

1959

ANDRA KAMMAREN

Nr 26

13—18 november

Debatter m. m.

Fredagen den 13 november

Sid.

Interpellationer av:

herr Lundberg ang. regeringens syn på de frågor, som förekommit i höstens utrikespolitiska debatt	3
herr Antonsson i anledning av ifrågasatt omprövning av 1950 års fiskerättslagstiftning	4

Tisdagen den 17 november

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer av herrar Antonsson, Heckscher och Hansson i Skegrie samt frågor av herrar Christenson i Malmö och Johansson i Öckerö ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.	7
--	---

Interpellationer av:

herr Wedén ang. bestämmelserna om förebyggande av vattenföroreningar	76
herr Svensson i Stenkyrka ang. biljettpriserna på flyglinjerna mellan Gotland och fastlandet	77

Onsdagen den 18 november

Svar på interpellationer av:

herr Antonsson ang. beskattningen av inkomst, uppkommen genom utslaktning på grund av torka	79
herr Carbell ang. erfarenheterna av den successiva utbyggnaden av taxeringsorganisationen	81
herr Gustafsson i Skellefteå ang. prövningen av de i besparingsutredningens betänkande påvisade besparingsmöjligheterna inom statsverksamheten	83
Statsbidrag till allmänna hamnar och farleder	90
Ändring i kommunalskattelagen, m. m.	91
Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse	97

	Sid.
Betalningsvillkoren vid yrkesmässig försäljning av bilar	110
Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m.	113
Interpellation av herr Larsson i Norderön ang. en översyn av jakt- vårdens organisation, m. m.	121

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 18 november.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 20, om ändrad lydelse av 39 § 1 mom. landstingslagen m. m.	90
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 140, om vissa fria resor med järnväg för statliga befattningshavare i övre Norrland	90
— nr 141, ang. tillgodoräknande såsom merit av viss tjänstgöring inom svenska kyrkan	90
— nr 142, om tillgodoräknande som merit av viss utlandstjänst..	90
— nr 143, om anlitande av de statliga myndigheternas egen personal för utförande av kronans talan	90
— nr 144, om tillstånd för fodervärd att använda kronan tillhörig kallblodig häst för avel	90
— nr 145, ang. statsbidrag till allmänna hamnar och farleder	90
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 57, om ändring i kommunalskatte- lagen m. m.	91
— nr 58, ang. reformering av avskrivningsreglerna i fråga om bygg- nad, som ingår i rörelse	97
— nr 59, ang. skatteavdrag för bidrag till vetenskaplig verksamhet	110
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 43, om betalningsvillkoren vid yrkesmäs- sig försäljning av bilar	110
— nr 44, ang. organisationen av riksbankens kontorsnät	113
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 42, om översyn av pris- och kartell- lagstiftningen, m. m.	113
— nr 43, om översyn i vad gäller utländska medborgare av lagstift- ningen på social- och undervisningsväsendets områden	121
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. befogenhet för kommunerna att uppträda såsom sakägare i vattenmål	121
— nr 23, om översyn av naturskyddslagen m. m.	121
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 37, om svensk forsknings- och för- söksverksamhet på jordbrukets område inom de s. k. underut- vecklade länderna	121
— nr 38, ang. godkännande av 1959 års internationella veteavtal ..	121

Fredagen den 13 november

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 6 innevarande november.

§ 2

Herr talmannen tillkännagav, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 184, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av denna skrivelse, som nu föredrogs och lades till handlingarna, inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjordes meddelande rörande förhandlingarna om upprättande av en europeisk frihandelssammanslutning, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av ministern för utrikes ärendena och i andra kammaren av chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange.

Herr talmannen tillkännagav, att ifrågavarande meddelande komme att lämnas vid början av kamrarnas sammanträden tisdagen den 17 november kl. 13.00.

§ 3

Föredrogs den av herr Nilsson i Gävle vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående sysselsättningsmöjligheterna vid örlogsvärvet i Karlskrona.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Föredrogs den av herr Carlsson i Husvarna vid kammarens nästföregående

sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående rabatterade järnvägsresor för folkpensionärer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs fröken Karlssons vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående utbetalningen av sjukpenning i vissa fall.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr Eliasson i Sundborn vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående Dalarnas järnvägskommunikationer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Interpellation ang. regeringens syn på de frågor, som förekommit i höstens utrikespolitiska debatt

Ordet lämnades på begäran till

Herr LUNDBERG (s), som anförde:

Herr talman! Under hösten har en livlig utrikespolitisk debatt uppstått. Högerpartiet har riktat våldsamma angrepp mot regeringen för dess beslut att icke utse herr Hjalmarson till regeringens ombud i Förenta Nationernas gene-

Interpellation i anledning av ifrågasatt omprövning av 1950 års fiskerättslagstiftning

ralförsamling. Under debatten har högers angrepp vidgats till att omfatta delar av utrikespolitiken. Alla har utgått ifrån att högern skulle fortsätta sin kampanj mot regeringen i riksdagen. Så har emellertid inte blivit fallet. Då den hittills förda diskussionen synes ha visat att det finns betydande meningsskiljaktigheter om neutralitetspolitiken, anser jag det vara av vikt att riksdagen får tillfälle till en klargörande debatt. Med anledning härav anholder jag att med kammarens tillstånd till statsministern få ställa följande fråga:

Är statsministern villig att lämna riksdagen en redogörelse för regeringens syn på de frågor, som förekommit i höstens utrikespolitiska debatt?

Denna anhållan bordlades.

§ 8**Interpellation i anledning av ifrågasatt omprövning av 1950 års fiskerättslagstiftning**

Herr ANTONSSON (cp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I 1950 års lagar om rätt till fiske och om gräns mot allmänt vattenområde förutsattes att i de fall den nya lagstiftningen medförde intrång i enskild rätt skulle ersättning härför utgå av statsmedel. Ersättningsbestämmelserna har utformats i 1950 års lag om ersättning för mistad fiskerätt. Ersättningsanspråken skulle ingivas till särskilda fiskevärderingsnämnder, vilka sedermera ombildades till specialdomstolar, från vilka talan kan fullföljas direkt till hovrätt.

I propositionen 1950: 60 uttalade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet att en tillfredsställande lösning ej kunde uppnås utan att enskilda rättsägare åsamkades förluster för vilka de borde hållas skadeslösa av statsmedel. Det allmänintresse som den nya lagstiftningen avsåg att tillgodose ansåg departementschefen dock vara av sådan om-

fattning, att det mer än väl uppvägede de erforderliga kostnaderna.

Den nya lagstiftningen innebar i korthet att viss rätt till fiske, som tidigare tillhört enskilda strandägare och skifteslag, uppläts till allmänt nyttjande. Det är helt naturligt att när samhället här upphävde en enskild ägande- och nyttjanderätt skulle de enskilda hållas skadeslösa för intrång och därav följande ekonomiska förluster, såsom praxis är på andra områden, då enskild fränhändes en rättighet till förmån för allmännyttan.

Ersättningarna skulle utgå efter vissa kapitaliseringsregler i förhållande till tidigare genom den enskilda fiskerätten erhållna inkomster. Sålunda skulle, för att ta ett exempel, en före den nya lagens ikraftträdande erhållen arrendesumma kapitaliseras efter vissa regler och ersättningsbeloppen grundas därpå.

Den kommitté — fiskerättskommittén — som arbetade med dessa spörsmål framhöll att det vore ytterst svårbedömbart att söka beräkna de kostnader statsverket skulle åsamkas i ersättning för intrång. Approximativt uppskattade dock fiskerättskommittén kostnaderna till cirka 2 miljoner kronor.

Sedermera har det emellertid visat sig att kostnaderna blivit väsentligt högre. I proposition 1957: 129 angavs storleken av de till fiskevärderingsnämnderna inkomna ersättningsanspråken till cirka 27 miljoner kronor. Enligt uppgift från kammarkollegiet hade t. o. m. juni 1959 utbetalats cirka 9 miljoner i rättegångskostnader och ersättningar, varvid dock stora anspråk kvarstod oreglerade.

Besparingsutredningen har under sitt arbete observerat frågan om fiskerättsersättningarna och ifrågasätter i sitt betänkande en omprövning av 1950 års fiskerättslagstiftning. De skäl som åberopas för en omprövning är dels det statsfinansiella läget, dels att kostnaderna för staten blivit väsentligt högre

Interpellation i anledning av ifrågasatt omprövning av 1950 års fiskerättslagstiftning

än man beräknade när den nya lagstiftningen infördes.

Denna propå från besparingsutredningen synes mig anmärkningsvärd ur flera synpunkter. Vilka vägar man än väljer om man vill nedbringa statsverkets kostnader, synes man sålunda möta rättsliga och andra komplikationer. Att av de sakägare som redan erhållit ersättning enligt de i domsluten tillämpade reglerna återkräva någon del av ersättningen synes mig sålunda uteslutet.

Att upphäva lagstiftningen, så att de enskilda återfår sin tidigare rätt, såsom föreslagits från visst håll, synes också vara mycket diskutabelt, särskilt som rättsinnehavarna genom lagen varit avhända sin tidigare rätt under inte mindre än åtta år.

En ändring av hittills tillämpade ersättningsregler skulle innebära olika behandling av sakägarna i ekonomiskt avseende. En del sakägare har genom dom tillerkänts ersättning för förlusten efter uppdragna riktlinjer. De som inte fått sina mål avdömda skulle således få en lägre ersättning dels därför att det under väntetiden uppstått ett beträngt statsfinansiellt läge, dels på grund av att vederbörande utredning felbedömt kostnaderna för statsverket.

En sådan ordning synes helt främmande för vår gängse rättsuppfattning. De enskildas likhet inför lagen synes kräva att man inte kan behandla medborgare efter olika regler, då samhället genom sina rättsinstanser och i doms form utskiftar ersättning för förlust av rättighet av ett och samma slag.

Ur rättssynpunkt skulle motiven inte framstå såsom mindre anmärkningsvärda, därest statsfinansiella skäl och felberäkning av statsverkets kostnader anfördes som skäl för ändrade ersättningsregler.

Vill man tillgodose de enskildas befogade rättsliga anspråk torde knappast någon annan lösning vara möjlig än att

de kvarstående ersättningsanspråken av domstolarna behandlas och ersättning utdömes enligt hittills tillämpade regler.

Med åberopande av det anförda anholder jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet inför kammaren redogöra för sina överväganden med anledning av den av 1958 års besparingsutredning ifrågasatta omprövningen av 1950 års fiskerättslagstiftning?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § 1 mom. landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 140, i anledning av väckta motioner om vissa fria resor med järnväg för statliga befattningshavare i övre Norrland,

nr 141, i anledning av väckta motioner angående tillgodoräknande såsom merit av viss tjänstgöring inom svenska kyrkan,

nr 142, i anledning av väckt motion om tillgodoräknande som merit av viss utlandstjänst,

nr 143, i anledning av väckt motion om anlitande av de statliga myndigheternas egen personal för utförande av kronans talan,

nr 144, i anledning av väckta motioner om tillstånd för fodervärd att använda kronan tillhörig kallblodig häst för avel, och

nr 145, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till allmänna hamnar och farleder;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 58, i anledning av väckta motioner angående viss reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse, och

nr 59, i anledning av väckt motion angående skatteavdrag för bidrag till vetenskaplig verksamhet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, och

nr 44, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande organisationen av riksbankens kontorsnät;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner om översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m., och

nr 43, i anledning av väckta motioner om viss översyn i vad gäller utländska medborgare av lagstiftningen på social- och undervisningsväsendets områden;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motioner angående befogenhet för kommunerna att uppträda såsom sakägare i vattenmål, och

nr 23, i anledning av motioner om översyn av naturskyddslagen m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckta motioner om svensk forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område inom de s. k. underutvecklade länderna, och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående godkännande av 1959 års internationella veteavtal.

§ 10

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 318, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Österrike för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet.

§ 11

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 180, med förslag till lag om gränstullsamarbete med annan stat, m. m., och

nr 181, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12

Anmälades en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion, nr 721, av herr *Akerström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 174, angående anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik.

Denna motion bordlades.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.07.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 17 november

Kl. 13.00

§ 1

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande november.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Sigfrid Jonsson, Strömsund, har denna dag intagits för vård å Ströms sjukstuga och är t. v. förhindrad att bevista riksdagen, vilket härmed intygas.

Strömsund den 15/11 1959

Rune Sandahl

Herr Jonsson i Strömsund beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 15 innevarande månad tills vidare.

§ 3

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

Det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 184 avsedda meddelandet skulle nu framföras av chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet Lange, som tillkännagivit att han hade för avsikt att i samband härmed i ett sammanhang besvara herr Antonssons interpellation angående förhandlingsläget i fråga om sjustatsmarknaden, m. m., herr Heckschers interpellation angående åtgärder för vidmakthållande och utvidgning av det ekonomiska samarbetet inom OEEC samt herr Christensons i Malmö fråga angående livsmedelsindustriens ställning i den planerade sjustatsmarknaden.

Vidare hade chefen för jordbruksde-

partementet, herr statsrådet Netzen, tillkännagivit sin avsikt att under debatten i anledning av det framförda meddelandet i ett sammanhang besvara herr Johanssons i Öckerö fråga angående tillvaratagande av det svenska fiskets intressen vid förhandlingarna om sjustatsmarknaden och herr Hanssons i Skegrie interpellation angående jordbrukets ställning i den planerade sjustatsmarknaden.

Herr talmannen lämnade ordet till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**, som anförde:

Herr talman! Riksdagen har på olika sätt hållits fortlöpande informerad om utvecklingen av förhandlingarna om ett vidgat ekonomiskt samarbete i Väst-europa och mellan de nordiska länderna. Vid utrikesdebatten den 10 och 11 mars i år gavs en redogörelse för det dåvarande förhandlingsläget. Utvecklingen efter denna tidpunkt har framför allt präglats av strävandena att åstadkomma en europeisk frihandels-sammanslutning omfattande Storbritannien, Danmark, Norge och Sverige samt Schweiz, Österrike och Portugal. Allteftersom förhandlingarna om denna s. k. sjustatsplan fortskridit har också frågan om det fortsatta ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna kommit i ett nytt läge. Denna fråga har bl. a. varit föremål för ingående överläggningar vid Nordiska rådets nyligen avhållna session. Inför utrikesnämnden och riksdagens utrikesutskott har efter hand lämnats redogörelser över förhandlingarnas fortgång och de problemställningar, som för Sveriges vidkommande aktualiserats. Riksdagens leda-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

möter har också successivt tillställts informativt material i dessa frågor, däribland den s. k. Saltsjöbadsplanen från juli i år, som av kommerskollegium utgivits i en svensk version, benämnd »Utkast till plan för en europeisk frihandelssammanslutning», samt en artikel ur Kommersiella meddelanden, som innehåller en del statistiskt material rörande det planerade frihandelsområdet mellan de s. k. yttre sju. Ett förslag till inrättande av ett nordiskt ministerråd och samarbetsutskott för ekonomiskt samarbete har överlämnats till Nordiska rådet och varit föremål för diskussion vid dess senaste session.

I och med att förhandlingarna om ett frihandelsområde omfattande samtliga OEEC-länder bröt samman vid förra årsskiftet, uppstod en för det fortsatta ekonomiska samarbetet i Västeuropa kritisk situation. Bland länderna utanför sexstatsunionen gjorde sig härvidlag olika meningar gällande. Enligt en uppfattning borde man i detta läge ställa sig helt avvaktande någon tid och i varje fall avhålla sig från initiativ syftande till att återupptaga förhandlingarna. På andra håll ansågs en sådan hållning snarast komma att ytterligare försämra förutsättningarna för en framgångsrik förhandling. I stället borde länderna utanför sexstatsunionen stärka sitt inbördes samarbete i syfte att dels i ekonomiskt hänseende kunna hålla takten med den väntade utvecklingen inom sexstatsmarknaden, dels också genom ett gemensamt uppträdande stärka sin förhandlingsposition.

Redan under Paris-förhandlingarna hade det visat sig att de sju länder, som nu förhandlat om en frihandelssammanslutning, i många grundläggande frågor hade likartade uppfattningar. Mot bakgrunden härav tedde det sig naturligt, att sedan Paris-förhandlingarna avbrutits undersöka förutsättningarna för ett fortsatt och fördjupat samgående. Under vårens lopp inleddes under-

handskontakter, som snabbt utvecklade sig till att de sju länderna enades om att undersöka möjligheterna för att sammellan skapa ett frihandelsområde. En sådan association skulle om möjligt utgöra ett första steg mot fri handel mellan alla västeuropeiska länder. Avsikten var sålunda inte att skapa något handelspolitiskt block eller att fördjupa de motsättningar som uppstått genom frihandelsförhandlingarnas sammanbrott. Samtliga sju länder var tvärtom eniga i sin önskan att få till stånd ett multilateralt samarbete omfattande så många länder som möjligt och att underlätta snara förhandlingar med såväl sexstatsunionen som utanför denna stående länder.

Diskussionerna på expertplanet utvecklades snabbt. I mitten av juni förelåg ett utkast till en principöverenskommelse om en frihandelssammanslutning mellan de sju länderna. Denna principöverenskommelse godkändes på ett ministermöte i Saltsjöbaden den 20 och 21 juli. Ministrarna gav då experterna i uppdrag att med utgångspunkt från principöverenskommelsen utarbeta en konventionstext, som skulle vara klar i slutet av oktober eller början av november. Resultatet av experternas förhandlingar skall nu föreläggas ministrarna från de sju länderna vid ett möte här i Stockholm på torsdag och fredag i denna vecka. Eftersom överenskommelse ännu ej uppnåtts på vissa punkter — experterna fortsätter sina förhandlingar om dessa i dag och i morgon — och eftersom det nya ministermötet skall diskutera det föreliggande konventionsutkastet först på torsdag och fredag, kan icke här i alla detaljer lämnas en redogörelse över förhandlingsresultaten.

Planen för frihandelssammanslutningen följer i sina huvuddrag de riktlinjer som var vägledande för de sju ländernas ståndpunkter under Paris-förhandlingarna. Man har sålunda i

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

främsta rummet inriktat sig på en överenskommelse om inbördes avveckling av gällande tullar och kvantitativa restriktioner. För att överenskommelsen härom skall få avsedd verkan krävs emellertid också vissa kompletterande bestämmelser om konkurrensreglerna inom området. Några bestämmelser om samordning av exempelvis sociallagstiftningen eller av den ekonomiska och finansiella politiken har inte ansetts behövliga eller önskvärda. Frihandels-sammanslutningen bygger på principen om samarbete utan överstatliga institutioner.

Ett av sjustatsplanens främsta syften är att åter få i gång förhandlingarna om ett frihandelsområde för hela Väst-europa. Detta har bl. a. kommit till uttryck i att man tidsmässigt sökt nära anpassa avvecklingen av tullar och restriktioner till det program som tillämpas inom sexstatsunionen. Sjustatsplanens centrala del, som avser avvecklingen av tullarna, har sålunda utformats på sådant sätt att en 20-procentig tullsänkning skall ske den 1 juli 1960 för hela industriområdet, d. v. s. vid den tidpunkt då de sex genomför sin andra tioprocentiga sänkning. I fortsättningen skall man sedan genomföra tioprocentiga tullsänkningar i nära anslutning till sexstatsunionens regler, så att tullavvecklingen är slutförd senast den 1 januari 1970. Planen förutser emellertid också möjligheten av en snabbare avveckling, vilket exempelvis kan aktualiseras, om de sex skulle besluta sig för att påskynda sin interna tullavvecklingsprocess.

Den vid sidan av tullavvecklingen viktigaste bestämmelsen utgörs av förpliktelsen att avveckla kvarstående kvantitativa importrestriktioner. Reglerna härom innebär, att importkvoter-na skall ökas med 20 procent den 1 juli 1960 och därefter med 20 procent per år. Omfattningen av kvarstående restriktioner är emellertid i flera med-

lemsländer redan nu mycket ringa och den senaste tidens utveckling inom andra internationella samarbetsorgan såsom GATT och Internationella valutafonden tenderar mot en snabb avveckling av dessa restriktioner. Planens regler om avveckling av importrestriktioner får därför betraktas som minimiförpliktelser och är inte avsedda att inverka på de internationella åtaganden av vidare omfattning, som länderna eljest iklätt sig. Det bör för övrigt understrykas, att det inte är avsikten att inom de sju använda importrestriktioner för att skapa ett preferenssystem mellan medlemsländerna.

Till huvudreglerna om avveckling av tullar och restriktioner har knutits vissa undantagsbestämmelser. Härvidlag är först att konstatera, att för det fall att ett medlemsland råkar in i allvarliga betalningsbalanssvårigheter, det enligt gällande internationella bestämmelser, bl. a. i GATT, har rätt att vidta skyddsåtgärder. Sjustatsplanen kommer inte att medföra någon inskränkning i dessa rättigheter och även medlemsstaterna emellan skall sålunda dylika skyddsåtgärder vara tillåtna till den del de är nödvändiga för att komma till rätta med en allvarlig betalningskris.

Det må vidare framhållas, att genomförandet av tullsänkningsprogrammet och avvecklingen av importrestriktionerna självfallet kan utsätta vissa sektorer av näringslivet inom ett eller flera medlemsländer för påfrestningar på grund av starkt ökad importkonkurrens. I och för sig är detta den naturliga följden av en ekonomisk integration. Svårigheterna kan emellertid bli av sådan karaktär att de resulterar i en mera omfattande arbetslöshet inom en viss bransch eller inom ett visst geografiskt område. För sådana fall har det ansetts skäligt att bereda det utsatta landet möjligheter att temporärt begränsa importen eller vidta andra åtgärder med liknande verkan.

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

Eftersom sjustatsmarknaden kommer att få formen av ett frihandelsområde är det av väsentlig betydelse att de problem, som sammanhänger med varornas ursprung får en tillfredsställande lösning. Avsikten är att frågan vilka varor som skall ges de förmåner, som frihandelsbestämmelserna innebär, i första hand skall avgöras med en procentregel. Den innebär, att en vara som till minst 50 procent av sitt värde härstammar från något eller några av länderna inom frihandelsområdet, får betraktas som frihandelsvara, berättigad till tullnedsättning och slutligen full tullfrihet. Procentregeln kan emellertid vara komplicerad att tillämpa. För att underlätta ursprungskontrollen har man därför utarbetat omfattande listor över tillverkningsprocesser som, när de äger rum inom ett medlemsland, förvandlar en utifrån kommen utgångsprodukt till en frihandelsvara, som sålunda får åtnjuta en sådan varas alla fördelar.

Vad beträffar de kompletterande bestämmelser, som ansetts erforderliga i fråga om konkurrensreglerna, innebär dessa bl. a. att statliga exportsubventioner, exportregleringar och exportavgifter skall avskaffas. Karteller och andra konkurrensbegränsande åtgärder anses vidare oförenliga med frihandelsområdet i den mån de omintetgör de fördelar, som man väntar av handelshindrens avskaffande, och statliga företag och monopol får inte drivas på ett sätt som medför protektionistiska verkningar mot annat medlemsland.

Även när det gäller etableringsrätten har det ansetts erforderligt att införa vissa bestämmelser av innebörd att restriktioner på detta område, som ger utländska företag och medborgare mindre förmånlig behandling än det egna landets, icke får tillämpas så att de äventyrar de väntade fördelarna av avvecklingen av tullar och handelsrestriktioner. Förhållandena på etableringsrättens område uppvisar rätt bety-

dande olikheter mellan olika medlemsländer. Ur svensk och norsk synpunkt har i detta sammanhang bl. a. frågan om rätten att kontrollera förvärv och innehav av vissa naturtillgångar tillmätts stor betydelse. Sjustatsplanen innehåller emellertid icke några skyldigheter att avskaffa existerande kontrollagstiftning. Endast om tillämpningen i praktiken i ett enskilt fall kan visas äventyra fördelarna av handelshindrens avveckling kan frågan tas upp till konsultationer och klagomål inför ministerrådet.

Ett annat viktigt avsnitt av överenskommelsen avser den gränsdragning som skett mellan vad som skall räknas som jordbruksprodukter och industriprodukter. Härvid har som utgångspunkt tagits gränsdragningen enligt sexstatsavtalet. I motsats till detta kommer emellertid åtskilliga med hänsyn till den svenska jordbruksregleringen betydelsefulla produkter, bl. a. bröd och vissa mjölprodukter, att i sjustatsavtalet hänföras till jordbruksprodukter. Dessa skall i sjustatsavtalet inte följa de regler för avveckling av handelshindren som gäller för industriprodukterna. Mot bakgrunden av målsättningen för jordbrukspolitiken i medlemsländerna och med hänsynstagande till traditionella handelsvägar skall man underlätta en sådan utvidgning av handeln med jordbruksprodukter som ger en skälig reciprocitet för medlemsländer, vilkas ekonomi till stor del är beroende av export av sådana produkter. Konsultationer rörande utvecklingen av handeln med dessa produkter inom frihandelsområdet skall årligen hållas mellan medlemsländerna.

För att tillgodose berättigade önskemål från de jordbruksproducerande länderna har vidare mellan vissa av medlemsländerna slutits bilaterala avtal. Enligt ett mellan Sverige och Danmark slutet avtal har från svensk sida uttalats, att den svenska jordbrukspoli-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

tiken inte tar sikte på någon ökning av den svenska jordbruksproduktionen och att man kan räkna med att den framtida produktions- och förbrukningsutvecklingen kommer att öppna möjligheter för de danska producenterna att bevara sin marknad i Sverige av varor som är av intresse för det danska lantbruket och att få del av en ökning av förbrukningen i Sverige av dessa varor. I detta syfte har man på svensk sida förklarat sig beredd att — med hänsynstagande till det importskydd som det svenska jordbruket har tillförsäkrats enligt gällande riksdagsbeslut — för vissa varor företa sådana justeringar i de svenska införselavgifterna från tidpunkten för handelshindrens avveckling, som kan komma att visa sig nödvändiga. Från denna tidpunkt skall Sverige till Danmark överföra ett belopp motsvarande 60 % av inkomsterna av de införselavgifter som upptas vid import från Danmark av dessa produkter.

Även på fiskområdet har gränsdragningsproblemet stor betydelse för vissa av medlemsländerna. Önskemål har framförts om en gränsdragning, som skulle innebära bl. a. att fiskkonserver och frysta fiskfiléer behandlas på samma sätt som industriprodukter. För fisk och fiskprodukter, som ej hänförts till industriprodukter, hoppas man särskilt på norsk sida kunna åvägabringa särskilda bestämmelser. Diskussionerna kring hithörande spörsmål har emellertid ännu inte slutförts. Lösningen av problemen på fiskets område kan komma att kompliceras om medlemsländerna företager ändringar av sina nuvarande fiskegränser.

I fråga om de för frihandelssammanslutningen gemensamma institutionerna har man eftersträvat enkla lösningar. Beslutande organ skall liksom inom OEEC vara ett ministerråd med ställföreträdare. De organ, som därutöver kan behövas, avser man att skapa först

i den mån behovet uppkommer. Grundregeln är att alla beslut skall fattas med enhällighet, men i vissa fall — såsom när det gäller medgivande till undantag och behandling av klagomål — kan majoritetsbeslut förekomma.

Frågan om de gemensamma institutionernas funktioner har särskilt intresse ur synpunkten av hur uppkommande tvistefrågor och klagomål skall hanteras. Allmänt sett eftersträvas i första hand att de berörda länderna genom inbördes konsultationer skall söka komma till rätta med uppkommande problem. Om konsultationerna icke leder till en för parterna godtagbar lösning kan emellertid frågan tas upp inför rådet. I sådana fall kan det många gånger vara önskvärt att tillkalla en expertkommitté.

I fråga om behandlingen av förekommande klagomål skiljer konventionen mellan sådana, där ett medlemsland brutit mot förpliktelser som det iklätt sig enligt konventionen, och andra, där inga klara förpliktelser föreligger men där likväl intressekonflikter kan uppkomma. I förstnämnda fall kan majoritetsbeslut förekomma för auktorisation av motåtgärder från ett klagande lands sida. I övriga fall däremot kan endast en rekommendation utfärdas med majoritet, dock utan påföljd för det fall att rekommendationen icke efterföljs.

Till denna redogörelse för den huvudsakliga innebörden av föreliggande förslag till överenskommelse torde här få fogas några allmänna uppgifter rörande sjustatsmarknaden ur ekonomisk synvinkel.

De i sjustatsförhandlingarna deltagande länderna har ett gemensamt drag: de har alla ett intresse av att främja en fortsatt utveckling av världshandeln. Det är därför naturligt, att de velat ge sin överenskommelse en så liberal och utåtriktad karaktär som möjligt. Sjustatsländerna är i ännu högre grad än

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

sexstatsunionen beroende av handeln med länder utanför området. Exporten per capita till länder utanför området utgör för de sju ca 150 dollars om året medan den för de sex stannar vid ungefär 90 dollars. Handelsutbytet mellan de båda marknadsgrupperingarna kännetecknas av att de sju gentemot de sex uppvisar ett avsevärt importöverskott.

Vid en bedömning av vad sjustatsmarknaden kan komma att innebära för Sveriges utrikeshandel, bör först framhållas, att fördelningen av exporten på olika länder givetvis sammanhänger med storleken av ländernas tullar och andra handelshinder. En förändring av dessa hinder kan komma att väsentligt påverka exportens länderinriktning. Det är därför inte möjligt att bedöma det framtida exportintresset enbart på grundval av den hittillsvarande faktiska utvecklingen. Om man likväl som en utgångspunkt för bedömningen tar det nuvarande läget, kan man först och främst konstatera det grundläggande faktum, att Sverige i sin totalhandel med de sju har ett exportöverskott på ungefär 1 miljard kronor medan handeln med de sex däremot uppvisar ett stort importöverskott.

Om man går närmare in på olika varugrupper, kan först konstateras, att en stor andel av Sveriges export till de sju består av papper och papp. Det är främst den engelska marknaden som här är av intresse. Exporten av tidningspapper möter inga tullhinder, men för övriga pappersvaror bör ett borttagande av de engelska tullarna på 14—20 % innebära att Sveriges konkurrensläge på den engelska marknaden förbättras.

Nästan 60 % av hela den svenska exporten av hel- och halvfabrikat till sjustatsmarknaden består av verkstadsprodukter. Av denna export avsättes emellertid inte mindre än $\frac{2}{3}$, motsvarande ett belopp av ca 800 milj. kro-

nor, på den norska marknaden och härav svarar den redan nu tullfria fartygsexporten för mer än 500 milj. kronor. Det avskaffande av de åtminstone punktvis höga engelska tullarna på verkstadsprodukter, som sjustatsmarknaden så småningom skulle komma att innebära, skulle förbättra våra möjligheter till ökad avsättning i England. Det kan i detta sammanhang som ett exempel erinras om att den engelska tullen på personbilar f. n. är 30 %.

Även i fråga om järn och stål bör tillkomsten av sjustatsmarknaden för Sveriges del medföra fördelar. Exporten till de sju av järn och stål uppgår redan nu till något mer än 200 milj. kronor.

När det gäller den svenska hemmamarknadsindustrien kommer naturligtvis upprättandet av ett frihandelsområde mellan de yttre sju att innebära ökad konkurrens för en stor del av denna industri. Av största betydelse i det sammanhanget är textilindustrien. Vår nuvarande import av textil- och konfektionsvaror från alla länder uppgår till nära 1 miljard kronor. Härav faller närmare 300 miljoner kronor på import från de sju, varav hälften från England.

Utvecklingen av planerna på ett närmare samarbete inom sjustatsgruppen har, som inledningsvis framhållits, medfört att frågan om det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna kommit i ett nytt läge. När förhandlingarna om frihandelsområdet mellan de sju påbörjades i våras, befann sig utredningarna beträffande en gemensam nordisk marknad i sitt slutskede. Sedan början av året pågick vissa kompletterande utredningar på rekommendation av Nordiska rådet. Avsikten var att möjligheterna skulle undersökas för ett mera gradvist genomförande av den gemensamma marknaden med hänsyn till de övergångssvårigheter, som man särskilt på finsk och norsk sida

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

fruktade att marknaden upprättande skulle komma att medföra.

Resultatet av dessa utredningar lades fram på ett regeringsmöte i Kungälv den 11 och 12 juli. Det stod då klart, att planerna på ett närmare nordiskt ekonomiskt samarbete måste ses mot bakgrunden av de pågående förhandlingarna om ett frihandelsområde mellan de sju. De danska, finska, norska och svenska regeringarna var överens om att planerna på frihandelsområdet mellan de sju och de konsekvenser det kan medföra skapat en ny situation, men man betonade samtidigt betydelsen i detta läge av ett nära ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna av den art som samarbetsutskottet föreslagit.

Rent tekniskt är det naturligtvis möjligt att förverkliga en nordisk tullunion inom ett större frihandelsområde. Detta har klart framgått av det nordiska ekonomiska samarbetsutskottets omfattande utredningar. Utslagsgivande för de faktiska möjligheterna här till är emellertid å ena sidan de nordiska ländernas egen vilja att upprätta en tullunion inom ett sådant frihandelsområde, å andra sidan de icke-nordiska ländernas inställning till sådana eventuella önskemål.

Otvivelaktigt skulle de nordiska länderna ha varit i en bättre position när det gällt att inom det större frihandelsområdet få upprätthålla ett sådant inbördes handelspolitiskt samgående som en nordisk tullunion skulle innebära, om denna redan hade varit ett faktum eller om åtminstone ett politiskt beslut fattas om genomförandet av tullunionen innan förhandlingarna om frihandelsområdet påbörjades. Något sådant beslut fanns inte när förhandlingarna inleddes mellan de sju. Det var därför förklarligt att de icke-nordiska länderna redan på ett tidigt stadium av förhandlingarna mellan de sju ställde sig avvisande till tanken att inom ra-

men för de sju upprätta en nordisk tullunion, som skulle innebära ett annat och snabbare schema för tullavvecklingen inom denna union än inom frihandelsområdet.

Det är främst i Norge som de politiska förutsättningarna tidigare inte funnits för genomförande av en nordisk tullunion. Det möte, som hölls med Nordiska rådets ekonomiska utskott i Fredensborg i augusti gav liksom diskussionerna på Nordiska rådets sjunde session i Stockholm i början av denna månad klart vid handen att den politiska bakgrunden saknas i Norge även för att genomföra den nordiska tullunionen inom ramen för frihandelsområdet för de sju. Debatten på den senaste råds-sessionen gav också klart belägg för att de politiska förutsättningarna ej heller förefanns i Danmark innan man där fattat ståndpunkt till de västeuropeiska marknadsfrågorna, liksom de ej heller torde föreligga i dagens läge.

Vad Finland beträffar framgick det vid mötet i Kungälv i juli i år att man på finsk sida var beredd att acceptera den då föreliggande planen för en nordisk marknad. Den utveckling som nu ägt rum återverkar naturligtvis i hög grad på Finlands läge. Finland är inte medlem av OEEC och har inte formellt eller reellt deltagit i de pågående frihandelsförhandlingarna mellan de sju. Den finske statsministern gjorde emellertid i Kungälv en deklaration, att därest försöken att skapa ett frihandelsområde inte hade något politiskt syfte, utan endast avsåg ett handelssamarbete, hade Finland icke ett mindre intresse än de övriga nordiska länderna för dessa försök. Mot bakgrunden av att omkring en tredjedel av Finlands utrikeshandel faller på sjustatsområdet mot drygt en fjärdedel på sexstatsområdet och likaså en fjärdedel på bilaterala länder, är det naturligt att man på finsk sida lyser ett livligt handelspolitiskt intresse för förhandlingarna mel-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

lan de sju. Det tillkommer givetvis Finland självt att ta ställning till frågan om ett medlemskap i en eller annan form i frihandelssammanslutningen. Ett positivt ställningstagande skulle från svensk sida hälsas med tillfredsställelse.

I det förslag till den framtida organisationen av det nordiska ekonomiska samarbetet, som förelades Nordiska rådet inför dess senaste session, har samarbetsministrarna framhållit, att frågan om en särskild gemensam nordisk marknad kan aktualiseras vid en ändrad handelspolitisk situation i Europa, liksom om de allmänna förutsättningarna eljest skulle förändras. Den fortsatta utvecklingen bör därför noga följas och möjligheterna och förutsättningarna för genomförandet av en gemensam nordisk marknad bevakas.

De permanenta organ, som samarbetsministrarna föreslagit för det nordiska ekonomiska samarbetet, det nordiska ministerrådet eller — om man så vill — ministerkommittén och det nordiska ekonomiska samarbetsutskottet, innebär inte tillskapande av några nya organ. Det är närmast fråga om en fastare organisering av de institutioner som funnits sedan utredningsarbetet startade efter Harpsundsbeslutet 1954.

I den motivering som är knuten till förslaget om inrättande av de nordiska samarbetsorganen anges exempel på olika samarbetsuppgifter. Bland annat pekas på det handelspolitiska samarbetet, produktionssamarbetet, det finansiella och valutamässiga samarbetet, samordningen av den ekonomiska politiken samt samarbetet på forskningens och utbildningens område.

Tillskapandet av de föreslagna organen syftar till att effektivisera det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna. Det är sålunda inte avsikten att inkräkta på det samarbete som redan nu etablerats inom ramen för förefintliga andra nordiska organ.

Det kan med tillfredsställelse noteras, att Nordiska rådet anslöt sig till de nordiska samarbetsministrarnas förslag att ge det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna en fastare organisatorisk form.

Stort intresse knyter sig nu till möjligheterna att åter få i gång förhandlingarna om en frihandelsöverenskommelse för hela Västeuropa. Vid ministermötet i Saltsjöbaden i juli fick experterna i uppdrag att, förutom att utarbeta ett konventionsutkast, även utreda denna fråga. När nu konventionsutkastet är färdigt kommer experterna att gripa sig an med denna andra uppgift. Det är naturligt att så inte kunnat ske tidigare.

När förhandlingar kan komma att återupptas om en frihandelsassociation för hela Västeuropa är ännu omöjligt att förutse. När så sker är det emellertid av avgörande betydelse att alla parter kommer till förhandlingarna med möjligheter till ett flexibelt uppträdande och en bestämd vilja att uppnå resultat, även om det måste ske till priset av kompromisser. De sju deklarerade redan vid Saltsjöbadsmötet i juli sin avsikt att försöka underlätta ett snabbt igångsättande av förhandlingar om upprättande av en multilateral association mellan alla OEEC-länder. Någon liknande deklaration från de sex har ännu inte framkommit.

Att det inte blir någon lätt uppgift att skapa en bas för nya förhandlingar med de sex står fullt klart. Den handelspolitiska situation, som kan uppstå i Europa med å ena sidan sexstatsmarknaden och å den andra sidan ett frihandelsområde mellan ett antal utanför de sex stående länder, understryker betydelsen av en fortsatt nära samverkan mellan de nordiska länderna i syfte att främja en utveckling mot en allmän nedbrytning av hindren för utrikeshandeln.

Det är också av vikt att stor uppmärksamhet

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

samhet och förståelse visas de speciella problem, som möter de OEEC-länder som inte tillhör vare sig sexstatsmarknaden eller de sju frihandelsområde. Dessa problem behandlades under förhandlingarna om frihandelsområdet i Paris. Betydelsen av ett samarbete med dessa länder inom OEEC har under de senaste åren bl. a. kommit till uttryck i omfattande kollektiva åtgärder till förmån för vissa av dessa länder, innebärande främst avsevärd finansiell hjälp till genomförande av ekonomiska stabiliseringsprogram.

Frihandelsområdet mellan de sju avses bli en öppen klubb, till vilken alla länder kan ansluta sig som är beredda att påta sig förpliktelserna. Traktaten kommer att stå i överensstämmelse med reglerna i GATT-stadgan. Handelsreglerna kommer i princip att avse all import av varor som har sitt ursprung inom området. För jordbruks- och fiskeprodukter kommer dock speciella regler att gälla, avsedda att underlätta en utvidgning av handeln mellan medlemsländerna. Sjustatsområdets frihandelsvänliga och utåtriktade karaktär framgår bl. a. därav att några tullhöjningar gentemot utanförstående länder inte övervägs som ett led i samarbetet mellan medlemmarna. Ett av planens uttryckliga syften är att bidra till en utveckling av världshandeln och till en fortlöpande avveckling av handelshindren. Däri ligger även en uppslutning kring målsättningen i GATT att allmänt sänka tullnivåerna. Genomförandet av en sådan politik skulle så småningom komma att innebära en naturlig och automatisk utjämning av frihandelsområdesländernas tullnivåer. I den mån skillnaderna i de yttre tullarna sålunda minskar skulle detta medföra att vissa olägenheter som frihandelsområdeskonstruktionen innebär — bl. a. ursprungskontrollen och risken för snedvridning i handeln — försvunne. Det är emellertid väsentligt, att en så-

dan utjämning främst kommer till stånd genom en sänkning av höga tullar.

Frihandelsområdet för de sju utgör inte något politiskt förbund. Det innefattar inget överstatligt moment. Institutionerna kommer att vara enkla och nära ansluta sig till vad som tillämpats inom OEEC. Dessa principer måste också bli grundläggande för det vidare samarbete i Europa som vi hoppas skall komma till stånd inom en nära framtid. Ett mera universellt samarbete för handelns frigörelse förutsätter givetvis också smidiga regler, som kan anpassas efter lägets skiftande krav. Det bör emellertid vara möjligt att åstadkomma ett sådant samarbete utan att det behöver inbegripa några politiska bindningar eller begränsa de enskilda ländernas rätt att själva utforma sin utrikespolitik, sin socialpolitik och sin ekonomiska politik i allmänhet.

Herr talman! I denna kammare har till mig framställts två interpellationer och en fråga, som samtliga äger nära samband med de frågeställningar som belysts i den i dag framförda regeringsdeklarationen. Genom de informationer och kommentarer som lämnats i deklarationen har interpellationerna och frågan i väsentliga delar besvarats och jag kan därför begränsa mitt direkta svar till några kompletterande synpunkter.

Herr *Antonsson* har vid sidan av sin önskan om en allmän redogörelse för sjustatsförhandlingarna och möjligheterna till en vidare europeisk överenskommelse frågat om jag tänker medverka till att tillsätta en utredning rörande övergångs- och anpassningssvårigheter för det svenska näringslivet i samband med genomförandet av de europeiska ekonomiska integrationsplanerna. Jag vill i anledning härav enrinna om att jag vid upprepade tillfällen —

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

bl. a. i anledning av interpellation från herr Antonsson — inför riksdagen redovisat i vilka former förberedelserna för Sveriges medverkan i en frihandelsöverenskommelse äger rum. Den särskilda delegation som för detta ändamål knutits till kommerskollegium har en mycket allsidig sammansättning och såväl härigenom som genom uppläggningsen av utredningsarbetet i övrigt är det väl sörjt för en nära samverkan med näringslivets olika organisationer. När det gäller jordbruket och fisket har dessa uppgifter åvilat jordbruksnämnden. Jag vill gärna i detta sammanhang uttrycka min tillfredsställelse över det sätt på vilket denna samverkan har fungerat, och jag finner icke skäl föreligga att nu vidtaga några organisatoriska förändringar i detta hänseende.

Herr *Heckschers* frågor avser framför allt spörsmål rörande förhållandet mellan sjustatsöverenskommelsen och utanförstående västeuropeiska länder samt möjligheterna att åstadkomma en ekonomisk association, omfattande samtliga OEEC-länder. Interpellanten har särskilt hänvisat till en av Europarådets rådgivande församling i september i år antagen rekommendation, vari medlemsländerna anmodas att före utgången av mars 1960 underteckna en principdeklaration angående bildandet av en vidare europeisk ekonomisk association och att återuppta förhandlingar härom inom ramen för OEEC. Som interpellanten framhållit hade jag tillfälle att redan under Europarådsförsamlingens debatt uttala mig positivt om huvudlinjerna i förslaget. Jag vill vidare erinra om att sjustatsgruppen redan i Saltsjöbadsrapporten i somras gav klart uttryck för sin önskan att snarast få i gång sådana förhandlingar och att bibehålla och utveckla samarbetet inom OEEC. Denna önskan står alltså fast. Med hänsyn till osäkerheten om övriga länders inställning är det emellertid ännu för tidigt att uttala sig om vilka

åtgärder som kan komma att föranledas av rekommendationen. I anslutning här till kan framhållas att sjustatsöverenskommelsen innehåller bestämmelser som möjliggör för utomstående länder att inträda som medlemmar eller att associera sig med området på överenskomna villkor.

Vad slutligen beträffar herr *Christensons* fråga avser denna den svenska livsmedelsindustriens konkurrensläge inom frihandelssammanslutningen. Utan att här gå närmare in i detalj vill jag påpeka att man allmänt eftersträvat sådana lösningar, att den svenska livsmedelsindustrien icke försätts i ett missgynnat läge i förhållande till motsvarande industrier i övriga länder inom området på grund av ojämnheter i råvarupriserna. Detta har främst kommit till uttryck i gränsdragningen mellan industriprodukter å ena sidan och jordbruks- och fiskeprodukter å den andra. Till den del likväl mera kända svårigheter i detta hänseende uppkommer får interna anordningar övervägas för att bereda berörda industrier skäligena konkurrensvillkor.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat de båda interpellationerna och frågor.

Härefter yttrade:

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för att han i anslutning till regeringsdeklarationen i denna mycket viktiga fråga också har velat besvara den interpellation som jag har väckt kring dessa spörsmål.

Om det finns någon ibland oss som fascineras av politisk dramatik, av en händelseladdad utveckling på det politiska området, där scenerna växlar snabbt, har denne nog inte något övrigt att önska i fråga om vad som hänt på det område vi nu går att diskutera. Bakom regeringsdeklarationens mycket

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

korrekta beskrivning döljer sig det faktum, att vi under en tidrymd av cirka ett år har fått uppleva, att förhandlingarna i Paris mellan de 17 OEEC-staterna blev resultatlösa, att sexstatsunionen har trätt i kraft, att sjustatsområdet nu håller på att ta form samt att som en följd härav tanken på en nordisk tullunion har lagts åt sidan.

Jag behöver inte spilla många ord på det som nu är ett passerat stadium. Det måste dock sägas att det vilar inte så litet av tragik över denna händelseutveckling; tragik därför att om vi betraktar den västeuropeiska utvecklingen efter andra världskriget, så finner vi en markant tendens, som kännetecknas av försök till samordning av produktionsresurserna, en liberaliserad valutapolitik, ett parlamentariskt samråd mellan Västeuropas stater, allt i avsikt att söka rehabilitera det sönderslagna Västeuropa som fann form efter andra världskriget. Alltifrån Marshallhjälpen över OEEC, EPU och fram till det parlamentariska organet Europarådet finner vi samma tendens i samarbetssträvandena, men när så de västeuropeiska staterna ställs inför det verkligt avgörande praktiska samarbetsprovet, nämligen frihandelsplanen mellan de 17, då delas Västeuropa i två hälfter.

Vi måste väl alla hysa en livlig förhoppning, att denna uppdelning i två handelspolitiska block skall kunna begränsas till en temporär företeelse, en etapp på vägen mot någonting bättre — kanske vi kan säga ett misslyckande som är betingat av praktiska svårigheter och missriktade nationella spekulationer, som ur helhetens intresse är föga uppmuntrande.

Vill man efterrationalisera, kan man naturligtvis säga, att om vi för ett år sedan suttit inne med det erfarenhetsunderlag som utvecklingen nu själv har anvisat, kunde situationen i Västeuropa i dag ha varit en helt annan. Det är väl sålunda inget tvivel om att därest Eng-

land haft visshet om att sexmaktsunionen skulle genomföras med så stor målmedvetenhet och kraft som nu tycks ske och om deltagarländerna i sexmaktsunionen, speciellt då Frankrike, kunde anat att ett frihandelsområde för de sju så snabbt skulle växa fram, skulle den handelspolitiska bilden ha varit en annan. Måhända kan det tilläggas, att om de skandinaviska staterna kunnat förutse, att vi på tröskeln till 60-talet skulle finna ett Europa delat i handelspolitiskt avseende i två hälfter, skulle tanken på en nordisk tullunion forcerats och drivits med större kraft.

Jag vill gärna erkänna att jag personligen inte har varit så varm anhängare av tanken på en nordisk tullunion som av ett västeuropeiskt frihandelsområde, omfattande alla 17 staterna. Jag grundar den åsikten främst på den realiteten, att samhandeln mellan Nordens stater är av relativt liten omfattning i jämförelse med våra länders totala utrikeshandel och att en nordisk tullunion mänskligt att döma därför inte borde ha någon avgörande betydelse i det större sammanhanget, men jag måste tillstå, herr talman, att jag allteftersom diskussionerna har framskridit förstår att händelseutvecklingen och de olika staternas ståndpunkter inte så litet påverkas av irrationella faktorer. Jag är således klar över att man i de internationella och intereuropeiska sammanhangen alltmer tar hänsyn till regionala gruppbildningar av typen nordisk tullunion. Möter man åsikterna från en grupp av stater, väger detta tydligen mycket tyngre än om en ensam nation lägger fram aldrig så relevanta åsikter. Från den utgångspunkten måste man enligt min mening beklaga att utvecklingen red förbi tanken på en nordisk tullunion.

Det är intressant att notera som någonting signifikativt för de skandinaviska demokratiernas sätt att arbeta

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

och diskutera, att här utför våra ämbetsmän och experter ett föredömligt tekniskt utredningsarbete som underlag för parlamentarikernas ställningstagande, och så blir vi plötsligt upphunna av mera ambitiösa och målmedvetet ledda strävanden hos de europeiska kontinentalmakterna. Tillkomsten av sexmaktsunionen är så mycket mera märklig enligt min mening som dessa stater har långt sämre historiska förutsättningar för ett samarbete än Nordens länder.

Får jag, herr talman, säga att samtidigt som vi noterar besvikelsen över Västeuropas handelspolitiska uppdelning måste vi betrakta tillkomsten av sexmaktsunionen som något av en avgörande historisk händelse. Vi vet alla hur exempelvis Tyskland och Frankrike gång efter annan historien igenom har drivits till tragiska och till synes ödesbetingade motsatsförhållanden. Vi känner dessa länders skillnad i fråga om språk, religion och kultur. Och så plötsligt under omständigheternas tryck, eller kanske rättare uttryckt, i insikten om den nya situation som Västeuropa befann sig i efter andra världskriget, lyckades man lägga grunden till en association med inte bara handelspolitiska syften, utan också mycket vittgående politiska sådana och alltså överbrygga de gamla motsättningarna. De nordiska länderna, med helt andra historiska, språkliga och kulturella förutsättningar för samarbete, håller samtidigt på att diskutera så länge och så i detalj, att utvecklingen helt överraskande rider oss förbi.

Nog, herr talman, om detta som nu är passerat. Vi ställs nu inför två helt avgörande frågeställningar. Den ena gäller vilka förutsättningar som kan finnas för en broslagning mellan de inre sex och de yttre sju. Den andra, ur inre politisk synpunkt inte mindre viktiga frågan, är vad vi kan göra i form av en intern svensk planering för att

möta den nya handelspolitiska situation som helt hastigt uppstått i Västeuropa. Får jag, herr talman, göra några reflexioner kring dessa två huvudfrågor.

Jag har redan antytt att slutmålet för våra strävanden måste vara ett allomfattande västeuropeiskt frihandels-samarbete — det är vi väl alla ense om. Jag kan inte gå in på någon analys av de två handelspolitiska blockens interna styrka i förhållande till varandra, men jag vill säga så mycket, att jag tror det vore fel om vi iklädde oss supplikantens roll och bultade på porten hos de sex för att böna om samarbete. Jag tror att en sådan attityd vore förhandlingsmässigt otaktisk. Om det tillåtes en utomstående betraktare att anlägga några synpunkter på den svenska handlingslinjen, skulle jag vilja framhålla följande.

För det första: Snarare än att söka tränga oss på bör vår linje vara att i den utåtriktade debatten påvisa de ömsesidiga nackdelarna för hela Västeuropa och faran för hela Västeuropa av ett handelskrig och en bestående ekonomisk splittring. För det andra: Vi måste ständigt vara beredda till förhandlingar på saklig grund. För det tredje: Den svenska regeringen bör göra allt som göras kan för att hålla OEEC-organisationen levande. Vi känner med oss att genom det som nu har inträffat har OEEC-organisationen kommit — vi hoppas blott temporärt — i ett dödläge, men vi hoppas alla på en broslagning mellan de sex och de sju. När den dagen är inne måste OEEC ha chansen att verka som en levande administrativ organisation. Vi har bevittnat den pessimism som kom till uttryck vid Nordiska rådets session här i Stockholm i fråga om den nordiska tullunionens öde inför sjustatsmarknaden. Jag skall inte försöka ge någon ingående analys, men som lekman anser jag, att statsminister Erlander och handelsminister Lange har givit de mest korrekta

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

uttrycken för sakläget när de förklarar, att de politiska förutsättningarna för en nordisk tullunion inte varit för handen och att de inte kunde ta på sitt ansvar att förhåla diskussionen mellan de sju.

Jag såg i regeringsdeklarationen att man talar om oppositionen inom det norska näringslivet och Norges politiska opposition. Rent lekmanmässigt sett tror jag att vi handlar fel, om vi ensidigt lägger ansvaret på den norska politiska oppositionen och det norska näringslivets tveksamhet. Jag tror att vi för litet observerat att det även i Danmark har rått en ganska stor oenighet på detta område. Om man under några år har försökt att följa debatten i Nordiska rådet kring de här tingen, har man visserligen fått bevittna hur de danska politikerna från ideella och idépolitiska utgångspunkter mycket starkt har strukit under den nordiska samverkans nödvändighet. Men när det blev klart att sexmaktsunionen skulle träda i kraft har två danska politiska partier, nämligen Venstre och Konservativa, visat en ganska vacklande hållning. Samtidigt som man betonat nödvändigheten av det nordiska samarbetet har man sneplat på sexmaktsunionen trots att man visste att denna har mycket långt gående politiska syften.

Låt oss inte underskatta de förutsättningar vi ännu har kvar för en nordisk samverkan. Våra chanser till produktions-samarbete måste såvitt jag begriper vara i stort sett oförändrade, likaså våra möjligheter till samarbete på forsknings- och undervisningsområdet. Med den utvecklingstrend vi nu upplever måste det självfallet vara mycket väsentligt för små stater som de nordiska att man kan samverka och undgå, att ett enskilt land lägger ut stora penningbelopp och gör stora ansträngningar för att uppnå ett och samma forskningsresultat. Vi vet att vi har ännu mer att

vinna på ett rationellt produktions-samarbete i Norden.

Får jag så, herr talman, anföra några synpunkter på vår interna svenska situation. Vi vet att svensk industri har ett ganska entydigt intresse av en friare handel. Jag tycker att vi skall vara tillfreds med och glada över att svensk exportindustri verkligen bygger på stapelvaror som har en chans att hävda sig i en friare marknad. Det måste, såvitt jag förstår, innebära en chans till ett avsevärt ekonomiskt och industriellt uppsving, som blir till nytta för hela vårt folkhushåll. Jag tänker på skogsindustrien, pappers- och massaindustrien, vår maskin- och verkstadsindustri o. s. v. Men det är inte utan att svensk debatt kring frihandelsplanerna hittills ganska ensidigt dominerats av fördelarna för vår industri. Till bilden hör också antagliga negativa verkningar för exempelvis textil-, läder-, sko-, glas- och porslinsindustrierna.

På de områden där vi kommer att möta svårigheter kan vi komma att ställas inför ganska omfattande förändringar i företagens och enskilda bygders struktur i fråga om näringslivet. Det kan bli fråga om omflyttning och omskolning av arbetskraft. Vissa företag kommer att ställas inför en omfattande omställning av sin tillverkning och produktionsinriktning. Det är därför en avgörande svaghet i svensk debatt kring detta spørsmål, att vi inte ägnat de sociala verkningarna och de industriella strukturförändringarna någon verklig analys.

Vad vi nu behöver är en verklig beredskapsplanering för att möta strukturförändringarna. För att uppnå detta bör statsmakterna och det enskilda näringslivet kunna mötas i förtroendefullt samarbete kring en mycket viktig gemensam uppgift. Jag har tidigare framfört önskemål till handelsministern om en särskild utredning som kartlägger hela detta område. För närvarande har

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

vi en expertkommitté, som är knuten till kommerskollegium, med företrädare för näringslivet. Jag är den förste att ge ett erkännande åt vad denna kommitté har uträttat, men den expertkommitténs uppgift är att dra upp riktlinjerna för den direkta svenska förhandlingsståndpunkten och att höra hur företrädare för näringslivet ser på dessa frågor. När det gäller vilka beredskapsåtgärder statsmakterna och näringslivet gemensamt kan vidtaga, då har expertkommittén såvitt jag förstår inte haft anledning att ägna uppmärksamhet åt just de problemen. Jag vill därför upprepa min vädjan till handelsministern att han överväger efter vilka linjer vi skall dra upp den framtida planeringen. Det vore önskvärt att vi fick även ett parlamentariskt inslag i en sådan planeringskommitté.

Vi har sagt tidigare, att kreditfrågorna utgör en kardinalpunkt. För mig som lekman är det inte främmande, att vi tänker oss en prioritering av det tillgängliga investeringskapitalet — att de företag som nödgas genomföra en omfattande rationalisering och omställning av sin produktion ges företräde på kreditmarknaden.

Dessa frågor har särskild aktualitet för småindustrien. Jag anser att vi bör undersöka möjligheterna att inrätta ett kreditsystem, genom vilket de mindre företagen kan erhålla rationaliseringslån. Det är naturligt — det hoppas jag vi alla erkänner — att vi ger småföretagsamheten ett handtag just därför att denna företagsamhet saknar storindustriens möjligheter till självfinansiering.

Man kan ha även andra önskemål. Jag skulle t. ex. önska, att småindustrien själv med större allvar än tidigare gick in för att bygga upp en gemensam försäljningsorganisation.

För att i någon mån fullständiga bilden måste jag också säga, att vi bör ägna en mycket allvarlig tanke åt vårt inhemska kostnadsläge. Vår lönenivå lär

ligga cirka 70 procent över genomsnittsnivån inom sexmaktsmarknaden. Vi har dessutom beslutat en sänkning av arbetstiden och en tjänstepensionering som ökar företagens kostnader.

Det är min personliga åsikt att vi under ingångsskedet till detta nya handelssamarbete bör inrätta vår politik så, att vi iakttar återhållsamhet i fråga om den privata konsumtionsökningen. Det behöver inte sägas, att vårt lands framtid bygger på exporten. Vi måste satsa på en industriell uppbyggnads-expansion inom landet, och jag kan inte förstå att resurserna härför kan skapas på annat sätt än genom att man iakttar en viss återhållsamhet i konsumtionsökningen, att man försöker öka sparandet och försöker föra en moderat skattepolitik.

På längre sikt måste företagare och löntagare här ha gemensamma intressen. Jag tror också att man principiellt är villig erkänna att en sådan uppläggning är riktig, men jag tror inte att man kommer att handla därefter.

Vi måste emellertid besinna, att kampen om de nya marknaderna i Väst-europa kommer att vinnas av de länder och de företag, som mycket snabbt kan komma ut på dessa marknader och till konkurrenskraftiga priser bjuda ut kvalitetsprodukter ur en högrationaliserad produktion. Skall vårt land ta till vara sin naturliga chans i denna fredliga tävlan, måste vi från början ha vårt näringsliv i högsta trim. När övergångstiden är till ända och svensk industri hunnit stabilisera sin ställning i detta nya handelspolitiska system bör vi ha möjlighet att kompensera dessa temporära uppostringar i form av en väsentligt höjd standard — en standardökning som helt enkelt kan utbli, om vi inte handlar försiktigt i ingångsskedet.

Den svenska exportindustrien ställs inför vad man skulle kunna kalla dubbelverkande svårigheter, nämligen dels

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

anpassning till sjustatsmarknaden och dels den tullpolitiska diskrimineringen från sextatsgruppen.

Herr talman! Vi kan inte tänka oss en direkt anslutning till sextatsgruppen på grund av dess politiska syften. Det är tillfredsställande att regeringsdeklarationen klart säger ifrån, att sjustatsavtalet inte innehåller politiska bindningar eller begränsar de enskilda ländernas frihet att utforma sin utrikespolitik.

Nordiska rådets president, professor Ohlin, yttrade i sitt hälsningstal till rådet, att de små staterna överallt anar att deras tid av helt oberoende är förbi och att de regionala gruppbildningarnas tid är inne. Det kan ligga mycket av visionär syn i de orden. Vi måste emellertid — och här tror jag inte det föreligger någon skillnad mellan herr Ohlins och min egen uppfattning — tänka oss in i att vi har en särställning som ett av de få alliansfria länderna i Västeuropa. Jag skulle vilja uttrycka det så, att om vi en dag ställdes inför frågan att acceptera mycket långtgående begränsningar i vår nationella suveränitet till förmån för överstatliga institutioner i någon framtida form av association, skulle jag utan tvekan välja att behålla vårt traditionella — en del kallar det ålderdomliga — nationella system, även om detta skulle ske till priset av en standardökning i något långsammare takt.

Vi har här också ett särskilt ansvar, nämligen hänsynen till Finlands speciella läge, som jag tror att vi i detta sammanhang bör ta största möjliga hänsyn till och vars betydelse vi inte bör underskatta.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! I likhet med den föregående ärade talaren ber jag att få tacka herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för de svar han

lämnat, både det egentliga interpellationssvaret och det svar som innefattas i den av regeringen lämnade redogörelsen.

Såvitt jag förstår framgår det av nämnda redogörelse, att sjustatsöverenskommelsen nu står inför sin fullbordan och att de meningsskiljaktigheter — eller öppna punkter, som det heter — som kan stå kvar knappast är av sådan betydelse, att någon av parterna kommer att låta dem spräcka förhandlingarna.

Nu är givetvis det uppnådda resultatet i och för sig ännu så länge bara det näst bästa. Såväl herr statsrådet som herr Antonsson har ju också framhållit, att överenskommelsen egentligen inte är vad vi helst hade önskat. Men trots allt måste det sägas vara ett glädjande resultat som nåtts. Det finns väl heller ingen här, som är angelägen om att aktualisera den alternativa tanken på en anslutning till sextatsgruppen. En sådan anslutning hade för övrigt knappast varit möjlig. Men även om den hade varit möjlig hade den inte varit önskvärd.

Det är också tydligt att de sju länder, som nu står i begrepp att skapa en egen sammanslutning, kompletterar varandra väl ekonomiskt. På sätt och vis kompletterar de varann bättre än vad sextatsgruppens länder inbördes gör. Det finns väsentliga möjligheter till ökat handelsutbyte mellan de sju länderna. Det är också sannolikt att sjustatsgruppen — det skulle inom parentes sagt vara utmärkt, om vi hade ett namn på denna grupp, så att vi kunde kalla den för något annat; att säga det europeiska frihandelsområdet kan ju vålla missförstånd — har vissa förutsättningar att öka sin konkurrenskraft utåt genom den sammanslutning som nu kommit till stånd. Ur specifikt svenska synpunkter måste väl bland annat de ökade möjligheterna att vinna tillträde till den brittiska marknaden vara ett påtagligt plus.

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

Naturligtvis får man ingenting gratis, och även denna överenskommelse har fått köpas till priset av vissa eftergifter, men priset har knappast varit oöverkomligt. De viktigaste eftergifterna har måhända varit de som Sverige har fått göra till de övriga nordiska länderna inom gruppen, alltså eftergifter som skulle ha kommit i fråga vare sig vi rört oss inom ett mera begränsat område eller på ett vidare fält. Ett litet frågetecken vill jag dock sätta när det gäller den del av förhandlingsresultatet, som brukar kallas för jordbruksområdet. Statsrådet rör sig i redogörelsen med tämligen allmänna talesätt, och det kanske finns anledning förmoda, att överenskommelsen på den punkten kommer att få en relativt allmän karaktär. Statsrådet hänvisar till möjligheterna till bilaterala överenskommelser inom den multilaterala överenskommelsens ram, och det är väl ganska klart, att om vi skall kunna hävda oss i sådana bilaterala överenskommelser på jordbrukets område, så kommer det att krävas både hårda förhandlingar och skickliga förhandlare. Där är resultatet ännu inte uppnått. Man kan endast hoppas, att det skall bli möjligt att där nå ett resultat, som också ur svensk jordbrukssynpunkt är tillfredsställande.

Sverige har av allt att döma spelat en ganska betydande roll vid denna överenskommelses tillkomst, och därmed har Sverige också ett betydande ansvar för överenskommelsens fortsatta bestånd. Den är ju inte en traktat, där man i detalj har utformat varenda punkt. Åtminstone har jag uppfattat statsrådets redogörelse så, att man tänkt sig att en hel del frågor skall kunna klaras upp genom ömsesidig god vilja — och det är mycket bra att man gör så. Många gånger är det lättare att komma överens, om man försöker klara problemen från fall till fall, än om man i förväg reglerar alla möjligheter i särskilda paragrafer.

Statsrådet talar emellertid också i redogörelsen om majoritetsbeslut i vissa fall. Det är här fråga om ekonomisk, inte politisk integration. Men så intimt som dessa ting hör samman, är det i varje fall mycket som tyder på att det kommer att krävas ett mera intimt ekonomiskt samarbete, ett samarbete som sträcker sig även till den ekonomiska politikens område, om överenskommelsen skall kunna leda till åsyftade resultat. Jag har för min del inte det ringaste att invända emot den saken. Jag tycker det är rimligt.

Vad gäller de resultat som hittills vunnits vid de förda förhandlingarna, vågar jag här framföra en lyckönskan till statsrådet Lange och de tjänstemän, som efter regeringens direktiv har skött arbetet med dessa förhandlingar. Jag lyckönskar inte minst till att man tydligen har kunnat komma fram till en lösning av den segslitna och för varje frihandelsområde besvärliga frågan om varornas ursprung. Det är ett mycket glädjande resultat. Jag tycker att vi bör lämna regeringen vårt fulla stöd vid genomförandet av denna överenskommelse, och jag tror mig veta att min uppfattning på den punkten delas av högerpartiet. Vi har för vår del ingen som helst önskan att lägga några stenar i vägen för den överenskommelsens genomförande. Tvärtom!

Även när det gäller de nordiska problemen delar jag för min del regeringens grunduppfattning. Det skulle ha varit en stor fördel, om en nordisk överenskommelse hade varit färdig, när förhandlingarna om sjustatsgruppen började. De länder som ingår i Beneluxområdet har uppenbarligen haft stor fördel av att deras samarbete var klart, innan sexstatsgruppen bildades. Nu blev det inte så, men i dagens läge är det väl uppenbart, att behovet och önskemålet om ett nordiskt ekonomiskt samarbete, hur viktigt det i och för sig kan vara, måste komma i andra rummet efter

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

önskemålet att få fram ett samarbete på en vidare grundval. Jag tror att regeringen har gjort klokt i att inte ge sig in på något, som kunnat äventyra detta samarbete på en vidare grundval.

Vad som däremot är önskvärt är givetvis, dels ett fortsatt nordiskt samarbete inom den nya organisationens ram — så långt detta låter sig göra — och dels att också på det handelspolitiska området tillvarata de möjligheter till fortsatt utbyggnad av de nordiska kontakterna som kan förefinnas.

Jag menar alltså dels ett samarbete mellan de nordiska länderna, när det gäller genomförandet av den politik som sjustatsgruppen avser att åstadkomma, ett samarbete av samma slag som vi haft exempelvis inom Förenta Nationerna med andra nordiska länder, men dels också att man inte försummar de möjligheter som kan finnas att tillgodose de specifikt nordiska intressena inom organisationens ram. Så länge vi inte har någon avtalstext framlagd är det inte heller så alldeles lätt att säga vilka dessa möjligheter är, men på vissa punkter kan man kanske ändå se något som bör tas upp.

Det är här en viss skillnad mellan vårt förhållande till det ena och det andra av de nordiska länderna. Det vill förefalla, som om man i både Danmark och Norge på senare tid haft ett ganska svalt intresse för den fortsatta utbyggnaden av det nordiska samarbetet och att man där liksom i Sverige har givit förtur åt det nu aktuella avtalet och menat, att de danska och norska intressena liksom våra bäst skulle tillgodoses inom ramen för en sådan överenskommelse.

Finland befinner sig härvidlag i ett annat läge. Ur Finlands synpunkt skulle det nordiska samarbetet utan tvivel ha medgivit särskilt stora möjligheter till en anknytning, möjligheter som nu kanske kommer att försvagas. Finland hade genom sitt inträde i Nordiska rådet ta-

git första steget till att återuppliva den nordiska anknytningen. Det är möjligt att tendenserna i den riktningen nu blivit litet svårare att upprätthålla. Särskilda förpliktelser har vidare de andra nordiska länderna också mot Island. Både när det gäller Finland och när det gäller Island har Sverige, särskilt på grund av sin roll under förberedelsearbetet, anledning att följa den fortsatta utvecklingen med mycket stor uppmärksamhet och se vad man kan göra för att tillgodose önskemålen om båda dessa länders närmare anknytning till den överenskommelse, som ju ur vår synpunkt kan synas utgöra även ett nordiskt intresse. Jag föreställer mig, utan att veta det med någon säkerhet, att man å andra sidan kan räkna med att Storbritannien har ett visst intresse av att Irland på något sätt också ordnas in i det ekonomiska system det här är fråga om.

Det behöver väl inte sägas, att Finlands fulla anslutning till sjustatsöverenskommelsen ur alla synpunkter skulle hälsas med tillfredsställelse i Sverige. Finland är visserligen en farlig konkurrent till oss på vissa områden, men det hindrar inte att vi kulle önska ett sådant samarbete. Om emellertid Finlands regering, som här måste träffa ett avgörande relativt snabbt, inte anser sig böra eller inte anser sig nu vara i tillfälle att gå med på en sådan fullständig anslutning, bör man söka andra lösningar. Många tecken tyder ju på att förhållandet är sådant — den finske statsministerns allra senaste uttalande tyder ju inte på att han överväger något direkt förslag om Finlands fulla anslutning till sjustatsöverenskommelsen. Det är väsentligt, att man i det nya avtalet såsom här är sagt har en s. k. associationsklausul, det vill säga en möjlighet att skapa samarbete med andra länder även om de inte helt ingår i sjustatsgruppen. Från svensk sida bör man enligt min uppfattning be-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

stämt hålla på att en sådan klausul skall få en positiv tillämpning när det gäller Finland och såvitt möjligt också när det gäller Island.

Över huvud taget får vi aldrig glömma bort, att vad som här skett bara är det näst bästa. Idealet hade varit om vi hade lyckats uppnå ett allmänt europeiskt frihandelsområde, till vilket en färdig nordisk marknad hade kunnat anslutas. Det lyckades vi inte med. Jag vill för min del inte alls lägga skulden på svenska regeringen. Men när jag här ger den svenska regeringen mitt stöd och lyckönskar den till de vunna resultaten, är det naturligtvis under förutsättning att regeringen i fortsättningen, så som framgår av regeringsdeklarationen i dag, inte slår sig till ro med de resultat som nu är vunna utan omedelbart börjar arbeta på att komma vidare. Detta gäller förhållandena till andra nordiska länder, särskilt Finland och Island, men också den större, allmänna västeuropeiska enheten, och det av flera skäl.

Sjustatsgruppen är visserligen ekonomiskt relativt väl konstruerad, men geografiskt är den en liten aning besynnerlig. De trafikproblem som kommer att uppstå mellan dessa länder är inte alldeles utan sin ekonomiska betydelse de heller. Därtill kommer, att även sjustatsmarknaden antagligen är för liten för att man fullt ut skall uppnå de gynnsamma ekonomiska resultat vi hade hoppats på av en större marknad. Och slutligen, när man nu av olika skäl inte kan få någon politisk enhet i Europa, så får vi därför ändå inte släppa tanken på att åtminstone eftersträva en ekonomisk västeuropeisk enhet. Det vore oriktigt att som motsats till en sådan ställa tanken på samarbete med exempelvis de underutvecklade länderna. Tvärtom är dessa länder i hög grad beroende av att finna marknad för sina varor i Europa, och det blir lättare för

dem ju större den ekonomiska enheten är.

Fortsättningen brådskar. Det går inte att sätta sig ned och vänta. Industrien och över huvud taget hela näringslivet måste vidta vissa förberedelser. Väntar vi för länge, kan det bli för sent för att vi skall nå resultat.

Här måste jag med ett par ord beröra frågan om vårt förhållande till EEC, alltså sexstatsgruppen. I regeringsdeklarationen på den punkten finns det ingenting som jag skulle vilja resa någon invändning mot, men däremot har ibland i referaten av statsrådet Langes egna anföranden lyst igenom en rent negativ värdering av Romavtalet och sexstatsgruppens tillkomst. Jag kan inte dela den uppfattningen. Sexstatsmarknaden har haft påtaglig framgång hittills, och många tecken tyder på att den inte bara ekonomiskt utan också politiskt varit till nytta för medlemmarna. Jag tvivlar också på att vi utan sexstatsgruppens bildande, utan Messinaförhandlingarna, skulle ha kommit så långt vare sig när det gäller att skapa en sjustatsöverenskommelse eller ens när det gäller det mera omfattande västeuropeiska samarbetet. Jag tror att den omständigheten att här höll på att växa fram en relativt fast enhet var ett av skälen till att man över huvud taget på många håll i Europa blev övertygad om nödvändigheten av att skapa en större europeisk marknad.

I fortsättningen måste vi också i en eller annan form ha en fredlig samlevnad — och kanske litet mera — med sexstatsgruppen och dess medlemmar. Jag är ense med herr Antonsson om att vi inte skall bulta på dörren och titta om samarbete, men jag tror å andra sidan inte heller att det är någon mening med att rikta angrepp mot sexstatsgruppen eller dess medlemmar. Det yttrande om den tyske förbundskanslern och den unga flickan Marianne, som enligt uppgift fällt av statsrådet och

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

chefen för handelsdepartementet, kan-ske ur den synpunkten var en smula egendomligt. Jag kan förstå, att skäm-tet kunde vara lustigt, men yttrandet var nog inte så särskilt diplomatiskt. Även om det som statsrådet sade om gamla herrar i allmänhet kan vara rik-tigt, så tror jag att gamla herrar också är ganska måna om sin värdighet, och det finns ingen anledning att i onödan sära dem på den punkten.

I sak tror jag däremot inte på den lös-ning, som sexstatsgruppens kommission varit inne på, nämligen att man skulle ha bilaterala förhandlingar mellan de sex å ena sidan och de sju å den andra. Det är knappast på den vägen vi kan komma fram. Jag står i stället fast vid den uppfattning, som Europarådets råd-givande församling enhälligt anslöt sig till i deklaration nr 210, att man skulle principiellt slå fast kravet på en större enhet och att man skulle göra det i så-dan form, att man under en övergångs-tid hade möjligheter att få ett i viss mån preferentiellt system i den europeiska handeln. Jag tror också att det är an-geläget att man försöker möjliggöra ett samarbete, som innefattar inte bara de sex och de sju utan även Kanada och Förenta staterna. Jag tror att det är viktigt och riktigt som det sägs i rege-ringsdeklarationen, att detta måste göras även om priset är en ömsesidig vilja till kompromiss, d. v. s. en vilja till kom-promiss även från vår sida. Jag tror att det är viktigt att initiativ till fort-sätta förhandlingar tas så snart som möjligt, exempelvis vid det möte som inom OEEC-organisationen måste äga rum någon gång i höst.

Över huvud taget är det mycket an-geläget, att organisationen för euro-peiskt ekonomiskt samarbete får fort-leva. Den kan bli ett verktyg för en utvidgad integration och för ett sam-arbete under en övergångsperiod; den har kontakter med Kanada och Förenta staterna, och den har en utrednings- och

administrationsapparat som bör utnytt-jas av både de sju och de sex. Natur-ligtvis sammanhänger denna min upp-fattning om OEEC också med att jag över huvud taget sätter ett mycket stort värde på bevarandet av de europeiska samsarbetsorganen. Från regeringens sida har ibland uttalats att exempelvis Europarådets rådgivande församling skulle syssla enbart med ekonomiska frågor och inte med politiska. Om den skall kunna syssla med ekonomiska frågor, är det emellertid en förutsättning att de ekonomiska frågorna i Europa över huvud taget behandlas på multi-lateral grund.

Det inte minst viktiga kravet för fram-tiden är att man i den inre ekonomiska politiken drar konsekvenserna av de betydelsefulla handelspolitiska avgöran-den som nu håller på att träffas. Det svenska näringslivet får genom denna överenskommelse större möjligheter till export, om det förmår hävda sig i kon-kurrensen. Detta ställer krav. Inte minst ställer det krav på hänsyn till export-industrien. Vi får också genom denna överenskommelse en närmare anknyt-ning till länder som Storbritannien och Schweiz, vilka för en annan ekonomisk politik än vi gör. Det bör ge anledning till vissa jämförelser och till ömsesidiga lärdomar.

Samtidigt är det klart att sjustatsöver-enskommelsen inte enbart för med sig fördelar. Vad finns det som gör det? För vissa industrier och för en hel rad småföretag kommer sannolikt svårighe-terna att överväga. Jag skall inte före-gripa vad herr Christenson i Malmö kommer att säga speciellt om livsme-delsindustrien. Men det är alldeles up-penbart att livsmedelsindustrien hör till de områden som här möter särskilda svårigheter. Dessa svårigheter för spe-ciella grupper inom industrien och för speciella företag måste kompenseras ge-nom att vi för en företagsvänlig politik på andra områden. Jag har frågat förut

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

och jag ber att denna gång få upprepa min fråga: Är regeringen beredd att i den inre politiken dra konsekvenserna av detta att i fortsättningen föra en politik som mera än hittills är direkt inriktad på att tillgodose företagens ekonomiska intressen? Om så är fallet innebär sjustatsöverenskommelsen också möjligheter till mycket stora ekonomiska fördelar för det svenska näringslivet. Om så inte är fallet kommer de svenska företagets svårigheter däremot att öka till följd av en anslutning till en större marknad. Man kan bara hoppas att det enligt min mening glädjande intresset för sjustatsmarknadens tillkomst som regeringen visat verkligen också skall få de erforderliga konsekvenserna i den inre ekonomiska politiken.

Herr **CHRISTENSON** i Malmö (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min enkla fråga.

Jag skall inte belasta denna handelspolitiska debatt med detaljer. Min fråga gällde rent allmänt om livsmedelsindustrien kan anses vara konkurrenskraftig på hemma- och exportmarknaden, när vi gör vårt inträde i det frihandelsområde den planerade sjustatsmarknaden utgör.

Sverige exporterar produkter för ca 11 miljarder kronor årligen, och det gäller att bygga ut denna handel ytterligare. En viktig förutsättning för en expansiv utrikeshandel är att vi har en konkurrenskraftig livsmedelsindustri. I Danmark, Holland, Schweiz och Storbritannien har livsmedelsindustrien utvecklats kraftigt under efterkrigsåren. Den svenska livsmedelsindustrien måste få chans att konkurrera på lika villkor med utländska tillverkare. Våra jordbrukspriser ligger 40 å 45 procent över de s. k. världsmarknadspriserna, och detta utgör ett handicap i konkurrensen. På lång sikt skulle rent affärsmässigt en livaktig hemmamarknad och en

konkurrensduglig livsmedelsindustri vara till gagn för det svenska jordbruket.

Statsmakterna och speciellt regeringen har genom sin skattepolitik försvagat förutsättningarna för livsmedelsindustriens slagkraft i den kommande sjustatsmarknaden. Punktskatterna på choklad, konfektyrer och kex uppgår nu till 65 procent, vilket har en hämmande inverkan på fabrikationen. Ovanpå denna skatt vill regeringen lägga en allmän omsättningsskatt, vilket betyder 75 procent vid den slutliga utförsäljningen. Herr Antonsson och centerpartiet går ännu längre. I en motion har centerpartiet föreslagit, att punktskatterna på dessa varor skall höjas med ytterligare 25 procent. Jag vill upplysa om att varje procent i omsättningsskatt ovanpå de 65 procenten betyder ett tillägg på 2,6 procent. Chokladindustrien inlevererar nu på grund av regleringsavgifterna ca 20 miljoner kronor, men samtidigt får den betala 5 miljoner kronor i skatt för regleringsavgifterna.

Den engelska chokladindustrien är inte belastad med dylika punktskatter och köper råvarorna billigare. Under sådana förhållanden får man räkna med en ökad försäljning på Sverige från de brittiska fabrikanternas sida. Nya skatter på här ifrågavarande varor i vårt land kommer i den gemensamma marknaden att betyda minskad produktion inom landet, ökad import och nedläggande av fabriker. Den punktbeskattning som, om jag inte missminner mig, infördes 1941 har ju medfört att 25 chokladfabriker upphört. Med andra ord: vi kommer att på detta varuområde delvis bli utslagna, med arbetslöshet som följd.

Det nya handelspolitiska läget kommer således inom vissa branscher att medföra betydande och djupgående omvälvningar. Att ställa om driften eller skapa nya försäljningsorganisationer går inte i en handvändning inom

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

det praktiska affärslivet. Vi närmar oss snabbt det magiska datum, den 1 juli 1960, när tullarna skall sänkas med 20 procent.

Då jag nu fått ordet, herr talman, tillåter jag mig att knyta några mycket korta reflexioner till dagens regeringsdeklaration. Det är ganska ovanligt i riksdagen att svar på interpellationer och en enkel fråga föregås av en lång regeringsdeklaration. I det danska folketinget och i den finska riksdagen fick ledamöterna fyra dagar på sig att fundera över en liknande regeringsdeklaration om sjustatsmarknaden. Vi hade nog också behövt litet tid att studera regeringsdeklarationen i denna stora fråga.

Det är viktigt, som handelsministern framhöll, att administrationen av frihandelsområdet är så enkel som möjligt. Handelsministern omnämner emellertid inte det engelska förslaget — vilket tillstyrkts från norskt och danskt håll — att ett rådgivande organ bör skapas inom frihandelsområdet, bestående bland annat av representanter för det merkantila livet. Ett samarbetsråd mellan det praktiska livets män och ämbetsmännen behövs, och det är även nödvändigt att samarbeta när det gäller den lagstiftning som berör det kommersiella livet.

Ur principiell synpunkt har jag ingen invändning mot frihandelsområdet, och jag vill ge handelsministern en eloge för den utförliga redogörelse han i dag lämnat riksdagen. Jag tror det är mycket viktigt att man öppenhetligt diskuterar problemkomplexet inför detta forum. En hemlig konversation i utrikesnämnden är varken önskvärd eller tilltalande, utan det mesta möjliga av materialet bör redovisas inför riksdagen. Hemliga traktater tillhör inte demokratiens väsen.

Den svenska politiska och affärsinriktade opinionen kände sig ganska konfunderad då planerna utarbetades

så snabbt under sommarens lopp. Den allmänna anslutningen till sjustatsplanen härleder sig främst ur tanken, att något måste göras och att vi inte kan hålla oss utanför den europeiska kretsen. I Danmark ansåg man frågan så betydelsefull, att regeringen inkallade folketinget till ett extra sammanträde.

Ur nordisk synpunkt är det beklagligt, att den nordiska tullunionen har kastats över bord. Ett nordiskt förbund hade nu varit av stor betydelse ur förhandlingssynpunkt. Man får hoppas att de nordiska intressena i de yttre sju bevakas genom ett enhetligt uppträdande utåt. Norden är en stark köpmarknad, som kan väga tungt i vågskålen när det gäller omfördelning av den europeiska handeln.

Skapandet av det lilla frihandelsområdet innebär för England en återvunnen prestige efter de misslyckade förhandlingarna i Paris. Sexstatsmakternas gemensamma marknad är en störande faktor i den brittiska utrikes- och handelspolitiken. Inom sjustatsgruppen befaras allmänt, att Storbritannien kommer att få en alltför stor dominans. England har två tredjedelar av de sju ländernas samlade produktion. I engelska affärskretsar räknar man med att kunna öka exporten till Sverige med 50 procent under de närmaste åren.

Enligt den plan handelsministern skisserar skall medlemsstaterna stegvis avskaffa gällande tullar på importerade varor från länder inom frihandelsområdet. En sänkning med 20 procent skall vara genomförd till den 1 juli 1960 och tullarna skall vara helt avskaffade till den 1 juli 1970, enligt en plan som förutsätter 10 procents tullreducering årligen.

De länder som har höga tullar när avtalet träder i kraft blir i viss mån gynnade. Lågtullländer såsom Sverige kommer däremot i ett sämre läge. Låt oss ta personbilarna som exempel.

England har 30 procents tullskydd

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

på personbilar. Efter fem år har detta land fortfarande 15 procent av tullskyddet kvar, alltså lika mycket som Sverige har 1959, medan Sverige efter fem år endast har 7,5 procents tullskydd. Tullsatsernas höjd spelar uppenbarligen en stor roll när avtalet träder i kraft mellan sjustatsmakterna. I Danmark har skoindustrien gjort framställning till regeringen om ett högre tulläge, på 25 procent. Man vill ha kompensation för valutarestriktionernas successiva avveckling.

Handelsministern nämnde att kvantitativa importregleringar och kvoter skall avvecklas i samma takt som tullarna. De länder som har höga tullar eller skyddas av högprotektionistiska valuta-regleringar eller importkvotering klarar övergångsproblemen bättre i sjustatsmarknaden. Men Sverige har låga tullar och praktiskt taget inga importrestriktioner. Det kan bli besvärligt för en del branscher, såsom jag tidigare antytt.

Vid en ytlig bedömning måste man i varje fall dra den slutsatsen, att England har gjort en relativt god bytesaffär; engelsmännen har ju god internationell förhandlingsvana och är skickliga affärsmän. Ur svensk affärssynpunkt blir det intressant att följa den merkantila utvecklingen efter den 1 juli 1960.

Sverige kan inte i det nya handelspolitiska läget föra vilken politik som helst, om vårt land skall klara sig i den internationella konkurrensen. Direkta och indirekta skatter kan bli en belastning för vår ekonomiska slagkraft och styrka. Danmark, exempelvis, ämnar för sin del göra sin entré i frihandelsområdet med sänkta skatter.

Förslaget från regeringens sida om skapandet av en frihandelsmarknad mellan de yttre sju innebär för Sveriges vidkommande en kommersiell omdaning — ja, en ekonomisk omvälvning i liberalistisk riktning.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till den lyckönskan som herr Heckscher för en stund sedan framförde till regeringen för att det har lyckats att uppnå en överenskommelse i fråga om bildandet av ett frihandelsområde för de sju staterna, vilken nu praktiskt taget kan anses vara klar. Det är givet att denna lyckönskan inte innebär något betyg i fråga om det sätt, på vilket arbetet för åstadkommande av denna överenskommelse skötts i det ena eller andra avseendet. Det innebär inte att jag avhänder mig rätten till kritik på vissa punkter. Men det innebär att jag betraktar det som en betydelsefull sak, att man kunnat uppnå en överenskommelse av i stort sett acceptabelt slag.

Jag tror för min del att ingen annan väg var möjlig för Sverige, sedan förhandlingarna om ett större västeuropeiskt frihandelsområde hade brutit samman i slutet av förra året. Jag kan hänvisa till att jag redan i början av innevarande år mycket bestämt förordade en politik av det slag som regeringen också slagit in på utan att jag därför alls vill göra gällande, att regeringen har lyssnat till några råd från min sida. Jag konstaterar bara, att jag har samma uppfattning i dag som jag hade den gången.

Jag vill gärna tillägga att jag inte, som det ett ögonblick föreföll mig att herr Heckscher gjorde, betraktar sjustatsgruppen såsom på något sätt onaturlig. Jag har alltid vänt mig mot det betraktelsesätt, som särskilt från nazistiskt håll fördes fram för 20 å 25 år sedan, enligt vilket man talade om Europa och därmed menade kontinenten med uteslutande av England och där man fäste en sådan vikt vid att området skulle hänga samman geografiskt. Jag tillät mig då att påpeka, att det är mycket viktigt för stridsvagnar att området hänger samman geografiskt, men vad handeln beträffar sker den ofta

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

bättre och billigare till sjöss, eftersom transportkostnaderna sjövägen är lägre. Jag tror därför att vi helt och hållet skall frigöra debatten om dessa stormarknader från synpunkten, att det ena eller andra skulle vara mera naturligt eller att den konstellation vi nu har framför oss skulle resa mycket allvarliga trafiksvårigheter.

Herr talman! Det finns synpunkter på denna överenskommelse, som berör frågor, vilka ännu befinner sig på förhandlingsstadiet och som därför inte gärna nu kan beröras här i kammaren. Jag förbehåller mig givetvis rätten att vid ett senare tillfälle eventuellt återkomma till frågor av denna art.

Får jag lov att göra ett påpekande av i någon mån principiell innebörd. Det förefaller väsentligt, att de processregler som möjliggör en indelning av varor i sådana som så småningom skall komma in tullfritt och sådana som skall tullbehandlas på vanligt sätt inte utformas så, att de tar över regeln om den 50-procentiga manufaktureringen som ett avgörande villkor för tullåtnader och tullfrihet. Jag saknade i handelsministerns förklaring i dag ett klart konstaterande av detta. Jag vore tacksam, om handelsministern här ville komplettera förklaringen med en redogörelse för hur det förhåller sig: om det fortfarande är så, att 50-procentsregeln tar över dessa processregler, som ju väsentligen har tillkommit för att underlätta administrationen och tillämpningen. Det kan t. ex. för grenar av textilindustrin vara av icke ringa betydelse, att man fasthåller vid att 50-procentsregeln får lov att åberopas som en regel som tar över själva processreglerna.

Vad livsmedelsindustrin beträffar har herr Christenson i Malmö redan framhållit några synpunkter. Han betonade vilken stor vikt man måste tillmätta de svårigheter som den svenska skattepolitikens utformning kan komma att medföra. Jag vill för min del

livligt ansluta mig till herr Christensons uppmaning till regeringen att ta mycket allvarligt på detta spörsmål.

Sedan tvingas jag, herr talman, att återkomma till en fråga, som handelsministern och jag har diskuterat åtminstone tre gånger, i stort sett från samma utgångspunkt och med det resultatet, att handelsministern sagt: Ja, jag är så gräsligt intresserad så. Men sedan blir det liksom inte mera. Jag tänker på detta att skall man verkligen få sjustatsöverenskommelsen att fungera, skall det bli möjligt att undvika allehanda tillfälliga restriktioner med tanke på arbetslöshet o. d., så måste vi få till stånd en energisk samordning av konjunktur- och sysselsättningspolitiken. När nu handelsministern var gång säger att han är så väldigt intresserad av detta men har svårt att vinna gehör för det i utlandet, så undrar man, herr talman, om inte detta intresse någon gång skulle kunna leda till att handelsministern åtminstone för egen del på eget initiativ talade litet om denna viktiga aspekt på frågan. Men i sin förklaring i dag underlåter handelsministern omsorgsfullt varje diskussion om detta viktiga spörsmål. Man brukar säga: Varav hjärtat är fullt, därom talar munnen. Om man vågar vända på satsen, får jag säga, att i så fall är handelsministerns hjärta inte fullt av intresse för denna viktiga sida av sysselsättningspolitiken och denna viktiga sida av problemet hur vi skall få en sådan frihandelsöverenskommelse att fungera inte bara ett och två år utan längre framåt i tiden. Därför vågar jag, herr talman, framhålla, att detta är en sak, som den svenska regeringen bör kunna driva på ett annat sätt än att hänvisa till något som möjligen kan vara sagt vid en eller annan hemlig överläggning. Frågan bör drivas på ett sådant sätt, att man får stöd av allmänna opinionen i en del av de andra länder, som skulle beröras av en dylik politik.

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

Hur viktigt det är att vidmakthålla en relativt full sysselsättning och undgå protektionistiska framstötter blev ju belyst av den fria fackföreningsrörelsens uttalande efter en sammankomst — jag tror det var i London — för en eller ett par månader sedan. Där framkom vissa tankegångar, som väl något förenklat kan sammanfattas på följande sätt: är det fråga om val mellan arbetslöshet och handelsrestriktioner, så skall man tillgripa handelsrestriktionerna. Jag vill inte i och för sig kritisera attityden i annat avseende än att den onekligen talar bara om sakens ena sida, men jag tycker att den belyser betydelsen av att man här söker skapa en sådan situation, att de allvarliga svårigheter icke kan uppkomma, som eljest utan tvivel inställer sig.

Beträffande det svenska jordbrukets problem har regeringen med tanke på bland annat Danmark avgivit en förklaring, där man säger att den svenska jordbrukspolitiken inte tar sikte på en ökad jordbruksproduktion. Formuleringen av denna förklaring, som ju kan komma att åberopas många gånger vid framtida internationella förhandlingar, inte bara av Danmark utan även av andra stater, är måhända inte så lycklig. Ty en sak är att vår politik inte tar sikte på att främja en ökning av produktionen, men en annan sak är, att det kan ligga så till, att en rationalisering av det svenska jordbruket under vissa perioder och i vissa avseenden ofrånkomligen medför en viss ökning av vår produktion. Möjligheterna att rationalisera kan vi inte avhända oss. Jag befarar att formuleringen av denna förklaring är sådan, att den kommer att åberopas mot oss om i framtiden produktionen växer, trots att jordbrukspolitiken inte har detta syfte. Genom förklaringen kastas bevisbördan om så, att det blir den svenska regeringen som skall bevisa att vår jordbrukspolitik inte har något med produktionsökning-

en att göra. En svensk jordbrukspolitik, som inte har till syfte att öka produktionen utan som tillkommit av andra skäl, kan mycket väl få väsentliga verkningar på produktionens faktiska omfattning. Jag tror därför att regeringen här har bäddat för förhandlingssvårigheter, som möjligen kunnat undvikas om man avgivit en förklaring av annat slag.

Exportsubventioner skall nu bli förbjudna. Jag vore tacksam om man kunde få någon redogörelse, antingen av handelsministern eller av jordbruksministern, för vad detta betyder konkret beträffande jordbrukspolitiken. Är jordbrukspolitiken där undantagen? Så tycks inte vara fallet. Svepande uttalanden av denna art kan såvitt jag förstår komma att medföra rätt betydande svårigheter för den svenska politiken.

Vad förhållandet till Danmark beträffar vill jag hänvisa till att Danmark har vunnit,

1) den svepande förklaring jag nämde sist,

2) den förklaring om den svenska jordbrukspolitiken syfte som jag nämnde för en liten stund sedan,

3) fördelen att vi för ett år sedan slog in på en smör- och margarinprispolitik, vars konsekvens är, att vi praktiskt taget upphört att exportera smör,

4) 60-procentregeln, d. v. s. att Danmark får 60 procent av importavgifterna på livsmedel som importeras från Danmark,

5) den handlingsfrihet i fråga om tulltaxans utseende, som jag tror kommer att utnyttjas för att skapa ett för Danmark högst fördelaktigt läge, en fråga till vilken jag återkommer.

Eftersom jag nyss lyckönskade regeringen till uppgörelsen vill jag inte undertrycka den reflexionen, att de danska förhandlarna måhända har visat en större förhandlingsskicklighet än de svenska, när de har uppnått alla dessa mycket betydande fördelar.

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

Jag förmodar att herr Johansson i Öckerö, som kommer att tala om en stund, har anledning att beröra fiskets problem. Jag kommer därför inte att här närmare ingå på dem. Jag vill nöja mig med en enda synpunkt, nämligen att det naturligtvis är väsentligt, att de svenska förhandlarna själva bevakar den svenska fiskenäringens intressen och inte i alltför hög grad tar de risker, som kan vara förknippade med att man i främsta rummet låter England och Norge förhandla — låt vara att man hela tiden informeras om hur dessa förhandlingar fortlöper. Det svenska fiskets förutsättningar i framtiden är faktiskt ur svensk synpunkt en fråga av stor betydelse.

Jag ansluter mig till de föregående talarnas önskemål att det skapas associationsmöjligheter för Finland, om möjligt även för Island, och hälsar med tillfredsställelse handelsministerns förklaring att sjustatsgruppen är en öppen klubb, till vilken även andra stater i framtiden kan tänkas få ansluta sig.

Jag uttrycker förhoppningen att regeringen verkligen skall aktivt arbeta för en sådan utbyggnad, en sådan association även av andra stater. Jag tror att det kan vara naturligt i och för sig och jag vill för övrigt endast hänvisa till vad jag förut framhållit, att i den mån en sådan association av ytterligare andra stater ger det intrycket, att sjustatsöverenskommelsen innebär en elastisk, rörlig, expansiv och växande marknad, så skall detta vara det bästa av alla tänkbara argument för att påverka sexmaktsunionen att verkligen förhandla om något slag av samordning mellan våra båda marknader. Detta är enligt min mening en huvudfråga under den tid som kommer, men jag vill för undvikande av missförstånd vara den förste att säga att jag inte på något sätt riktar kritik mot att denna sida av saken hittills inte har tagits upp. Den har inte varit mogen för detta och blir det kan-

ske inte heller ännu på ett litet tag. Men jag tror att den kommer att bli mycket viktig inom inte alltför avlägsen framtid.

Handelsminister Lange passade på att i dagens meddelande lägga in en mycket kort redogörelse för de nordiska marknadsplanernas misslyckande. Jag föreställer mig att det kunde ha varit anledning att i den svenska riksdagen ha en särskild debatt om detta spörsmål — den största fråga beträffande det nordiska samarbetet som vi haft uppe under hela efterkrigstiden, i varje fall sedan tanken på en försvarsunion avskrevs för tio år sedan. Men, à la bonne heure: om den utrikespolitiska debatt, som lär skola äga rum om någon vecka, skall reserveras för en mera inrikespolitiskt betonad knivkastning mellan två partier — för min del har jag inte från någotdera av dessa partier blivit närmare informerad om, huruvida det skall bli någon debatt eller vad den skall gälla — och handelsministern har ansett det nordiska problemet vara en alltför allvarlig sak för att passa in i detta sammanhang, så skall jag inte kritisera att han i dag har tagit upp frågan. Den hör utan tvivel mycket intimt samman med sjustatsproblemet.

Det är givetvis ett stort misslyckande för den nordiska tanken, att frågan om en nordisk gemensam marknad tydligen har avskrivits av regeringarna för den tid som kan överblickas. Jag tror att en sådan marknad skulle ha medfört betydande ekonomiska fördelar. Den skulle ha givit en stöt framåt till ett utvidgat samarbete mellan de nordiska folken på många kulturella och andra områden och skulle därför ha medverkat till att föra Nordens folk samman i det dagliga arbetet, något som väl är den säkraste grund som kan byggas för ett samarbete. Jag tror också — herr Antonsson var visst inne på detta — att en sådan nordisk regional

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

bildning i många avseenden skulle ha visat sig vara en konstruktiv sak vid förhandlingar utåt. Jag anser även att den med hänsyn till Finlands speciella problem skulle ha haft en viktig uppgift att fylla, utan att detta i minsta mån innebär någon tro att man därigenom skulle ha velat eller lyckats att »vilseleda» de makthavande i den ena eller andra stormaktens huvudstad. Det är ju ingalunda detta som det är fråga om.

När det gäller orsakerna till misslyckandet skall jag nöja mig med några relativt korta kommentarer. Det är klart att det inom inflytelserika kretsar i Norge har funnits ett starkt motstånd mot en nordisk gemensam marknad. Det är också tydligt att i Danmark var man förhindrad ta ställning till frågan så länge tanken på Danmarks anslutning till sexmaktunionen inte hade avskrivits någon gång i slutet av juni eller början av juli månad. Men det är lika klart att den danska regeringen efter det att man bestämt sig för att icke inträda i sexmaktunionen hade en helt annan handlingsfrihet och ett helt annat intresse för saken än man tidigare kunde visa. Det förefaller mig som om herrar Antonsson och Heckscher inte fäste tillräcklig vikt vid detta sistnämnda förhållande vad Danmarks handlingsmöjligheter beträffar. Finland var som bekant mycket intresserat av en nordisk gemensam marknad.

Under dessa omständigheter är jag för min del inte beredd att instämma med dem som vill lägga hela ansvaret för att denna plan icke kunde genomföras på Norge eller på Norge och Danmark. Jag har fått den uppfattningen att den svenska regeringen redan vid olika förhandlingar i maj och juni — det må nu vara ett missförstånd eller inte — skapade det intrycket att den redan hade tappat större delen av sitt intresse för en nordisk gemensam marknad. För att hålla mig endast till

offentliga källor kan jag hänvisa till bland annat de talrika upplysningar av denna art som förekom i dansk press, utan att man från svensk sida, såvitt jag känner till, gjorde något försök att åstadkomma ett annat intryck.

Jag tror därför att den svenska regeringen har ådragit sig ett medansvar för den utveckling som ägde rum under våren och försommaren då det gäller denna sak.

Vi får inte heller alldeles förbise att representanterna för Finlands regering tydligen avreste från Finland till Kungälv i tron att det var ett helt annat läge som de skulle möta, i tron att tanken på en nordisk gemensam marknad icke var avskriven. Detta avslöjar en bristande information från övriga staters sida, som väl inte har så många motstycken vid nordiska förhandlingar i viktiga spörsmål.

Det har tydligen brustit något i kontakten även mellan regeringarna. Att Nordiska rådets ekonomiska kommitté ännu så sent som i augusti — sex veckor efter Kungälvsmötet — levde i helt oriktiga föreställningar om regeringarnas inställning kan också konstateras. Handelsminister Lange åtnjöt — förmodar jag — en välförtjänt semester och hade inte tillfälle att informera Nordiska rådets utvidgade ekonomiska kommitté om hurudant läget faktiskt var.

Herr talman! Vi är i dag mest intresserade av att se framåt. Jag hälsar med tillfredsställelse bildandet av den nordiska ministerkommitté, som skall få ett särskilt ansvar för att det går framåt med det nordiska ekonomiska samarbetet i ordets vidaste bemärkelse. Detta är nämligen det väsentliga. Herrar samlingsministrar har förut visat sig mycket intresserade och har sammanträffat för att dryfta de aktuella frågorna. Jag måste giva dem en eloge för det arbete de nedlagt under de senaste åren, och jag tvivlar inte på att de skall komma

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

tillsammans även i framtiden. Nu får vi emellertid en ministerkommitté med *särskilt ansvar* att se till, att man energiskt driver detta arbete, ett ansvar som nordiskt intresserade parlamentariker kan ha anledning att erinra om.

Jag har också den uppfattningen, att det är lyckligt om denna ministerkommitté förses med ett sekretariat av tillräcklig omfattning, ehuru naturligtvis elastiskt till sin storlek. För att undvika varje möjlighet till missförstånd vill jag framhålla, att jag icke tillhör dem som anser det vara en huvuduppgift att här diskutera om man i varje land skall ha en, två, tre eller fyra man på vardera sidan i detta sekretariat. Jag tror nämligen, att vi mycket väl kan komma i ett läge, där vi har vissa gemensamma intressen att försvara exempelvis i förhållande till sextatsunionen, som redan nu har ett sekretariat på 1 800 personer, bland vilka det finns specialister på varje liten detaljfråga. Fördenskull skall enligt min mening de nordiskt intresserade vara försiktiga, innan de tillråder regeringarna att nu framför allt se till, att sekretariatet blir av mycket ringa omfattning. Däremot är det klart — och det kan väl inte vara några delade meningar därom — att det inte finns någon anledning att skapa ett stort nordiskt ämbetsverk av ny typ.

När det gäller detta framtida samarbete kan man hänvisa till samlagsministrarnas rapport och till den motion, som framlades av Nordiska rådets presidium. I stora delar täcker de varandra på denna punkt. — Jag beklagar, att jag inte kan vara överens med herr Antonsson om att chanserna till produktionssamverkan är oförändrade trots att planerna på en nordisk tullunion för närvarande har fallit. Tyvärr, herr Antonsson, kan detta inte vara riktigt. Förutsättningarna för produktionssamverkan under de närmaste åren blir mycket sämre, när man inte har tullmässiga fördelar att bygga den på.

Jag kan t. ex. hänvisa till frågan om Volvoimporten av delar från Norge och andra problem av den art, som lättare skulle kunna lösas i stor skala, om vi hade den nordiska gemensamma marknaden. Jag instämmer emellertid helt i vad jag förmodar att herr Antonsson också åsyftade, nämligen att man inte behöver ge upp tanken på en produktionssamverkan, vilken det dock i huvudsak blir det enskilda näringslivets egen sak att klara.

Beträffande arbetsuppgifterna i övrigt vill jag först erinra om att man i presidietmotionen nämnde möjligheten av att på vissa områden snabbare kunna avveckla de nordiska tullsatserna, utan att detta i och för sig skulle innebära något återvändande till den gamla avskrivna planen. Jag tror, att denna tanke inte skall uppges utan vidare liksom att frågan om etableringsrätt för nordiska företagare skall ägnas stor uppmärksamhet såsom i verkligheten varande ett mycket betydelsefullt problem. Detta gäller naturligtvis också frågan om harmonisering av de yttre tullsatserna, vilken även samlagsministrarna hänvisar till. Att det kan bli vissa svårigheter med en del av det nordiska samarbetet därför att de andra medlemmarna av sjustatsgruppen anser, att detta innebär en direkt eller indirekt diskriminering, vilken de inte tycker om, bör enligt min mening inte hindra oss att ta upp dessa spörsmål och föra fram dem till diskussion inom sjustatsgruppen.

Handelsminister Lange ger i förklaringen uttryck åt hur väl han förstår, att de övriga medlemmarna i sjustatsgruppen uttalade sig mot den nordiska gemensamma marknaden. Det var förklarligt, sade han, att de redan på ett tidigt stadium ställde sig avvisande till tanken på att upprätta en nordisk tullunion. När jag läste detta tänkte jag: Ack, om handelsminister Lange någon enda gång hade så lätt att förstå och

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

uttrycka sig välvilligt om något, som kommer t. ex. från hans motpart i denna kammare!

När han skall förhandla med dessa länder och även ställs inför uppgiften att förklara för dem varför de icke skall motsätta sig en närmare samverkan i Norden då är hans enda kommentar denna: Jag förstår så väl att de ställer sig avvisande. Brittiska regeringen som kräver att få ha ett alldeles särskilt samarbete — av kända skäl — som vill kunna diskriminera i mycket betydande omfattning, som väntar stora fördelar av att imperiet är den största marknaden och har stora möjligheter att dra till sig amerikansk industri, som på så sätt inte kommer Norden till godo, denna regering får av herr Lange höra att han är förstående för att de helt avvisar tanken på att vi i den nordiska tullunionen skulle åtnjuta en tillfällig preferensbehandling, medan England begärt en permanent preferenspolitik — jag har åtminstone inte hört någonting annat. Nej, herr Lange, en aning mera tanke på att vidmakthålla en svensk och en nordisk förhandlingsposition gentemot England skulle nog ha varit motiverad.

Det finns en intressant passus i samlagsministrarnas rapport, där det står, att frågan om en gemensam nordisk marknad på nytt kan komma att aktualiseras om det handelspolitiska läget ute i världen ändras. Då skulle således tanken på den gemensamma nordiska marknaden ännu inte var *definitivt* avskrivnen. Jag glädde mig, och gläder mig fortfarande, åt detta uttalande. I samband med en större uppgörelse mellan de sex och de sju kan vi komma i det läget, att frågan om en gemensam nordisk marknad på nytt kan bli aktuell. Jag tillåter mig då framhålla önskvärdheten av att svenska regeringen — om det uppkommer en sådan situation — verkligen griper tillfället i flykten och visar ett så aktivt intresse som möjligt för att även dessa chanser skall tillvara-

tas. Jag hoppas alltså livligt att talet om »att frågan kan aktualiseras på nytt» inte bara är en dekoration, utan ett uttryck för en fast vilja hos svenska regeringen att i detta ändrade läge om möjligt åter ta fram frågan om den nordiska marknaden. Jag är dock inte riktigt på det klara med på vilken grund samlagsministrarna och handelsminister Lange tänker sig möjligheterna — jag tänker på en del uttalanden handelsminister Lange fällt om opinionen i ett par av våra grannländer.

Herr talman! Vi är alla överens om hur viktigt det är att snarast möjligt få till stånd något slag av samordning mellan de två marknadsenheter som håller på att växa fram. Jag tror att det är orealistiskt att vänta att något slag av sammanslutning lätt och ledigt skall kunna ordnas under de närmaste åren. Detta tror väl inte heller någon annan medlem av kammaren. Vad är egentligen de sex för en organisation? Jag tror att man måste göra detta klart för sig för att kunna bedöma möjligheterna till samordning. Det är, såvitt jag förstår, en politisk och ekonomisk union med syfte att stärka vissa demokratiska stater i Västeuropa, med syfte att åstadkomma en utrikespolitisk bindning av vissa av dessa stater på ett sådant sätt, att en eljest olycklig utveckling förhindras — jag tänker t. ex. på den tyska utrikespolitiken. Det är ett försök att stärka demokratin i vissa länder i Västeuropa på grund av de indirekta konsekvenser som en sådan politisk union skall medföra. Det är alltså inte ett frihandelsområde, det är inte ett försök att skapa en friare marknad i och för sig.

Jag har talat med många politiker i dessa länder. En del av dem ser rätt oförstående ut om man talar om betydelsen av att tillverka i större enheter och dylikt. Dessa saker ägnas ett mera ytligt intresse. Det är därför naturligt att denna sexstatsunion inriktar sig på

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

en harmonisering av den ekonomiska och sociala politiken, en långtgående harmonisering. Man vill nämligen ha ett fast inväxande av dessa stater i en enda organism. Det är också av flera skäl naturligt att exempelvis Tyskland tar helt andra hänsyn till franska önskemål i en politiskt känslig situation än vad som framstår som naturligt om man betraktade det hela som en stormarknadsorganisation, där Tysklands exportintressen offras till förmån för ett accepterande av den franska inställningen.

Handelsminister Lange har fällt en del yttranden som förefaller mig, mirabile dictu, vittna om bristande hänsyn till dessa säkert av honom själv väl kända förhållanden. I sin förvåning över att Tyskland i vissa lägen låtit Frankrike bestämma och företräda de sex har han bl. a. talat någonting om den åldrande Adenauer, som gripits av gubbkärlek till Marianne — om nu verkligen herr Lange fällt detta yttrande som stått i pressen. I så fall får man nog leta länge innan man finner något som är så oriktigt och så malplacerat som detta. Det är oriktigt därför att det är grundat på en bristande förståelse för just det som jag här mycket kort antytt om sexstatsunionens karaktär och malplacerat även av andra skäl, bl. a. några som den understundom för kritiska anmärkningar så känslige herr Lange borde ha mycket lätt att förstå. Enligt mitt sätt att se är sexmaktsunionen med sina brister och egenomligheter en konstruktiv sak, en sak som vi har anledning att vara tacksamma för såsom sannolikt innebärande en betydande förstärkning av den västerländska demokratin. Då bör vi — detta gäller kanske ännu mer regeringens ledamöter än andra — iakttä en viss återhållsamhet i bruket av uttrycksätt som endast kan skapa missförstånd och misstämning. Men det är klart att om sexmaktsunionen är något helt annat än en stormarknad och de sju sta-

terna, som bildar en stormarknad, föreslår en association, en samordning eller en sammanslagning eller vad det nu bör heta, som skapar friare handel inom hela detta område, då har man att vänta mycket allvarliga svårigheter. Om det sedan skulle förhålla sig så att Storbritannien, som exporterar relativt litet till sexmaktsunionens länder, inte har så stort intresse av en sådan samordning som de nordiska staterna eller Schweiz eller Österrike har, så är kanske inte heller Storbritanniens intresse av att övervinna de utomordentligt stora svårigheterna och att lösa problemen så starkt som vårt. Det är därför jag vågar framhäva betydelsen av att Sverige, om det behövs, tar ledningen i en strävan att få med den engelska regeringen på en politik, där man är villig att göra uppoffringar för att skapa förutsättningar för en tillfredsställande samordning med sexmaktsunionen. Det är alldeles riktigt att sjustatsmarknaden redan har visat sitt intresse för en samordning t. ex. genom att välja stegen för tullreduktioner så som man har gjort. Men det finns andra tecken som tyder på att intresset i alla fall kanske inte är tillräckligt stort. Jag hänvisar till vad handelsministern slutar med när han talar om efter vilka principer man måste arbeta om man skall få till stånd en stormarknad i Europa. Han talar då om att institutionerna »kommer att vara enkla och nära ansluta till vad som tillämpats inom OEEC. Dessa principer måste också bli grundläggande för det vidare samarbete i Europa som vi hoppas skall komma till stånd inom en nära framtid». Han säger vidare att det inte bör vara möjligt att åstadkomma ett sådant samarbete utan att det behöver begränsa de enskilda ländernas rätt att själva utforma t. ex. sin socialpolitik och sin ekonomiska politik i allmänhet.

Inte ens inskränkningar i rätten att utforma den ekonomiska eller sociala

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

politiken tycks handelsministern vara villig att acceptera såsom ett pris för uppgörelser med sexmaktsunionen. Herr talman, detta är kanske bara ett slarvigt uttryckssätt av herr Lange. Man är ofta litet trött när man kommer till sista meningen. Jag skall därför ingalunda rida på ord, men jag efterlyser en förklaring, att det ändå inte kan vara regeringens mening att binda sig vid att utanför dessa principer går den inte, även om vi får ha Västeuropa delat i två block hur länge som helst. Här står man och här faller man! Nej, detta kan inte vara tänkbart.

Vi måste naturligtvis vara villiga att gå den andra sidan till mötes, även om det inte kan anses lämpligt att regeringens ledamöter på detta stadium alltför detaljerat preciserar vilka tillmötesgåenden man är beredd att göra. Jag tror mig utan skadeverkningar kunna säga att det t. ex. är bättre att tillmötesgå önskemålet om en viss harmonisering av vissa sidor av socialpolitiken. Detta skulle nog inte medföra så stora nackdelar. Vi kan nog även tillmötesgå önskemålet om att i en del fall inte kräva enhällighet vid uppgörelserna. Vi har ju redan gått med på att avstå från kravet på enhällighet i vissa fall inom sjustatsområdet. Vi kan väl då gå med på det i en del andra fall också.

De sex har ännu inte deklarerat någon villighet att förhandla, säger handelsministern, och detta har han alldeles rätt i, tyvärr. En del uttalanden från t. ex. tysk och holländsk sida tyder dock på att där finns ett betydande intresse. Jag hänvisar till de svårigheter dessa länder har att övervinna på grund av sexmaktsunionens karaktär. Sexmaktsunionen har i viss mån som ledning för det arbete som nu pågår en kommission som tydligen ser sin framtid som en överstatlig organisation av samma art som den Höga myndigheten i Kol- och stålunionen. Jag har hört sägas att denna kommission till och

med har begärt under hand att få ackreditera en officiell representant i Förenta staterna, alltså i Washington, men därvid fått ett bakslag. Denna kommission har lagt fram en del förslag, vilka herr Heckscher förklarar vara otillfredsställande. Jag delar helt hans mening att det inte kan anses vara någon lösning med bilaterala uppgörelser och en kontakt som sköts av något slags samarbetskommitté. För någon månad sedan fick jag kännedom om en sak som stått att läsa i amerikanska tidningar — huruvida det också publicerats i svensk press vet jag inte — som jag gärna vill be handelsministern kommentera, nämligen att denna inflytelserika sexmaktskommission skulle ha framkastat tanken att om ett närmare ekonomiskt samarbete över en vidare krets än de sex skall äga rum — och inte bara gälla allmänt GATT-samarbete — så bör man utvidga NATO-organisationens, d. v. s. Atlantpaktens, militära och politiska samarbete till att omfatta även ekonomiskt samarbete.

Detta schackdrag från sexmaktskommissionens sida — jag tror att man utan att göra orätt kan beteckna det så — skulle naturligtvis om det fullföljes skapa en helt ny situation bl. a. för Sverige och Schweiz. Jag vore därför, herr talman, tacksam om handelsministern ville redogöra litet för vad som kan ha skett sedan denna trevare framställdes för ungefär en månad sedan.

Många har sagt att det är önskvärt att förhandlingarna mellan de sex och de sju kommer till stånd snarast möjligt, och det instämmer jag i. Men å andra sidan är det viktigare att börja när de rätta förutsättningarna finns. Det innebär väl bland annat att Frankrike — i sista hand den i Frankrike avgörande personligheten, president de Gaulle — måste vara beredd att ta upp denna fråga. Här vågar jag, herr talman, tro att det är ytterst viktigt, måhända avgörande, om den tyske för-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

bundskanslern, som herr Lange så mycket kritiserade, genom konversationer med president de Gaulle kunde förbereda de förhandlingar som måste föras. Jag undrar om inte det kanske är enda vägen att nå ett positivt resultat, och jag tycker att herr Lange bör vara tacksam, om förhållandet mellan dessa båda personligheter är gott.

Jag ansluter mig till vad herr Antonsson sade om vikten av att OEEC får fortsätta sitt arbete. Vi får inte glömma bort att OEEC dock är en av de mest framgångsrika internationella institutioner som någonsin har funnits — världspostunionen, GATT och ett fåtal andra sammanslutningar kan också för tjäna tillföras denna kategori av de mest lyckade. Det vore väl tragiskt om man nu skulle slå sönder en organisation som har gjort så mycket nytta som OEEC och som säkert under nya förhållanden kan göra nytta genom att — måhända efter en viss förstärkning av expertutrustning — ta upp de konjunkturpolitiska spörsmålen.

Det är klart att Sverige kan delta i ett samarbete av den typ som vi här diskuterar endast om det inte innebär sådana politiska bindningar som på ett väsentligt sätt strider mot vår allmänna utrikespolitiska hållning.

Jag ber om ursäkt om jag talar en inte allt för kort stund, herr talman, men frågorna är ju viktiga. Jag vill till sist framföra en mera principiell reflexion. Tillkomsten av frihandelsområdet för de sju är ett försök att skapa en stormarknad, att föra en *liberal* handelspolitik. En sådan politik kan bli framgångsrik endast om den har sin motsvarighet i en på många avgörande punkter liberal *inre* ekonomisk politik. Skulle de sju staterna försöka var för sig att bygga upp något slags centraldirigerad planekonomi, som det så vackert heter, är det alldeles säkert att försöket med en stormarknad skulle misslyckas. Vi ser ju t. ex. hur de av

jordbruksregleringar betingade undantagen, varom alla är eniga, har den konsekvensen, att jordbruket får ges en särställning även i förhållandet mellan sjustatsgruppens olika länder.

Är den svenska regeringen på det klara med att sjustatsunionen, denna den liberala handelspolitikens andra stora prestation i vår epok — jag nämner GATT såsom den första — kommer att, om man vill dra den fulla nyttan av överenskommelsen, medföra som konsekvens en liberal inre ekonomisk politik? Det går då inte att t. ex. föra en inre ekonomisk politik som plötsligt höjer produktionskostnaderna i Sverige med 6, 7 eller 8 procent, såsom man tycks ha ordnat det nu genom att sammanföra många olika åtgärder till den 1 januari 1960 — arbetstidsförkortningen, pensionspremiebetalningen, omställningsskatten med dess återverkningar på jordbrukspriserna etc. Detta är ett skolexempel på en politik som illa rimmar med frihandelsområdets karaktär. Jag tror att vi måste komma in på en politik som noga samordnar de inre och de yttre åtgärderna — endast då blir frihandelsområdet framgångsrikt.

Vidare, herr talman, kommer det givetvis att bli *konkurrens* mellan de sju staterna om vilken stat som kan skapa de gynnsammaste förutsättningarna för näringslivet och därmed locka till sig utländsk industri som främjar utvecklingen av den egna. Jag tycker att detta är en av de stora fördelarna med sjustatsmarknaden. Jag vill så gärna se herr Sträng och herr Lange börja konkurrera med finans- och handelsministrarna i de andra västeuropeiska länderna om vem som kan föra den mest näringsvänliga inre politiken. Om de nu kommer att få sitta kvar — vilket inte är ett lika livligt önskemål från min sida — tror jag att de kommer att tvingas in på en sådan hälsosam konkurrens.

Förutsättningarna för att vi skall få

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

den fulla nyttan av marknaden är nämligen att inte alltför mycket av produktionen lokaliseras till andra stater än Sverige. I Danmark, där man enligt min mening understundom är en aning rörigare än vi i Sverige — vi kan ju ha andra fördelar — har man redan klart för sig att man måste ordna det så att man lockar en stor del av industrien från andra håll, även från Sverige, till Danmark. Hur skall det gå till? För det första har man av kända skäl relativt låga levnadskostnader. För det andra går man in för att avskaffa praktiskt taget alla återstående råvarutullar, så att råvarorna blir billigare i Danmark än i andra länder, som har en hel del råvarutullar. Då mer än 50 procent av manufaktureringsvärdet hänförs till Danmark skall man kunna tullfritt exportera dessa varor till andra stater, där industrien har konkurrenssvårigheter på grund av att råvarorna i icke ringa utsträckning är tullbelagda.

Att Sverige och vissa andra länder har icke oväsentliga råvarutullar medan Danmark gått in för att avskaffa dem är ett problem som jag hade väntat att handelsministern skulle ha sagt någonting om i det dokument som han lagt på kammarens bord — jag instämmer med herr Christenson i Malmö att det skett alltför sent. Frågan diskuterades ju något i utrikesutskottet, och det hade väl varit möjligt för handelsministern att säga något om ett så viktigt problem som detta.

Jag tror att vi måste se till att genom en högst legitim konkurrens med andra medlemmar av sjustatsgruppen skapa så goda förhållanden att vårt näringsliv kan utvecklas på ett gynnsamt sätt. Jag skulle därför vilja föreslå regeringen att lägga upp en stor plan för en mera näringsvänlig ekonomisk politik som passar i det nya skede vi går in i när sjustatsöverenskommelsen skall förverkligas. Handelspolitiken är bara den

ena sidan av den politik som måste präglas av inre konsekvens.

Herr Antonsson talade om övergångs- och anpassningstidens svårigheter. Jag har flera gånger berört den saken tidigare. Jag tror liksom han att vi måste föra en politik som tar de problemen i sikte och att det i och för sig inte räcker att kommerskollegium har kontakt med en grupp näringsidkare. Antingen måste handelsministern på ett helt annat sätt än hittills — inte i allmänna talesätt — inför kammaren redogöra för vad denna organisation presterar, eller också måste det vara något slag av parlamentarisk representation i det arbete som här bedrivs. Det tror jag skulle stå i god överensstämmelse med svenska traditioner och ingalunda innebära något oppositionens intrång på regeringens jaktmarker. Även där gäller emellertid, om man skall underlätta anpassningen, till gagn inte minst för löntagarna, och förhindra uppkomst av arbetslöshet, att en näringsvänlig politik som sörjer för en tillräckligt snabb expansion på många punkter i näringslivet och inom många områden i vårt land är det bästa sättet att åstadkomma att anpassningen går så friktionsfritt som möjligt.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Låt mig börja med att ge uttryck åt min tacksamhet och stora tillfredsställelse — som jag tror hela regeringen delar — inför den enighet som råder i den för vårt lands framtid mycket betydelsefulla fråga som vi här diskuterar.

Jag konstaterar att man är överens om huvudlinjerna, och det har sannerligen utgjort en utomordentligt värdefull tillgång för regeringen och för dem som med mig haft det mera omedelbara ansvaret för de förhandlingar som vi nu hoppas inom kort skall leda till ett

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

positivt resultat. Jag vill uttala detta inledningsvis, eftersom den som lyssnade på senare delen av herr Ohlins anförande möjligen kunde få den vanföreställningen, att regeringen och i varje fall folkpartiet inte vore helt ense i dessa stora frågor. Om huvudlinjerna är vi överens — låt mig än en gång understryka det.

Jag vill emellertid också, herr talman — och det är bland annat därför som jag begärt ordet — begagna tillfället att knyta några kommentarer till vad som här sagts och kanske på några punkter ge mig in på ett bemötande av de påståenden som har fällt.

Herr Antonsson efterlyste — och jag tyckte att även herr Ohlin var inne på den saken — mera grundliga utredningar om de strukturproblem som kommer att inställa sig i samband med de nya marknadsordningarna i Europa, och han sade att det borde vara regeringen angeläget att mera i detalj belysa de frågor som i det sammanhanget kunde komma att anmäla sig. Jag tror det finns skäl att här uttala en liten varning. Debatten här i landet kring de spörsmålen har kanske i litet för stor utsträckning fått karaktären av rena spekulationer om de ekonomiska verkningarna av framtidsprogrammen sedan de genomförts i hela sin vidd. Vad man än må säga måste vi ändå konstatera, att vägen dithän är ganska lång. I dag vet man inte med säkerhet ens om slutmålen någonsin kommer att nås, trots att vi kommer att sträva att nå dem. Stannar vi på halva vägen, måste resultatet för den ekonomiska utvecklingen i vårt land och annorstädes bli ett helt annat än om planerna förverkligas i sin helhet.

Härtill kommer — och det borde i varje fall inte vara herr Ohlin obekant — att vi lever i en dynamisk värld, där planerna själva kan underkastas förändringar. Jag hade så när sagt att man från början bör vara beredd att göra

ständiga revisioner med hänsyn till de erfarenheter och omständigheter som föreligger och som inte kan förutses på förhand. Jag har gång på gång betonat, och det finns återgivet i regeringsdeklarationen, att detta är en naturlig process. Vi eftersträvar därför inte att låsa fast utvecklingen efter några på förhand bestämda program eller att försöka lösa uppkommande problem efter på förhand uppgjorda metoder, som betraktas som orubbliga. Därför blir även på detta område program och verklighet sällan identiska.

Vi trodde exempelvis för litet över ett år sedan att vi kunde skönja åtminstone konturerna i ett västeuropeiskt frihandelsområde, men det har som alla vet nu kommit ur bilden tills vidare. Man kan sålunda inte räkna med att det är möjligt att i detalj för den svenska ekonomin precisera följderna av en fri handel i Västeuropa, där samtidigt arbetsmarknaden är gemensam och varor och kapital utan hinder av tullar eller andra spärrar och utan konstlat stöd för produktion och export kan fritt röra sig över nationernas gränser. Utredningar med den inriktningen kan möjligen äga ett visst teoretiskt intresse men knappast något praktiskt värde. De kan i varje fall inte erbjuda tillräcklig grund för ekonomiska handlingsprogram i dagens läge varken för det enskilda företaget eller för statsmakterna. Däremot bör vi naturligtvis — och det vill jag understryka för att inte bli missförstådd — peka på olika områden i vår ekonomi, där nya chanser för expansion kan uppstå eller där hittills okända svårigheter kan torna upp sig. Det kan vara nyttigt att göra det som en förberedelse- och omställningsåtgärd för näringslivet, för intresseorganisationerna och för statsmakterna. Men mer än en ganska allmän kartläggning av problemkomplexet kan det inte bli fråga om. Jag vill poängtera att en sådan allmän kartläggning av problem-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

ställningen är nödvändig och nyttig och bör föregå varje ställningstagande i förhandlingarna, och det har varit en uppgift som den i regeringsdeklarationen åberopade delegationen, knuten till kommerskollegium, har sysslat med i nära kontakt med näringslivet. Det är orsaken till att jag i mitt interpellations-svar till herr Antonsson sagt, att jag för närvarande inte är beredd att överväga någon ny ordning beträffande organisationen av det arbetet.

Sedan framhöll herr Heckscher, vars anförande jag till stora delar kan instämma i, att det i mina ord lyste igenom en negativ och kritisk hållning till Romavtalet, vilket herr Heckscher för sin del beklagade. Herr Ohlin var utförligare på den punkten och tog som utgångspunkt för sitt anförande ett uttalande, som jag skulle ha fällt. Ja, herr Ohlin, när jag talar, så väljer jag mina bilder på sätt som jag anser jag bör göra, men jag vill bestämt säga att ordet gubbkärlek har aldrig varit i min mun förrän i denna stund! Däremot framhöll herr Ohlin — sedan han givit en alldeles riktig karakteristik av sexstatsunionens uppbyggnad, en karakteristik som jag för min del också kan vitsorda riktigheten av — att man väl ändå bör bedöma det som något mycket glädjande och för Europas framtid betydelsefullt att en säkrare grund nu lagts för att generationers stridigheter och krigiska konflikter på den europeiska kontinenten kan undvikas i framtiden. Ja, så långt har jag aldrig förnekat betydelsen av samarbetet över gränserna och det närmande mellan nationerna i Europa som nu gjorts.

Men det är litet farligt med historiska paralleller, mina herrar! Varken jag eller herr Ohlin är historiker, men vi har båda — jag litet och herr Ohlin mycket — ett ekonomiskt förflutet, och jag vill här uttala en varning för att dra sådana paralleller. När jag tillåtit mig att vara kritisk mot sexstatsunio-

nen, så har det inte varit mot den goda tanke som ligger i ett närmande och en ökad förståelse mellan Tyskland och Frankrike — det är värdefullt — utan mot vissa uttryck för dessa länders politik i aktuella lägen. Den kritik som ibland skymtar fram i mina anföranden har varit en kritik av vad som skett vid förhandlingar i Paris, när det gällt att för svenska folket och den svenska riksdagen redovisa och analysera orsakerna till misslyckandena, inte bara misslyckandet i Paris för ett år sedan, utan också orsakerna till att vi inte har kommit varandra närmare sedan dess.

Man bör ändå observera, att sexstatsunionen inneburit att vi brutit den utveckling i Väst Europa, som grundar sig på en överenskommelse om att successivt försöka avveckla handelshindren inbördes, hinder av diskriminatorisk art. Den principen kastades helt plötsligt över bord. Finns det inte skäl för oss att påpeka var det främsta ansvaret för den utvecklingen ligger? Om sexstatsunionen som ett preferensområde med diskriminatoriska verkningar för handeln med utanförstående länder vore den enda förutsättningen för att vi skulle få fred, bättre ordning och större förståelse de europeiska länderna emellan så hade vi kanske anledning att tänka oss för både en och två gånger innan vi pekade på orsakerna till sammanbrottet i frihandelsförhandlingarna och på skälen till att vi inte sedan dess kunnat slå en brygga mellan sexstatsunionen och utanför stående länder. Men jag skulle kunna tänka mig, herr Ohlin och herr Heckscher, många andra sätt varpå man skulle kunna öka förståelsen mellan dessa länder, till exempel genom en samverkan som inte nödvändigtvis behövde ha som element en diskrimination på handelns område gentemot andra länder i Europa. Kan inte herrarna tänka sig det också? Det finns i alla fall många intressekonflikter mellan England och Frankrike som

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

vi är uppmärksamgjorda på. England och Frankrike har haft hundraåriga krig med varandra. Det finns i dag ingen som skulle ta den på allvar som ville göra gällande att ett krigsutbrott i framtiden mellan England och Frankrike hade någon aktualitet. Den historiska parallellen är lika litet men också lika mycket värd som den som erinrar om förhållandena mellan länderna på den europeiska kontinenten.

Till herr Christenson skulle jag kunna säga två ting. Han anmärkte att det var en smula egendomligt eller i varje fall ovanligt om jag förstod honom rätt att en interpellation och en enkel fråga besvarades i anslutning till en så väsentlig regeringsdeklaration som den som avgivits här i riksdagen i dag. Det är möjligt att det är ovanligt, herr Christenson, men det är inte heller så vanligt att, sedan det offentliggjorts att en riksdagsdebatt skall äga rum med utgångspunkt från en regeringsdeklaration, man framställer en enkel fråga. Då får herr Christenson skylla sig själv. Jag brukar alltid när det finns någon möjlighet därtill besvara en sådan fråga inom loppet av den vecka under vilken den är framställd, och herr Christenson har sin enkla fråga daterad den 9 november.

Sedan är det möjligt att det hade varit önskvärt att riksdagens ledamöter haft tillfälle att studera denna regeringsdeklaration under längre tid än vad som nu stått till buds, men det vet jag inte om det i allmänhet varit praxis. Här är det inte fråga om en proposition. Det har funnits ett behov hos regeringen att inhämta riksdagens uppfattning i ett par mycket väsentliga frågor inför förhandlingarnas avslutning. Därför har vi presenterat denna deklaration och vi har velat göra det så sent som möjligt — detta kanske också kan vara ett svar till herr Ohlin som var inne på samma fråga — för att presentationen dels kunde göras så fyllig som möjligt med

hänsyn till förhandlingarna på expertplanet — de borde vara avslutade — och dels komma före det ministermöte som nu skall hållas de närmaste dagarna i Saltsjöbaden. Om man verkligen vill ha en saklig debatt, som kan ha betydelse för frågans handläggning, ser jag som enda möjliga förfaringssätt det som här har tillämpats. Till partiledarna hade regeringsdeklarationen i ett utkast dock kunnat distribueras före debatten.

Herr Ohlin ställde en rad konkreta frågor och jag tror inte att jag hinner eller bör ta kammarens tid i anspråk med att besvara alla. Jag skall emellertid bemöda mig om att besvara dem så uttömmande som möjligt.

Beträffande ursprungsreglerna frågade herr Ohlin mig, om 50-procentregeln var avsedd att ta över processregeln, vilket kunde vara av betydelse beträffande vissa textilvaror, huruvida de skulle betraktas som områdesvaror och komma i åtnjutande av de tullförmåner som gäller för områdesvarorna. Svaret på den frågan är helt enkelt att 50-procentregeln kan man alltid åberopa. Den tar alltså över. Även om det inte finns särskilt angivet i en förteckning över vilka processer som automatiskt kommer att göra det möjligt att hänföra en vara till områdesvara, kan man alltid åberopa 50-procentregeln. I praktiken har vi emellertid en känsla av att den regeln är mera besvärande för den tillverkare som vill åberopa den. Det är ibland svårare att hänvisa till varifrån man köpt råvaran. Kan man därför i en enkel uppslagsbok slå fast att en viss tillverkning gör varan till områdesvara, är detta lättare, och ursprungskontrollen kan, såvitt jag förstår, förenklas till ytterlighet när man bedömer frågorna på förhand. Det kan däremot vara svårare att fastslå exakt att det är precis 50 procent av värdet, som den förädling som ombesörjes av viss företagare motsvarar.

Herr Ohlin återkommer till att den

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

svenska regeringen måste ta på sig ett visst medansvar för att tanken på en gemensam nordisk marknad inte kunde genomföras. Vi har diskuterat detta vid några tillfällen, senast i samband med Nordiska rådets sammanträde, och även om jag i viss mån upprepar argumenteringen från det tillfället kanske jag ändå inte övertygar herr Ohlin, men jag tror att det dock kan vara av värde för dem av kammarens ledamöter, som inte kunnat följa Nordiska rådets förhandlingar, att få höra dessa argument.

Herr Ohlin framhöll att Nordiska rådets ekonomiska kommitté ganska länge levde i den föreställningen att den nordiska gemensamma marknaden i dagens läge fortfarande var en möjlighet. Han antydde något om att man levde i den föreställningen så sent som då den ekonomiska kommittén av Nordiska rådet sammanträdde i Fredensborg. När först samlingsministrarna och därefter flera andra regeringsledamöter med statsministrarna i spetsen skulle sammanträffa i Kungälv, kom man dit i den föreställningen att detta var en fråga som kanske skulle komma närmare ett avgörande vid detta sammanträde. Jag förklarade uttryckligen vid det samlingsministrarnas möte som föregick statsministrarnas möte dagen därpå att det skulle vara önskvärt om vi kunde fastslå huruvida de nordiska länderna var ense om att vi skulle förbehålla oss full handlingsfrihet för införande av en gemensam nordisk marknad, huruvida man var villig från norsk, från dansk och från finsk sida att i huvudsak satsa på det förslag som experterna framlagt i sina utredningar, med några smärre modifikationer som föranleddes av att en del komplikationer ju kunde uppkomma i samband med förhandlingarna om ett yttre frihandelsområde.

Min norske kollega förklarade i det sammanhanget att han inte hade fullmakt att säga något sådant. Man ådagalade

från dansk sida inget som helst intresse för saken. Jag förklarade att vi var villiga att ge instruktioner till våra experter och därefter själva vid Saltsjöbadsförhandlingarna gå in för att utverka en sådan handlingsfrihet men att den förutsättningen skulle vara uppfylld att de nordiska länderna var ense om att försöka skapa en tullunion med speciella preferenser i den riktningen att tullarna mellan oss avvecklades snabbare än som skulle ske inom frihandelsområdet. Den betingelsen uppfylldes inte, herr Ohlin, det blev i varje fall den svenska regeringen på det klara med vid Kungälvsmötet.

Å andra sidan kunde vi ju visa på många andra samlingsuppdrag som trots detta ägde aktualitet och där verksamheten även i viss utsträckning borde få fortgå och kanske till och med intensifieras. Det är ju bara ledsamt att herr Ohlin råkade åka ifrån Kungälv en dag för tidigt. Annars skulle vi sannoligen inte ha gjort några försök att hemlighålla den upptäckt som vi gjorde vid detta tillfälle. Jag är dåligt underrättad om inte detta klargjordes med all önskvärd tydlighet för herr Ohlin vid kommittésammanträdet i Fredensborg av andra närvarande, eftersom jag själv inte var där.

När herr Ohlin ideligen återkommer till denna fråga erinrar han visserligen kanske inte själv så mycket om Don Quijote i hans kamp mot väderkvarnarna, men jag kan ändå inte låta bli att tänka på den bilden. Även om alltså inte herr Ohlin gör det själv, så vill han att jag skall kämpa för något som i dagens läge inte existerar. Det får herr Ohlin gärna göra, men jag gör det inte.

Om vi och andra förhandlare i samband med sjustatsuppbyggnaden skulle försöka diskutera en gemensam nordisk marknad med egna preferenser så skulle det väl kunnat ske med litet större framgång på ett tidigare stadium kanske. Det kunde som sagts i regeringsde-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

klarationen ha diskuterats med utsikter till stor framgång om det fått diskuteras redan i Paris. Det har inte berott på den svenska regeringen att vi inte har lyckats med det. Men även om det nu skulle kunna diskuteras och något vore att vinna med det, så måste förutsättningen vara att vi ville acceptera resultaten. Som herr Ohlin själv konstaterade så finns inte det önskemålet vare sig i Norge eller i Danmark i dag. Är det då meningen att vi ändå på något sätt skall begära ett slags undantagsklausul för den nordiska gemensamma marknaden i samband med sjustatsmarknaden? Handlingsfrihet på ett mera allmänt sätt har vi redan begärt i Saltsjöbadsöverenskommelsen. Detta har offentliggjorts i samband med offentliggörandet av principöverenskommelsen i somras.

Herr Ohlin frågade mig också, om jag förstod honom rätt, huruvida det var riktigt att de närmanden som man inom sexmaktsunionen tänker sig mellan de sex och de sju skulle ske över NATO. Jag vet inte mera på den punkten än herr Ohlin själv, så jag kan tyvärr inte besvara den frågan. Så mycket tror jag mig ändå kunna säga att något ministerrådsbeslut — och det är ju den myndigheten inom sexstatsunionen som har att fatta beslut — inte har fattats i den riktningen, utan det är ännu så länge bara ett hugskott.

Herr Ohlin kom också åter till en fråga som han erkände att vi diskuterat vid ett par tillfällen förut. Hela regeringsdeklarationen vittnar väl om att den svenska regeringen inte saknat intresse för att arbeta för en samordnad ekonomisk politik, en ekonomisk politik som såvitt jag förstår skulle innebära ett skydd mot nedgångstendenser i konjunkturen, när sådana inträffar.

Jag skall, herr Ohlin, inte upprepa den långa diskussion vi hade den 11 mars, då vi senast här i riksdagen diskuterade frågan om förhandlingarna

beträffande den europeiska marknadsordningen. Den diskussionen upptar åtskilliga sidor i debattprotokollet, men jag vill bara erinra om att jag i den debatten kraftigt underströk, att vi hade samma intresse som herr Ohlin i det avseendet och att vi vid mer än ett tillfälle haft möjlighet att i handling visa vår principiella villighet. Jag vill hänvisa herr Ohlin till debattprotokollet av den 11 mars i år, där dessa frågor finns utförligt diskuterade och där man kan finna konkreta exempel på vad regeringen härvidlag försökt uträtta. Jag sade i denna debatt, och det måste jag upprepa, att förutsättningen för en gemensam ekonomisk politik och internationella åtgärder, något som alltid måste vara till hjälp när det gäller att bekämpa en nedgång i sysselsättningen, måste vara att man har en likartad målsättning för denna politik. Den förutsättningen har inte alltid förelegat, och därför kan man kanske tycka att de praktiska resultaten av dessa strävanden och av de försök som gjorts inte alltid motsvarar våra högre ställda förväntningar.

Slutligen skall också jag i anledning av att herr Ohlin kom in på den allmänna ekonomiska politiken tillåta mig några reflexioner av mera allmän art utan att därför försöka ta upp den tråd till en ny ekonomisk politisk debatt, som man kan spåra i herr Ohlins anförande. Vi får ju anledning att återkomma till dessa frågor innan höstrikdagen kommit till ända.

Vi är medvetna om att det yttre frihandelsområdet i många avseenden kommer att ställa näringslivet inför en ny situation. Våra exportindustrier kommer att få nya chanser, medan hemmamarknadsindustrierna på grund av en skärpt konkurrens kan komma att möta svårigheter, som de förut inte utsatts för.

Jag vill i det sammanhanget anføra som min uppfattning, att vårt utgångs-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

läge sannerligen inte är ogynnsamt. Utsikterna på exportmarknaden har redan ljusnat avsevärt i jämförelse med den situation vi hade för ett år sedan. Konjunkturen har vänt, och trots påfrestningarna under den senaste avmattningen har vår valutarenserv fått en, låt vara mycket ringa, men icke desto mindre glädjande påfyllning.

Regeringen har i fullt samförstånd med näringslivets organisationer och för den delen även med arbetsmarknadens organisationer räknat med att fördelarna för vårt land av detta vidgade handelspolitiska samarbete bör överväga nackdelarna. Annars skulle vi naturligtvis över huvud taget inte ha gett oss in på några förhandlingar. Det är självklart att detta samarbete kan få vissa konsekvenser för vår ekonomiska politisk. För att näringslivet snabbt skall kunna anpassa sig till och utnyttja de ökade möjligheter, som en vidgad marknad medför, måste framför allt balansen i ekonomin bevaras, och vi måste se till att priser och kostnader inte kommer i rullning.

Alla demokratiska partier har ju varit överens om, att det föreligger en brist i statskassan på mellan en miljard och en och en halv miljard kronor, och vill man undvika jämviktsrubbningsar måste man se till att den bristen täcks. Det är också i det syftet som regeringen nyligen framlagt sitt skatteförslag. Bifalles det förslaget, täcker man en större del av statsutgifterna med löpande inkomster än som annars skulle vara möjligt, och därmed ökar man möjligheterna för det enskilda näringslivet att anlita kapitalmarknaden för sina lånebehov för investeringsverksamhet i rationaliserings- och utvidgningssyfte för att anpassa sig till de nya marknadsförhållanden, som kan komma att följa med frihandelssammanslutningen. Utan att vilja inbjuda till en allmän ekonomisk debatt skulle jag vilja sluta med att säga, att det finns medlemmar av denna riks-

dag som anser att man bort gå en annan väg för att täcka detta underskott; de vill att man skall kraftigt begränsa gjorda åtaganden inom sociallagstiftningen och på det socialreformatoriska området, men eftersom vi anser att det finns fog att anta att fördelarna av en vidgad marknad i Europa är större än nackdelarna, bör en vidgning av marknaden inte kunna åberopas som ett skäl för att begränsa de svenska löntagarnas standard.

Herr förste vice talmannen övertog nu förhandlingarnas ledning.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår statsrådet Langes ängslan för att detta skall kunna utvecklas till en allmän ekonomisk debatt, och jag skall inte försöka föra det därhän. Jag vill bara återigen konstatera att det alltid är på det sättet när vi talar om de handelspolitiska förhållandena och försöker föra in resonemanget på deras konsekvenser på det allmänekonomiska området, att man på regeringssidan säger, att detta skall vi inte tala om nu utan i den allmänekonomiska debatten. När vi återigen har en allmänekonomisk debatt och försöker ta upp de allmänna handelspolitiska förutsättningarna för vår allmänekonomiska situation, då säger regeringen, att detta skall vi inte tala om nu, utan det får vi tala om när vi har en handelspolitisk debatt. Det vore intressant att få veta, när vi enligt regeringens mening skall diskutera sammanhanget mellan handelspolitiken och de allmänna ekonomiska förhållandena.

Sedan skulle jag gärna vilja säga att den bild, som herr Lange enligt tidsningsreferaten använde i detta sammanhang, utan tvivel har uppfattats såsom stötande. När nu handelsministern något självmedvetet säger, att »jag väljer mina bilder själv», är detta ett uttalande som det är kärt att få antecknat

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

till kammarens protokoll — det kanske kan användas i annat sammanhang också. I varje fall vill jag ha sagt ifrån att den anslutning, som jag och även andra inom högerpartiet velat ge till herr Langes ståndpunktstagande, icke avser detta bildval och inte heller vad han i övrigt sagt om sextstatsgruppen.

Till slut vill jag i anslutning till denna punkt endast stryka under att sextstatsgruppens tillkomst, även om man ser den ur rent ekonomisk synpunkt, uppenbarligen har varit till stor fördel för gruppens medlemmar. När vi nu står i begrepp att bilda en sammanslutning av något annat slag, skulle det vara mycket olyckligt och förmodligen också mycket opraktiskt, om vi i det sammanhanget försökte rikta den anklagelsen mot dem som varit tidigare ute, för att de genom sin gruppbildning skulle ha förhindrat ett mer vittgående samarbete. Vi vet inte huruvida det blivit något vidgat samarbete alls utan det incitament som sextstatsgruppens tillkomst eller — ur herr Langes synpunkt — hotet om sextstatsgruppens tillkomst inneburit. Varje steg i riktning mot ekonomisk integration i Europa, vare sig den omfattar sex eller sju stater, är i och för sig bättre än ingenting.

Herr Lange och jag är, liksom förmodligen alla i denna kammare, utan tvivel överens om att varken de sex eller de sju är tillräckligt — det behövs något därutöver. Låt oss upphöra med de ömsesidiga förebräelserna och i stället försöka åstadkomma praktiska resultat på detta område.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Några månader efter en stor idéns avförande från dagordningen finns det väl ändå anledning att säga något om vad som skett. Handelsministern uppger att regeringen kom till Kungälv för att avgöra frågan om Nordens gemensamma marknad. Jag erin-

rar om vad jag nyss sade, att det i dansk press under två månader förekom ideliga framställningar, som måste ha tillkommit efter kontakt med danska experter eller politiska personligheter. Man framhöll att uppenbarligen har den svenska regeringen nu övergivit denna tanke. Regeringen gjorde ingenting, såvitt jag vet, för att verkligen undanröja detta allvarliga missförstånd.

Viktigare är emellertid att handelsministern säger följande. Jag frågade i Kungälv: Är samtliga länder beredda att förklara, att vi skall ha en gemensam nordisk marknad nu? Det var man inte. Det var just detta som jag anser vara ett av misstagen, att Ni handlade så. Finland var villigt, och Sverige, säger man, var villigt. Danmark hade, endast några dagar tidigare, beslutat att man icke skulle gå in i sextstatsgruppen. Jag tycker det vore att begära för mycket att de danska partierna under sådana förhållanden plötsligt skulle förklara: Ja, i så fall tar vi den nordiska marknaden.

Man borde ha givit Danmark litet tid på sig, i varje fall några månader. Då är det inte uteslutet, tror jag, att Danmark, som tidigare varit mycket positivt, åter kommit över på samma linje som Sverige och Finland var. I så fall hade det senare blivit beroende på Norge, om tanken skulle falla eller inte. Det var detta brådstörtade sätt som herr Lange tillämpade som var en av orsakerna till att det gick som det gick.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, även om det är mycket man här kunde tillägga. Man märker emellertid hur svårt herr Lange har att försvara sig mot kritiken för bristande informationer till Nordiska rådet, till den svenska allmänheten och riksdagen under sommaren, när han kommer med repliken, att herr Ohlin reste från Kungälv en dag för tidigt! Jag var i Kungälv den dag som var reserverad för ett sammanträffande mellan herr

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

Lange och de andra samarbetsministrarna samt Nordiska rådets presidium. Nästa dag var reserverad för en sammankomst mellan de nordiska stats-, utrikes- och samarbetsministrarna. Jag tillhör inte den kretsen.

Jag skulle vilja se utrikesminister Undéns minspel — eljest icke särskilt expressivt — ifall jag infunnit mig till denna överläggning. Om herr Langes reflexion innebar någon inbjudan till mig att inträda i den socialdemokratiska regeringen skall jag be att få säga: nej tack!

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin drog upp en rad mycket intressanta aspekter, som det tyvärr inte är möjligt att kommentera inom ramen för en treminutersreplik. Jag är därför nödsakad att begränsa mig till en enda fråga, nämligen mina funderingar beträffande planeringen inom landet inför den nya handelspolitiska situationen.

Jag är närmast förvånad över att handelsministern nu tycks hysa vad jag närmast uppfattar som principiella betänkligheter mot att politiker och företrädare för näringslivet gemensamt sätter sig ned och resonerar om spörsmålet: Vad kan vi göra för att möta de omställningssvårigheter som kommer? Vi kanske inte vet hur de kommer att te sig, men *att* de kommer vet vi.

Handelsministern hänvisar till den av kommerskollegium gjorda utredningen. Jag har givit denna expertkommitté de lovord en lekman kan ge. Men jag tror att vi resonerar om skilda ting, ty jag har uppfattat saken så, att expertkommittén haft och har att syssla med den svenska förhandlingsståndpunkten och frågan, hur näringslivets företrädare ställer sig till konventionens utformning. Vad jag menar är, att när vi

står inför en realitet i fråga om sjustatsmarknaden skulle näringslivets företrädare och parlamentarikerna tillsammans fundera igenom vad som kan göras för att möta omställningsprocessen — hur kapitalfrågorna skall ordnas för de företag som behöver rationaliseras, hur man skall planera för om skolning och omflyttning av arbetskraft, om sådana åtgärder skulle behövas, o. s. v. Det är alltså en skillnad i uppfattning om syftet med en beredskapsplanering som jag tycker mig finna i statsrådets och min inställning.

Här har vi dock inte samma sekretesshänsyn att ta som vid förhandlingarna, där endast ett mindre antal experter kunde vara med. Det är illa nog att parlamentarikerna i stor utsträckning måste ställas utanför när det gäller förhandlingsståndpunkten. Men jag vet ju att de tekniska förhållandena är sådana, att det inte går att göra på annat sätt — endast utrikesnämnden kunde få informationer.

Jag är övertygad om att en översiktsplanering inom landet måste göras, och jag tycker det vore onödigt och mycket beklagligt om den skulle komma för sent.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Heckscher sade att man inte bör anklaga de sex. Men, herr Heckscher, jag har inte anklagat de sex. Däremot har jag ansett det vara väsentligt att belysa frågan, varför vi misslyckats i våra försök att skapa ett frihandelsområde omfattande hela Västeuropa. Och det är inte bara av historiskt intresse som jag försökt dra fram dessa ting. Vi önskar ju alla att vi skall komma till ett nytt förhandlingsläge. Då måste man väl också ta reda på vari orsaken ligger till att vi inte lyckats nå dit vi vill komma. Orsaken

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

är — det bör kunna sägas i denna kam-
mare, vilket uttryckssätt man än väl-
jer — att Västtyskland i stor utsträck-
ning fallit undan för starka franska
ekonomiska önskemål. Och det uppre-
par jag, herr Heckscher, ty det är ett
faktum och en omständighet som vi
inte kommer ifrån, när vi undersöker
vilka vägar vi bör välja för att få för-
handlingarna återupptagna igen.

Så endast ett par ord till herr Ohlin!

Vi skulle ha givit Danmark litet
längre tid på sig, säger herr Ohlin och
hävdar, att just däri att vi krävde be-
sked i Kungälv låg den svenska rege-
ringens misstag.

(Herr Ohlin: Ett misstag!)

Ja, jag är medveten om att herr Ohlin
anser att regeringen gjort många miss-
tag i olika sammanhang. Så bra blir vi
säkert aldrig, att vi inte behöver ris-
kera att få kritik av herr Ohlin. Men i
den fråga vi nu diskuterar anser herr
Ohlin misstaget ligga i att diskussioner-
na och förhandlingarna i Saltsjöbaden
skulle följa mindre än en vecka efter
Kungälvsmötet.

Hade det från dansk sida gjorts nå-
gon antydan om att man ville vänta
med att ta ställning, så visst hade vi
kunnat gå med på ett sådant uppskov
och försökt finna former för att låta
det komma till uttryck i våra diskus-
sioner med de övriga som debatterade
den blivande sjustatsmarknaden. Men
det gjordes inga sådana framställning-
ar från dansk sida, och jag har över hu-
vud taget inte sett några uttryck för en
sådan inställning. Den kom inte till ut-
tryck, som herr Ohlin vet, i samband
med Fredensborgmötet som hölls drygt
en månad senare och den har inte kom-
mit till uttryck sedan heller. Det är
därför jag menar, att om herr Ohlin
vill spela Don Quijotes roll och kämpa
för det överkliga, så får vi acceptera
det, men herr Ohlin måste också acce-
ptera, att jag är obenägen att spela den
rollen.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp) kort
genmäle:

Herr talman! Vad jag sade om sättet
för avlämnandet av regeringsdeklara-
tionen var inte någon kritik mot stats-
rådet. Men jag vill ur en dansk tidning
återge en skildring av hur man gått till
väga i Danmark. Det heter där att de
sju staterna i Stockholm utarbetat en
plan och att utrikesminister Jens Otto
Krag snabbt skall ge folketinget en re-
dogörelse för förhandlingarna. »Det sker
muligvis allerede paa fredag ellers i
næste uge. Regeringen vil underrette
den danske *offentlighed* inden man ta-
ger til det afgørende udenrigsminister-
møde i Stockholm sidst paa maaneden.»
Och så tillägger tidningen att den
svenska regeringen »har allerede god-
kendt traktatudkastet og vil sende det
til drøftelse i rigsdagen den 17, no-
vember».

I mitt anförande berörde jag frågan
om ett samarbetsorgan inom frihandels-
området, och jag skulle gärna vilja höra
statsrådets ståndpunkt till det engelska
förslaget, som ju har stöd från norskt
och danskt håll.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga
debatten mycket, men jag vill bara säga
att när statsrådet Lange talar om att vad
han vill göra i dag är inte att angripa
de sex utan att tala om varför man miss-
lyckats med förhandlingarna om en
större enhet och att han inte gör detta
av historiskt intresse utan därför att
han hoppas, att han skall kunna komma
vidare, så förefaller det mig vara ett
litet egendomligt sätt att arbeta för att
komma vidare. En diskussion om vems
felet var att man inte kommit längre
än man gjort brukar inte vara särskilt
ägnad att underlätta fortsatt samarbete.

Det kanske inte är skäl att hålla på
att diskutera detta så mycket. Men det
kan hända vem som helst att han då och

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

då säger någonting där det helt enkelt ligger så till att tungan glappat. Om man är statsråd, får man förmodligen inte erkänna det utan måste försvara det, även om det är fråga om ett uttalande, som man helst skulle önska att man aldrig hade gjort.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Till herr Heckscher vill jag säga att i det sammanhang han åberopade har inte min tunga glappat. Jag vill därjämte framhålla för honom, att det har sitt intresse att veta, varför attityderna stelnat. Herr Heckscher, som i Europarådet starkt rekommenderat de av kommittéerna framlagda förslagen om att vi skulle snarast möjligt återuppta förhandlingar och därvid använda OEEC:s instrument, måste vara lika intresserad som jag av att få reda på varför man inte har fått några informationer från de sex, som gör det möjligt för oss att säga, när förhandlingar kan återupptas. Är det oväsentligt att få veta var det finns något intresse för saken, så att man kan påverka inställningen? Kritik mot det tyska uppträdandet i denna fråga har ju framskymtat, inte hos mig men inom Tyskland, t. o. m. inom den tyska förbundsregeringen. Nog om det.

Får jag säga bara en sak till herr Christenson. Varifrån har han fått den uppgiften att regeringen skulle ha antagit ett traktatutkast eller traktat om de sju vid ett regeringssammanträde? Jag har sett en sådan uppgift i tidningarna, men herr Christenson är väl numera så erfaren att han inte tar för gott alla uppgifter som står i tidningarna.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Att det framfördes kritiska synpunkter även från sexmaktsunionen är ingenting egendomligt, men jag tror, att herr Lange i sitt senaste yttrande för kammaren har väl illustre-

rat, att det funnits liksom ett tonfall av personlig förolämpning och irritation, när han talar om unionen. Detta har även i någon mån framträtt i hans bildval. Nu säger han, att han väljer sina bilder själv, och det är honom inte förmenat, men om herr Lange talar i bildspråk eller annat språk om svensk politik i förhållande till andra länder, förbehåller jag mig rätten att få välja mina kommentarer själv, herr handelsminister. Detta sagt i all vänlighet.

Men, herr handelsminister, när Ni beträffande den nordiska marknaden säger, att man inte efteråt från dansk sida sagt, att om de hade fått tid på sig skulle nog regeringen kunnat besluta annorlunda, så är det väl inte allvarligt menat som ett argument från Er sida. Menar Ni verkligen att danska regeringen efter vad som hänt skulle sagt: »Hade vi fått vänta litet, skulle vi kanske ha gjort tvärtom.» Att man inte sagt på detta sätt skulle vara ett argument för att här inte fanns någonting att göra. Det kan Ni inte mena.

Tyvärr pågick opinionsbildningen i Danmark i politiska kretsar — jag tror även inom regeringen — under maj och juni månader under ett intryck av att den svenska regeringen avskrivit den nordiska marknaden. Det är ett omdöme, vars sannolika riktighet bestyrkes av kommentarer i pressen.

Om det var ett misstag av denna inflytelserika opinion i Danmark att tro detta, då var det väl i alla fall också ett misstag, herr Lange, att svenska regeringen inte gjorde någonting för att i det nordiska samarbetets intresse undanröja detta misstag och därigenom åstadkomma att opinionsbildningen och ställningstagandet skedde från riktiga utgångspunkter?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag åter tar tiden i an-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

språk. Men denna sak är så väsentlig, att herr Ohlins yttrande inte kan få stå oemotsagt.

Det förhåller sig på det sättet, vilket herr Ohlin är väl underkunnig om, att det på vissa håll och på ansvarigt politiskt håll i Danmark rådde den uppfattningen, att man borde välja mellan ett yttre frihandelsområde å ena sidan och en nordisk marknad å andra sidan. När ett sådant alternativ framfördes såsom en förutsättning för att Danmark för sin del skulle kunna ansluta sig till en nordisk marknad avvisade jag och den svenska regeringen detta efter kontakt med utrikesutskottet och även med partiledarna. Jag erinrar mig inte att herr Ohlin i det sammanhanget hade någon annan uppfattning.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag läste upp det danska referatet, var det närmast därför att jag ville belysa dansk inställning. Det talas där just om att regeringsdeklarationen gjordes den 10 november. Men debatten i det danska folketinget äger rum först i dag, alltså sju dagar senare. Referenten menar, att väljarna då haft möjligheter att kontakta sina representer i folketinget.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Under debatten hittills har bl. a. av herr Ohlin framförts en del frågor, som berör jordbrukets och fiskets roll i sjustatsmarknaden och som det kanske ankommer på mig att besvara.

Jag har emellertid i första hand antecknat mig på talarlistan i dagens debatt för att i vanlig ordning lämna svar på en interpellation och en enkel fråga, och jag finner det vara mest korrekt att avge svaret till herrar Hansson i Skegrie och Johansson i Öckerö för att därefter eventuellt få tillfälle att återkomma.

Med andra kammarens tillstånd har herr Hansson i Skegrie frågat mig, om jag är villig att inför kammaren redovisa de överenskommelser och principiella riktlinjer för jordbrukets vidkommande, som innefattas i den planerade sjustatsmarknaden.

Vidare har herr Johansson i Öckerö frågat statsrådet och chefen för handelsdepartementet, om han är i tillfälle att lämna upplysning om vad som från svensk sida företagits för att tillvarata det svenska fiskets intressen vid förhandlingarna om sjustatsmarknaden. Handelsministern har överlämnat denna fråga till mig för besvarande.

Som svar på dessa frågor torde jag få hänvisa till de avsnitt i den i dag inför riksdagen lämnade regeringsdeklarationen, sidorna 7, 8 och 9, som behandlar jordbrukets och fiskets läge i sjustatsmarknaden. Vad jordbruket beträffar vill jag därutöver påpeka, att det till följd av innehållet i sexårsuppgörelsen på detta område får förutsättas, att jordbruket kan hållas skadeslöst för eventuellt inkomstbortfall. Såvitt fisket angår, vill jag framhålla, att de riktlinjer, efter vilka förhandlingarna förts från svensk sida, självklart varit att bevaka det svenska fiskets intressen så långt detta varit möjligt inom ramen för frihandelsöverenskommelsen.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag undrar, om regeringen är lika belåten som den låter med den press den har erhållit i denna fråga.

En viktig uppgift, som de sju staterna England, Sverige, Danmark, Norge, Portugal, Schweiz och Österrike ställs inför när det gäller det frihandelsområde som skall skapas, är ju att åstadkomma handelspolitiska relationer med sextatsgruppen liknande dem som rådde före bildandet av denna grupp. Det är alltså en OEEC-gruppering på ny nivå, som i sak sammanfaller med läget

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

ett år tidigare. Högre sträcker sig såvitt jag kan förstå inte anspråken. Detta kan ju synas anspråkslöst och realistiskt. Såvitt jag kan förstå skall detta resultat eftersträvas genom vissa kraftåtgärder. En del har redan givit dem beteckningen handelsstrid, andra har beskrivit dem försiktigare. Något ofarligt är det i varje fall inte. Frågan är ju bara hur farligt det hela kan bli.

Det måste väl ha varit mycket allvarliga skäl som drivit regeringen till detta vågspel. Jag tror inte att det rör sig om åtgärder i hastigt mod.

Att regeringen på allvar skulle tro på möjligheterna att åstadkomma ett slags status quo i relationerna mellan de sex och de sju tror inte jag på. Den ser nog vad det handlar om och är beredd att ta konsekvenserna. Därmed ligger det nära till hands att påstå, att det som framställts som ett väsentligt motiv närmast är ett camouflage inför riksdagen och kanske även inför den konkurrentgrupp, mot vilken man nu skall sätta hårt mot hårt. Jag vill inte påstå att det minskar tyngden i de argument, som regeringen tillmätt avgörande betydelse för de nu behandlade åtgärderna. För vår del anser vi inte att dessa argument överväger. Låt mig först med några ord erinra om den verkliga bakgrunden.

Splittringen i FN, det kalla kriget, kapprustningen, handelsblockaden mot det socialistiska lägret — allt detta är välkänt. Europa står starkt splittrat. Förkrigshandelns naturliga vägar hålls spärrade. Följden av denna politik har blivit, att medan produktionsförmågan höjts så att den skulle behöva fördubblad marknad jämfört med förkrigstiden, har denna produktion bara halva förkrigsmarknaden till sitt förfogande.

Många internationella organisationer mellan staterna har uppstått efter det andra världskriget. Den föregivna uppgiften för dessa organisationer har i allmänhet varit att verka för det mel-

lanfolkliga samarbetet och befordra handeln. En del organisationer vegeterar, men nya uppstår. Resultaten, i den mån man kan tala om sådana, har som regel blivit rakt motsatta mot dem som förespeglats folken. Detta har inte alltid varit liktydigt med ett allsidigt misslyckande. De kan mycket väl ha motsvarat upphovsmännens verkliga förhoppningar.

Med sexstatsmarknaden har vi trätt in i ett nytt skede av handelspolitiska strävanden. Ett karakteristiskt drag härför är, att medan det tidigare handlade om att dra upp en politisk, militär och ekonomisk järnridå mellan samtliga kapitalistiska stater å ena sidan och de länder som slagit in på en socialistisk utvecklingsväg å den andra, handlar det denna gång om en nygruppering inom det kapitalistiska lägret i Europa. Detta betyder väl inte att man överger linjen att hindra handeln med det socialistiska lägret. Men det är samtidigt tydligt att den dåraktiga blockadpolitiken fört Västeuropa in i ett läge, där dess länder genom att beröva varandra marknader och råvaror skall försöka fortsätta blockadpolitiken på varandras bekostnad.

England har kommit i en svårare be lägenhet genom tillskapandet av sexstatsgruppen. Det är väl ytterst mot den engelska monopolställningen inom det s. k. samväldet och diskrimineringen av andra länders handel med detta samväld som sexstatsgruppen bildats. Det är därför inte otroligt att England genom att liera sig med småstaterna, Sverige, Danmark, Norge, Portugal, Schweiz och Österrike, vill i viss mån stärka sin position inför det inledda handelskriget.

Frågan är bara: Vad kan Sverige vinna därpå? Regeringens svar på denna fråga är att tillgången till sjustatsmarknaden är nödvändig och fördelaktig för de svenska exportnäringarna, och det vill väl ingen bestrida. Den kan också

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

säga att England är Sveriges bästa kund genom sina stora inköp i Sverige, som inte alls uppväges av våra inköp i England. Men till England går trots detta bara styvt fjärdedelen av den svenska exporten. Till samtliga länder i det föreslagna sjustatsblocket går tredjedelen av den svenska exporten, medan vi köper mindre än fjärdedelen därifrån.

Till sexstatsgruppen går obetydligt mindre av den svenska exporten, medan vi därifrån köper mellan 40 och 50 procent av de varor vi behöver. Det är mot denna grupp vi nu under engelsk ledning skall träda in i ett handelskrig. De sju saknar visserligen inte vissa trumfkort i en sådan batalj, men segerchanserna måste ändå bedömas som otillräckliga.

Det nya skede i handelspolitiken, som vi alltså skall medverka till, innebär att sjustatsgruppens medlemmar gentemot varandra skall rasera tullar, kvantitativa restriktioner och eventuellt andra skyddsåtgärder för det nationella näringslivet. När jag försöker bedöma vilka konsekvenser som därav kan uppstå, har jag mera hållit mig till den redogörelse för den preliminära överenskommelsen, vilken lämnats av kommerskollegium, än till regeringens yvigare och kanske mer parlamentariskt avfattade förklaringar.

Den första konsekvensen blir, efter vad jag kan förstå, att vårt land skall gentemot andra länder genomföra en diskriminerande handelspolitik. Dessa andra staters produkter skall genom den nya tullpolitiken i realiteten åsättas ett högre pris inom vårt land än de staters, med vilka Sverige nu skall upprätta ett frihandelsområde, och detta måste medföra komplikationer.

Den svenska marknaden skall samtidigt läggas öppen för utländska leverantörer från de sex andra medlemmarna av blocket — jag tänker då på dem som är oss överlägsna i konkurrensen. Överenskommelsen förhindrar eller försvå-

rar samtidigt åtgärder för att utveckla den del av näringslivet som inte baseras på export. Utbyggandet av näringar som det vore ett nationellt intresse att uppmuntra försvåras, kanske i vissa fall till och med omöjliggöres.

Sverige förpliktar sig att vid depression inte vidta skyddsåtgärder för det egna näringslivet eller att genom statliga åtgärder underlätta försvaret av utländska marknader eller erövring av nya sådana, i de fall där detta kan kollidera med övriga medlemsstaters intressen.

Sverige skall öppna sina gränser för konkurrentländernas affärs- och industriella verksamhet, vilken inom Sverige skall få bedrivas på fri konkurrensvivå.

Sverige skall medverka till att i de övriga sex länderna främja ekonomisk expansion och finansiell stabilitet. Att Sverige som ett av de tre rika länderna i gruppen därvid blir givande och inte tagande, lär väl vara underförstått.

Den svenska staten skall berövas rätten att utveckla sina egna ekonomiska företag, om detta anses missgynna den privata konkurrensen, inte minst den utländska.

Sverige skall avstå från rätten att kontrollera kapitalrörelser till och från Sverige och i förhållandet till övriga medlemsstater. Dessa nya friheter ges åt kapitalisterna samtidigt som regeringen inte vågar attackera förmögenheterna och bolagsvinsterna för att de rika inte skall exportera kapitalet.

Sverige skall också underskriva en in-blanco-fullmakt, som avser att hindra sådana skyddsåtgärder för handeln, vilka icke förbjödes enligt den föreliggande överenskommelsen.

Den tidigare svenska jordbrukspolitiken, som syftar till att bevara ett från nationell synpunkt tillräckligt jordbruk för att under avspärrning trygga folkförsörjningen, skall uppges. Skyddet mot den danska livsmedelsexporten till

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

Sverige försvinner. En del av inkomster-na härpå berövas det svenska jordbru-
ket och överlämnas till det danska. Det svenska jordbruket skall inte tillåtas öka sin produktion och detta är liktydigt med att massor av svenska jordbruk måste försvinna.

Fisket kan inte bli föremål för något särskilt skydd gentemot de övriga medlemsstaternas konkurrens.

Vi får ett slags överstatligt minister-råd och ställföreträdarråd för handels-frågor och i viss mån för ekonomiska och finansiella frågor. Man skall över-väga frågan om ett permanent sekreta-riat. Ministerrådet skall i vissa fall med majoritetsbeslut kunna desavuera en av nationella intressen dikterad statlig eko-nomisk politik och handelspolitik. I detta ministerråd kommer England i enlig-het med sin större politiska och ekono-miska tyngd att spela huvudrollen.

Vi vill inte förneka att den handels-politiska nyorienteringen via sjustats-blocket kan medföra tillfälliga fördelar för de svenska exportnäringarna. Ökade möjligheter kommer att öppnas för de mäktiga monopolen. Det är dock fullt möjligt att priset härför på längre sikt blir så högt att det inte kan betalas.

De eventuella fördelarna för export-näringarna skall betalas av hemmaindustrien och jordbruket. Det finns intet utförligt besked om hur högt detta pris blir. Så mycket är tydligt, att skydds-åtgärderna för hemmaindustrien gentemot konkurrensen från övriga medlemsstater måste raseras. Detta kan komma att leda till stagnation, kanske till bakagång och arbetslöshet.

Vid kommande depressioner kommer Sverige att starkare beröras, eftersom möjligheterna till kvantitativa restriktioner och andra skyddsåtgärder begränsas. Detta innebär att det svenska näringslivet kommer i ett sämre läge än tidigare.

Det finns goda skäl för antagandet, att om Sverige hållit fast vid Norden och

bevarat sin handelsfrihet gentemot både det engelska och det västtyska blocket samt utnyttjat möjligheterna att utveckla handeln österut, skulle framti-den ha tett sig ljusare.

Den galgenfrist som de båda grupper-na — de sex och de sju — nu köper sig för att kunna fortsätta järnridåpoliti-ken kan inte ändra utvecklingens gång. Den uppskjuter visserligen normalise-ringen av handeln med hela Europa och med Asien, vilket USA och Japan kan komma att förtjäna på — och detta kom-mer i sin tur att bromsa utvecklingen i båda ländergrupperna — men en dag blir i alla fall en fullständig ompröv-ning av handelspolitiken från ekono-miskt hållbara grunder och med undan-skjutande av ideologiska hämningar oundviklig.

Det har nu sagts, att låga eller snart inga tullar inom det beräknade områ-det väl ändå måste vara bra. Samver-kan inom ett större område och större möjligheter att få avsättningar för den svenska exporten måste väl också vara bra, och om detta sedan leder till ökad produktion, större planmässighet och höjd standard får man väl vara beredd att ta vissa risker därför. Det låter som om man kan få allt detta till skänks utan att ge något i gengäld. Vi kan inte dela en sådan optimism.

De sju förbund får kanske en något lösligare karaktär än den som det tidi-gare planerade frihandelsområdets upp-hovsmän tänkte sig, vilket gjorde att tidskriften Fackföreningsrörelsen an-såg, att anslutningen kunde leda till ett uppgivande av alliansfriheten och neu-tralitetens linjen. Vi vill i varje fall utgå från att sådana konsekvenser inte skall få uppstå.

Jag hoppas, att den svenska regering-en inte spelat en särskilt pådrivande roll för denna organisations tillkomst. Men eftersom Sveriges handel med Väst-europa är så dominerande, har den tyd-ligen inte vågat ta ett verkligt krafttag

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

för en nyorientering av handeln i enlighet med ekonomiskt och geografiskt naturliga partners i öst och sydöst. Dess offer av den nordiska tullunionen måste ha känts som en förödmjukelse.

Regeringen har i dag kunnat notera att den i denna fråga kan påräkna de borgerliga partiernas stöd. Centerpartiet, som försökt ta patent på både böndernas och småföretagarnas röster, tycks denna gång inte ha några hämningar. Vad folkpartiet beträffar, vilket också framställt sig som den mindre företagsamhetens målsman, har tydligen de storindustriella intressena fått utslagsrösten. För högern är saken naturligtvis klar.

För vår del är vi fulla av farhågor att den nya seglatsen kommer att bli äventyrlig och dyrbar för det svenska folket, och jag har därför inte kunnat låta bli att störa den vackra bild av fullständig enighet, som tidigare har uppvisats när det gällt de grundläggande åtgärderna i denna fråga.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag skall så långt det är möjligt försöka efterkomma den anmaning som gjorts vid många olika tillfällen om att man bör fatta sig kort när det gäller en enkel fråga.

Först vill jag tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det svar jag har fått. Statsrådet säger i slutet av detta: »Så vitt fisket angår vill jag framhålla, att de riktlinjer, efter vilka förhandlingarna förts från svensk sida, självklart varit att bevaka det svenska fiskets intressen så långt detta varit möjligt inom ramen för frihandelsöverenskommelsen.»

Herr statsråd, vi tror att Ni har försökt att göra Ert bästa, men trots detta råder det inom fiskarnas led oro inför den kommande utvecklingen. Denna oro har inte blivit mindre, när våra fiskare i de norska hamnarna har följt med så-

väl den norska dagspressen som de norska facktidskrifterna. Det verkar i alla fall som om norrmännen vore belåtna över det förslag till överenskommelse som är å bane.

En annan sak som inte har bidragit till att lindra oron är att vi fiskare anser oss ha fått för litet informationer om dessa underhandlingar. Vi kan naturligtvis inte begära att få ta del av de interna förhandlingarna. Men vid underhandlingarna om den gemensamma nordiska marknaden stod en grupp från våra organisationer i förbindelse med underhandlarna och fick för dessa lägga fram synpunkter och önskemål. Det hade nog varit lyckligt om så hade kunnat ske även i detta fall. Detta är dock som sagt förbi; jag hoppas i alla fall att det skall bli bättre. Vi har så långt jag känner förhållandet endast fått två informationer. Den ena har riksförbundet fått, och den andra fick vi för 14 dagar sedan av jordbruksnämnden. Båda dessa informationer var värdefulla.

Förslaget till sjustatsöverenskommelsen har prisats i varma ordalag här i dag, och jag vill inte förneka att överenskommelsen har stor betydelse för vårt näringsliv. Både professor Heckscher och professor Ohlin har lovordat förslaget, och då kan vi väl utgå ifrån att det ur näringssynpunkt kan vara fördelaktigt. Men när vi tittar på fiskarnas placering i denna sjustatsöverenskommelse blir vi betänksamma. Inom dessa sju länder har vi tre länder med överskott på fisk, Norge, Sverige och Danmark. Eftersom möjligheterna är ganska små att sälja till Österrike, Schweiz och Portugal, återstår England för oss att avyttra en viss del av våra fångster till.

Vid underhandlingarna om den nordiska gemensamma marknaden begärde vi att fisket och jordbruket skulle följas åt, och vi hade blivit glada om så hade skett. Men vi förstår att det inte har

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

gått den vägen. Vi visste som sagt mycket litet, men en dag låg på riksdagens bord ett litet gult häfte som innehöll en hel del synpunkter. Bland annat står på sidan 11:

»Den norska delegationen föreslog vidare att industriprodukter med fisk och fiskprodukter som råvara skulle få samma behandling som vanliga industrivaror. Den ovannämnda överenskommelsen rörande fisk skulle som industriprodukter räkna följande varor: filead fisk, fryst.» o. s. v.

Det var en besvikelse för oss att de frysta filéerna inte skulle räknas som fisk trots att de är fisk, utan i stället räknas som industriprodukter.

Vidare står det: »De danska, portugisiska, schweiziska, svenska och österrikiska delegationerna stödde det norska förslaget.»

Att Schweiz, Österrike och Portugal stödde förslaget är väl inte så underligt. Dessa länder har inte så stort intresse av detta. Men att de svenska underhandlarna stödde förslaget var en överraskning och besvikelse för oss. Det hade vi inte väntat. Engelsmännen sade bestämt nej på den punkten, och vi förstår dem — de har sina fiskeriintressen att bevaka. Engelsmännen har knutit dessa underhandlingar om frysta filéer samman med fiskegränserna, åtminstone enligt den norska pressen.

Om de frysta fiskfiléerna överförs till industrivaror betyder det, att importavgifterna från och med 1 juli nästa år sänks med 20 procent för att 1962 sänkas med ytterligare 10 procent o. s. v. tills de helt försvinner. Detta har givetvis mycket stor betydelse för både våra fiskare och fiskindustrierna. Inte minst kännbara blir verkningarna för våra fiskare i Blekinge och Skåne, som lagt ned ganska mycket pengar på att till stor del bygga upp fisket efter torsk på denna filétillverkning. Det är inte precis småsummor det är fråga om. Under årets nio första månader importe-

rades 3 400 ton fiskfiléer till ett värde av något över 10 miljoner kronor. Att importavgifterna sänks med 20 procent kommer att betyda minskade inkomster i avgifter, och detta kommer i sin tur att återverka på stödet till det svenska fisket.

Man brukar ju säga att en olycka inte kommer ensam. Jag tänker här på att vi inom en inte alltför avlägsen framtid får kännas vid de tyska tullarna. Vi vet ännu inte hur de kommer att verka. Efter vad jag hört av de fiskare som varit i Västtyskland kommer dessa tullar antagligen att träda i kraft inom en inte alltför avlägsen framtid. Detta kommer att bli ytterligare ett avbräck för det svenska fisket. Vårt lands gränser öppnas med andra ord för ökad import samtidigt som utrymmet för exporten stramas åt. Detta blir dubbelt kännbart för oss.

Sedan har vi förhandlingarna i Genève om de internationella fiskegränserna. Norrmännen har enligt pressen gjort klart, att om de inte kan få en rimlig uppgörelse i Genève kommer de att handla på egen hand. Detta betyder utan vidare att fiskegränserna kommer att utökas i Norge. Givetvis hoppas vi inte på detta, men så kan bli fallet.

Professor Heckscher säger i sitt yttrande, att överenskommelsen har fått köpas med eftergifter, inte minst till våra nordiska länder. Statsrådet får förstå mig om jag säger att vi känner, att fisket är en av de näringar som varit föremål för köpslagan vid förhandlingarna med norrmännen. Vi fiskare känner det åtminstone så.

Till sist vill jag, herr talman, fråga: Vilken kompensation har norrmännen givit oss för dessa eftergifter? Jag känner i varje fall inte till att vi fått någonting. Jag ställde en fråga till herr Lange på denna punkt föregående år. Fiskarna kommer ju då och då och frågar oss om saker och ting. De tror att vi skall veta någonting om dessa frå-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

gors behandling. Statsrådet Lange säger följande i sitt interpellationssvar: »Sålunda föreslår utskottet att fiskebåtar från de nordiska länderna i en gemensam marknad får rätt att bunkra, proviantera, företa reparationer m. m. i de olika ländernas hamnar på samma villkor som gäller för landets egna fiskare. Det skall vidare råda frihet för omlastning och transitering av fångsterna för transport till hemlandet. — Ett förslag att nordiska fiskebåtar skall ha rätt att ilandföra sina fångster i alla nordiska hamnar såväl för försäljning som för omlastning eller transitering till tredje land har kunnat accepteras från finsk, norsk och svensk sida. Från dansk sida har man gjort förbehåll i fråga om sitt ställningstagande till detta förslag.»

Nu vill jag bara fråga statsrådet Netzen om detta förbehåll fortfarande står kvar eller om det tagits bort i det nya förslaget. Jag kanske inte kan begära statsrådets svar i dag, men vi fiskare vore tacksamma att få svar på den frågan. Har det gjorts eftergifter från svensk sida, är det klart att vi frågar oss vad vi fått i stället.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation. Den främsta anledningen till denna var de meddelanden, som publicerades från det s. k. Kungälvsmötet. Dessa meddelanden var ganska knapphändiga, och det var inte möjligt att av dem få en ordentlig inblick i vad som hände där i somras.

I min interpellation har jag begränsat mina frågor till jordbruksavsnittet. Det är ju förklarligt om vårt lands jordbrukare och trädgårdsodlare — de räknas härvidlag in under samma kategori — känner en viss oro inför en eventuell skärpning av konkurrensen, fram-

för allt den från länder som har ett gynnsammare produktionsläge än vi och som dessutom har lägre produktionskostnader. Möjligheterna att undvika att t. ex. de svenska och danska intressena kolliderar alltför hårt är ju ganska ovissa i en gemensam marknad, som är begränsad till dessa sju stater. Det ligger ju till ungefär på samma sätt med jordbruks- och trädgårdsprodukterna som med fiskets produkter, som den föregående talaren var inne på. Det främsta orosmomentet är ju hur den mycket dominerande jordbruksexporten från Danmark — i den mån den inte kan finna avsättning inom sexstatsmarknaden — skall kunna få tillräckligt utrymme i den nya alliansen. Vi skulle naturligtvis ha haft ett betydligt mindre bekymmer om den danska livsmedelsproduktionen haft alla OEEC-länderna — eller i varje fall det ursprungligen tänkta frihandelsområdet — tillgängliga för sin avsättning. Nu kommer sannolikt ett successivt undanträngande av dansk export — jag tänker främst på den tyska marknaden — att följas av en strävan från Danmark att utvidga avsättningen inom sjustatsmarknadens område. I den i varje fall geografiskt splittrade marknad som sjustatsunionen ändå utgör är därför trycket från dansk livsmedelsexport hårdare för grannländerna än för de andra länderna inom unionen. Såvitt jag förstår är det meningen att vi skall vidmakthålla den nationella jordbrukspolitik som vi och andra länder har.

Därom vittnar även ett uttalande som har gjorts från engelsk sida. När England gjorde vissa eftergifter till det danska jordbruket, sades det samtidigt, att dessa eftergifter inte fick påverka lönsamheten hos det brittiska jordbruket. Jag förutsätter att samma princip skall vara vägledande även när man skall behandla vårt jordbruks ställning i denna marknad. Jordbruksministern har också strax efter Kungälvsmötet

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

gjort ett uttalande om att de överenskommelser som träffas inte skall medföra något avbräck för det svenska jordbruket. I svaret på interpellationen säger emellertid jordbruksministern, att han förmodar att detta inte heller skall inträffa. Han hoppas, säger han, att jordbruket kan hållas skadeslöst. Jag skulle varit tacksammare om han hade sagt, att jordbruket skall hållas skadeslöst. Jag tror dock att det är en tillgång för jordbruket att vi har ett sexårsavtal, och jag hoppas att det också kommer att följas. Jag hoppas också att eftergifter som görs i fortsättningen inte skall luckra upp de gränsskydd som har utlovats och beräknats i jordbruksavtalet. Jag förmodar alltså att man på svensk sida vid förhandlingarna tillämpar den principen, att vårt eget jordbruksavtal skall respekteras i alla avseenden.

En fråga som man har gjort sig är huruvida jordbrukets representanter har varit inkopplade här på ett sådant stadium av förhandlingarna, att de har haft möjlighet att i varje fall ge förhandlarna råd om hur dessa bör navigera för att så litet som möjligt komma i konflikt med sexårsavtalets bestämmelser. Jag förutsätter att det inte redan har träffats sådana överenskommelser som medför risk för att jordbruksavtalets prisnivå inte kan hållas. Jag påstår inte att det har gjorts, men jag förmodar att förhandlarna i fortsättningen har den princip för ögonen som jag nämnde.

Nå, huruvida den eftergift till Danmark, som det talas om i regeringskommunikén och som innebär att 60 procent av importavgifterna på vissa varor skall restitueras dit, kan komma att visa sig vara ett avsteg från det skyddssystem som vi själva har upprättat, det kan i dag inte helt överblickas. Det är gott och väl att motsvarande belopp — det rör sig om cirka 10 miljoner — skall tillställas jordbrukets fonder på annat sätt, som det heter, men i vilken form det skall ske har inte klarlagts ännu.

Men även om jordbrukets fonder får de 10 miljonerna, tror jag ändå inte man kan säga att alla eventuella verkningar därmed har eliminerats. Den verkliga eftergiften för svenskt jordbruk kan komma att ligga i att vi själva får ett mindre avsättningsutrymme för vissa produkter än vi annars skulle ha haft. Det heter i sexårsavtalet, att jordbruket vid utlösning av spärreglerna skall erhålla inkomstförstärkning genom att importavgifterna höjs. Nu vet vi alltså, att om marknaden är mättad med en viss vara, är det svårt att höja priset på den varan. Vad gäller t. ex. animalier är det nu praktiskt taget endast på köttmarknaden som vi inte har självförsörjning. Detta är alltså det område där det borde vara lättast att ta igen sådana inkomsteftersläpningar som det talas om i avtalet. Som det nu ligger till får framtiden visa, om eftergifterna till Danmark på detta område skall minska våra egna möjligheter att erhålla kompensation via köttpriserna.

Jag vill med detta säga, att problemet inte är så enkelt som det här har antytts, att all rättfärdighet är uppfylld bara men betalar igen de restituerade avgifterna; verkningarna kan visa sig på annat sätt.

Herr Ohlin kritiserade i dag vissa saker i det här sammanhanget. Han menade att Danmark har gjort en mycket god överenskommelse. När herr Ohlin ville göra gällande, att regeringens margarinpolitik även har kommit att gagna danskarna, kunde jag inte låta bli att göra den stilla reflexionen, att denna regeringens margarinpolitik fick ett gott stöd just från herr Ohlins parti. Om den var felaktig, får väl herr Ohlin och hans parti dela ansvaret med regeringen.

Om jag är riktigt underrättad har man vid Kungälvsförhandlingarna kommit överens om att, som det heter, »arbeta för att begränsa exportsubventionerna». Jag har emellertid sagt mig,

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

att de eftergifter som har gjorts till Danmark beträffande livsmedelsexporten till Sverige får i praktiken samma verkan som om Danmark hade tillåtit att använda exportsubventioner gentemot vårt land. Det är i så fall märkligt, ty vi har på samma gång tydligen åtagit oss att arbeta för att begränsa våra *egna* möjligheter att öka exporten. Den svenska jordbruksexporten har i varje fall hittills till ungefär tre fjärdedelar gått till sexstatsländerna, främst Tyskland, och endast till en fjärdedel till sjustatsmarknaden. Det är mycket sannolikt att vi kommer att möta samma svårigheter att hålla kvar vår export till sexstatsmarknaden som redan har träffat Danmark. Om denna överenskommelse att begränsa exportsubventionerna skulle innebära att vi hindrades söka ersättning t. ex. i England för det vi mister i Tyskland, vore denna överenskommelse att beklaga för jordbrukets del. Vi måste enligt min mening finna nya och vidgade marknader bland de sju efterhand som marknaden till de sex eventuellt krymper samman.

Det har redan tidigare i dag förklarats, att den svenska jordbrukspolitiken inte avser att främja en ökning av vår egen livsmedelsproduktion. Jag får säga, som det förut har sagts här, att det är ett litet egendomligt uttalande. Jag har den uppfattningen, att i den mån det sker en konsumtionsökning i vårt land eller en övergång till mera kvalificerade livsmedel, bör det vara en förstahandsuppgift för det svenska jordbruket att tillfredsställa de krav som utvecklingen reser. Jag vet att man i andra länder räknar med att en ökad avsättning inom landet i första hand skall tillgodoses av landets egen produktion. Man undrar, om det har reserverats ett visst utrymme på den svenska marknaden för import av utländska livsmedel eller om det bara skall vara en tänjbar import som sättes in när den behövs och sedan får skjutas undan efter hand som den

svenska produktionen själv kan fylla ut bristerna.

Jag skall sedan säga ett par ord om trädgårdsodlingen. Det är gott och väl att trädgårdsodlingen skall inrangeras under jordbrukspolitiken — det bör ge denna närings utövare i varje fall en viss trygghet. Nu väntar man emellertid på dansk sida, såvitt jag är rätt underrättad, att det skall bli en ökad marknad i vårt land för danska trädgårdsprodukter, och man är där glad för det, eftersom danskarna räknar med att själva få konkurrens på sin egen marknad med trädgårdsprodukter som importeras från Holland. Jag har, herr talman, haft tillfälle att se en PM från Kungälvsförhandlingarna, där det heter att man vid dem har enats om en friare handel med trädgårdsprodukter mellan Danmark och Sverige. Jag tycker inte att detta går riktigt ihop att man först sammanför trädgårdsodlingen med jordbruket och sedan talar om att man skall arbeta för en ökad frihandel med trädgårdsprodukter. Skall trädgårdsodlingen följa jordbrukspolitiken, bör man väl bibehålla det skydd som nu finns och inte låta det naggas i kanten av andra medgivanden.

Det tullskydd vi har för svensk trädgårdsodling räknas ju redan nu som otillräckligt. Därtill kommer att tullarna är vad vi kallar värdetullar, vilket gör att inflation och penningvärdeförsämring urholkar skyddet. Jag hoppas för min del att om trädgårdsodlingen i fortsättningen skall hänföras till jordbrukspolitikens område, man får rätt att på det fäلت använda de kvantitativa regleringar som förekommit på vissa områden, t. ex. vad gäller fruktodlingen, för att ge trädgårdsodlingen ett skydd motsvarande det som jordbruksavtalet ger jordbruket.

Herr Christenson i Malmö berörde i dag en fråga, som jag förstår kommer att bli besvärlig, nämligen var gränsen skall gå mellan livsmedel, som räk-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

nas till jordbruksvaror, och livsmedel som räknas till industrivaror. Hur en sådan gränsdragning än kommer att ske måste man se till att det inte på den vägen blir en uppluckring av jordbruksavtalets syfte att åstadkomma en viss inkomstnivå.

Det är framför allt ett par produkter som man ställer sig frågande inför: den ena är dextrin och den andra äggalbumin. Båda är ju direkt eller indirekt jordbruksreglerade varor. Det märkliga är att gulan i ett ägg fortsätter att vara jordbruksreglerad under det att vitan i ägget överföres till gruppen industrivaror — det gäller alltså produkter som framställts av gulan respektive vitan. Om man tillverkar en produkt av bägge delarna tillsammans, blir det en jordbruksreglerad vara, men skiljer man ut äggvitan, blir det en industriprodukt. Jag tar upp detta exempel därför att jag förmodar att jordbruksministern är på det klara med att det här kan bli fråga om ett avsteg från jordbruksavtalet. Det hade varit önskvärt att få behålla samtliga dessa produkter inom det område där de hör hemma.

Även dextrinet, som är en större produkt, kan komma att vålla svårigheter för vissa producenter, framför allt för stärkelseproducenter och potatisodlare, om dextrinet föres över till gruppen industrivaror. Det är emellertid av största vikt även för jordbruket att svensk livsmedelsindustri får arbeta ostört och under ett tillfredsställande skydd från konkurrens utifrån, det vill jag gärna erkänna. Herr Christenson i Malmö sade, att svårigheterna därvidlag ligger i att livsmedelsindustrien arbetar med varor, som ligger under jordbruksregleringen, medan industriens egna färdigvaror kommer att följa tullnedsättningen. Herr Christenson uttalade, att priserna på det svenska jordbrukets råvaror ligger ungefär 40 procent över världsmarknadpriserna. Jag undrar om herr Christensons uppfattning i det stycket delas av folk-

partiet i övrigt. Jag trodde faktiskt att herr Christenson hade följt med denna sak litet bättre. Världsmarknadpriserna på jordbruksprodukter kan inte jämföras med exempelvis världsmarknadpriserna på industrivaror. Som vi så ofta framhållit, är det i det sammanhanget ofta fråga om restpartier, som lägges ut på marknaden till nära nog vilket pris som helst. Om vi ser på siffrorna från 1957 och 1958 — det finns inga senare — så finner vi att det i Europa bara är Danmark, Holland och Irland som har billigare produktpriser än Sverige. Västtyskland, Belgien och Frankrike redovisar samma prisnivå som Sverige. Däremot ligger Norge och Storbritannien tio procent och Schweiz 30 à 40 procent över de svenska priserna. De siffror herr Christenson här stöder sig på är sålunda inte relevanta. De svenska jordbrukspriserna är inte särskilt höga, om man jämför dem med andra europeiska länders. Tvärtom. Om man delar mitt av, ligger våra priser sannolikt inom den lägre halvan.

Jag kan heller inte tro att det är en allmän mening inom folkpartiet att man skall kräva att det svenska jordbruket skall tillämpa världsmarknadpriserna för att hålla den svenska livsmedelsindustrien vid liv. Även om vi från jordbrukets sida har det största intresse av en bärkraftig livsmedelsindustri, vågar vi ändå inte säga att vi skall behålla den till varje pris, alltså även om vi blir tvungna att på jordbrukets produkter följa världsmarknadpriserna.

Nej, vill vi ge den svenska livsmedelsindustrien möjligheter och förutsättningar att hävda sig i konkurrensen, får vi hitta på andra utvägar. Vi får kanske tillgripa restitutionsförfarande för vissa varor. Det bör i varje fall vara lika berättigat här som till Danmark. Men här räcker det inte med 10 miljoner kronor, utan här krävs det mycket större belopp. Visst finns det utvägar, när

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

det gäller att förena jordbrukets och livsmedelsindustriens intressen. Det har exempelvis pekats på temporär lågprislinje för vissa varor etc. Jag skall inte här bedöma möjligheterna att komma fram vare sig på den ena eller på den andra vägen. Jag vill bara ha sagt, att när det skall avgöras vilka vägar vi skall gå för att avväga jordbrukets och livsmedelsindustriens intressen, så bör man låta jordbrukets förhandlare vara med på ett hörn, om det behövs någon komplettering av det träffade sexårsavtalet.

Under detta anförande tog herr talmannen åter ledningen av förhandlingarna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NETZEN**:

Herr talman! Av flera skäl kan jag tyvärr inte, även om jag skulle önska det, gå in på åtskilliga av de detaljer som senast herr Hansson i Skegrie fört på tal. Jag gissar att inte minst herr Hansson i Skegrie är medveten om att många av dessa frågor befinner sig i öppet förhandlingsläge. Jag tror inte det skulle förstärka vårt förhandlingsläge inför slutavgörandet, om vi här skulle diskutera dessa detaljer.

Jag vill emellertid inte ett ögonblick sticka under stol med att jag ändå delar såväl herr Hanssons i Skegrie som herr Johanssons i Öckerö och herr Ohlins synpunkter när de betraktar frågan om jordbruket och fisket som ett par av de mest bekymmersamma problemen i samband med upprättandet av sjustatsmarknaden. Vad gäller jordbruket vill jag understryka vad som sagts tidigare i debatten. Bl. a. utgör självfallet gränsdragningen mellan vad som är att hänföra till industrivaror och till jordbruksregleringsvaror en utomordentligt central fråga. Jag är alldeles övertygad om att både herr Hansson i Skegrie och andra från jordbrukssidan

är medvetna om att det inte är alldeles betydelselöst för det svenska jordbruket var den gränsen drages, när det slutliga förhandlingsresultatet redovisas — i vissa detaljer återstår ännu åtskilliga överläggningar — ty livsmedelsindustrien utgör en så stor avsättningsmarknad för det svenska jordbrukets produktion, att det inte kan negligeras, om i ett större frihandelssammanhang man skulle löpa risken att förädlingsindustrien befann sig på annat håll och inte kunde tillgodogöra sig det svenska jordbrukets produktion.

Utan att på den punkten gå in i detalj vill jag hänvisa till att exempelvis av hela kvantiteten svenskt mjöl livsmedelsindustrien absorberar ungefär hälften. Detta gör den problematiken, från vilken synpunkt man än vill betrakta den, så seriös att man inte utan vidare kan ange den ena eller den andra synpunkten som den ensamt utslagsgivande. Vad jag nu sagt gäller i viss utsträckning också för fisket, både beträffande problematiken och beträffande de förhinder jag har att i dag ingå på en detaljdiskussion. Därom skall förhandlas redan nu på torsdag och fredag, och jag räknar på förståelse från kammarens ledamöter, om jag betraktar det som en orimlig situation att nu diskutera de negativa respektive positiva inslagen i det förhandlingsläge som vi för närvarande befinner oss i.

Det är emellertid ett par frågor som jag ändå skulle vilja föra på tal. Både herr Ohlin och herr Hansson i Skegrie fann det uttalande, som har refererats från överläggningarna i Kungälv under den gångna sommaren, en aning egendomligt, nämligen att vår jordbrukspolitik inte tar sikte på ökning av den svenska jordbruksproduktionen. Jag vill i detta sammanhang endast erinra om att innebörden i det uttalandet överensstämmer med innebörden i riksdagsbesluten 1947, 1956 och nu i våras. Till sitt innehåll avviker det inte från in-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

nebörden i de principbeslut som då angavs. I motsats till herr Ohlin, som frågade om vi inte på den punkten hade bäddat för förhandlingssvårigheter, skulle jag allvarligt vilja ifrågasätta om det inte förhåller sig tvärtom, nämligen på det sättet att det, utan att vi behövt lansera någon ny princip på detta område, ändå medverkat till att man på sina håll övervunnit betänkligheterna mot att medverka vid etablerandet av det yttre frihandelsområdet.

Herr Ohlin ställde en fråga som av skäl som jag förut antytt är mycket svår att besvara i detalj. Om jag får för enkla frågan och besvara den i vad den avser huruvida avskaffandet av exportsubventioner skulle förbjudas och om detta också inkluderar det svenska jordbruket, så vill jag svara nej. Formuleringen på den punkten är emellertid ännu en öppen förhandlingsfråga.

Även den fråga som avser detaljerna i den överenskommelse, som träffades i Kungälv beträffande den svensk-danska jordbruksuppgörelsen är föremål för fortsatta överläggningar. Jag vill emellertid redan här säga — och det som svar på en av herr Hanssons i Skegrie frågor — att förhandlingsinstrument på jordbrukssektorn har varit jordbruksnämnden. Jordbruksnämnden representeras såväl av företrädare för konsumenter och löntagare som även av prominenta företrädare för jordbruket. Jag kan svårigen tänka mig att man där skulle kunnat vara annat än tillfreds när förhandlingsansvaret på expertplanet legat i händerna på jordbruksnämnden och dess erkänt förhandlingsskicklige generaldirektör.

Herr Johansson i Öckerö vitsordade oro bland de svenska fiskarna. Jag tror att vi har gjort samma iakttagelse. Ingen bör väl heller vara förvånad över att både den sektorn och andra sektorer i vårt näringsliv kan känna oro inför framtidsperspektiv som ter sig mer eller mindre ovissa. Speciellt i frågan

om fisket säger herr Johansson i Öckerö, att en anledning till de svenska fiskarnas oro skulle vara att de norska fiskarna är så orimligt lyckliga över uppgörelsen. Jag tror ändå att herr Johansson i Öckerö och jag och många med oss också har sett exempel på rakt motsatta reaktioner på den sidan. Det beror precis på vilken del av de preliminära överenskommelsernas innebörd man fäster huvudvikten vid.

Herr Johansson i Öckerö tyckte inte att informationerna varit tillfredsställande på den här punkten. Jag medger att de inte heller kan bli det i dag, men jag måste nog ändå säga, herr Johansson i Öckerö, att bortsett från de tillfällena då vi träffats i jordbruksdepartementet och i jordbruksnämnden så har alla kända faktorer redovisats för fiskarkårens representanter. Att inte mera kunnat redovisas beror närmast därpå, att från förhandlingsutbudet i våras och fram till slutskedet helt nyligen egentligen ingenting har hänt utöver det som varit tämligen välbekant och som framför allt tagit sig uttryck i den delvis ganska animerade engelsk-norska konversationen. Jag kan nu endast tillägga, när herr Johansson i Öckerö hänvisar till att man från brittisk sida har förbundit frågan om att öppna marknaden för de frysta filéerna med frågan om fiskegränserna, att jag gärna vill betyga att vi på svensk sida delar denna uppfattning. Vi utgår från att hurudan den uppgörelsen än blir som kan komma att träffas på fiskeområdet, så har den som förutsättning den situation som råder i dag, och att uppgörelsen även i bästa eller sämsta fall, vilket man nu väljer, kan eller måste betraktas som temporär med hänsyn till att ändringar i fiskegränserna inom någon del av det yttre frihandelsområdet måste anses utgöra ändrade förutsättningar för den.

Herr Johansson i Öckerö ställde en konkret fråga och hänvisade då till det

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

tal som handelsministern höll i våras, där han redogjorde för överläggningarna om de nordiska marknadsplanerna på fiskets område, vilka innebar vissa ömsesidiga eftergifter. Jag kan bara säga att denna redovisning var riktig. Den innebar en redogörelse för de ömsesidiga önskemål som framförts från norsk och svensk sida och som inkluderade landningsrätt, bunkring, proviantering, transitering o. s. v., alla de punkter som ingick i förutsättningarna för dessa överläggningar.

I nuvarande läge är emellertid inte de nordiska marknadsplanerna aktuella. De ingår inte i den diskussion som gäller sjustatsområdet. Därmed har jag självfallet inte redovisat någon slutlig ståndpunkt till frågan om förutsättningarna att hävda dessa synpunkter i fortsättningen.

Herr talman! Det är kanske inte så mycket därutöver som jag har anledning att ta upp, även om frågorna i och för sig är viktiga nog. Det är emellertid ett spørsmål som rör jordbruket som jag gärna vill återkomma till, nämligen herr Hanssons i Skegrie fråga, om ändå inte jordbruket skall hållas skadslöst för de inkomstavbräck som kan uppkomma, beroende på var man drar gränsen mellan t. ex. industrivaror och jordbruksregleringsvaror, eller till följd av att man återför en viss del av införselavgifterna på importen från Danmark.

På den punkten vill jag bara försäkra herr Hansson i Skegrie att innebörden i mitt interpellationssvar i dag är densamma som innebörden i den deklaration som på regeringens vägnar avgavs omedelbart efter Kungälvsmötet. Herr Hansson i Skegrie har alltså ingen anledning att särskilt oro sig i dag. Detta utesluter ju inte, och det förmodar jag att herr Hansson är klar över, att det är omöjligt att diskutera de former i vilka det svenska jordbruket i

kraft av gällande sexårsavtal skall hållas skadslöst.

Herr Hansson i Skegrie har själv fört på tal en sidofråga som jag inte skall gå i någon närmare diskussion om, nämligen tanken att man skulle kunna lösa hela detta komplicerade gränsdragningsproblem genom att tillämpa en partiell lågprislinje. Det har inte saknats antydningar härom tidigare och frågan är inte avförd från diskussionen. Den diskussionen begränsar sig inte enbart till den partiella frågan utan kan också tänkas gälla denna viktiga principiella fråga i dess helhet. Men till detta är det i dag för tidigt att ta någon mera bestämd ställning.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar tacksamt herr statsrådets uttalande, att det inte finns någon anledning till oro för jordbrukets vidkommande. Jag hoppas att det ordet skall stå sig framöver.

Statsrådet nämnde, att jordbruket vid förhandlingarna företrätts av statens jordbruksnämnd. Det är gott och väl! Jag har den allra största respekt och ett mycket stort förtroende för både jordbruksnämndens generaldirektör och dess ledamöter. Här har vi emellertid ett tvåsidigt jordbruksavtal. Båda parter har haft sitt ord med i laget vid utformningen av detta avtal. När man då kom in på spørsmål, som tangerade detta avtal, borde det därför inte ha varit ur vägen, att parterna — i detta fall den ena — tillfrågats, även om den inte direkt satt med vid förhandlingarna. Så ser jag det, men jag vet inte om det är praktiskt möjligt att realisera en sådan ordning. Det är dock så, att jordbruksfrågorna till skillnad från övriga frågor i detta sammanhang är reglerade genom avtal.

Jag respekterar statsrådets uttalande, att detta ännu är öppna frågor och att

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

det är bäst att inte fälla för tidiga om-dömen och uttala alltför bestämda meningar i vissa avseenden. Avsikten med min interpellation var heller inte att rikta någon anmärkning utan att få en saklig upplysning om vad som förekommit. Jag erkänner mycket gärna, att det är utomordentligt svårt att i dagens läge säga, vilka konsekvenser denna överenskommelse kan få för jordbruket. Jag kräver inte heller något definitivt besked av jordbruksministern i dag. Jag vill emellertid ta fasta på att jordbruksministern säger, att detta är öppna frågor. Då är det tydligen ännu inte för sent att försöka komma till rätta med förhållanden, som man kan anta kommer att innebära risker för jordbruket.

Jag vill till sist stryka under, att man i detta fall bör försöka göra klart för sig, att man här har att handla inom ramen av ett avtal, som har konfirmerats av riksdagen.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi fiskare följer med både i dagspressen och fackpressen. Jag vet också att det råder delade uppfattningar bland de norska fiskarna. Jag hade häromdagen ett samtal med statssekreterare Grönaas, och han var belåten med detta förslag till uppgörelse.

Statsrådet säger att frågan om en nordisk marknad nu inte är aktuell. Det vet jag, men för oss är dessa frågor lika aktuella nu som de var då.

Jag skall inte vidare förlänga debatten med att resonera om de informationer vi fått. De har varit knappa. Jag erkänner att vi en gång varit uppe hos statsrådet och fått informationer och att vi fått informationer i jordbruksnämnden. Men denna fråga bör vi kanske inte mera diskutera.

Till slut kanske jag i alla fall får lov att uttala en önskan, och det är att man

vid de fortsatta förhandlingarna så långt det är möjligt beaktar de synpunkter som framförts från fiskarhåll.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Först måste jag beklaga att ansträngningarna att skapa en nordisk tullunion har misslyckats. Enligt min åsikt ligger ansvaret därför helt på England. Det har sagts att det var politiskt omöjligt att skapa en nordisk tullunion för närvarande. Om sådana möjligheter funnits, hade det säkerligen varit till nytta för Norden i dess helhet och för den svenska småföretagsamheten.

Det har också sagts, att det kanske var bäst som skedde, att inte Sverige eller de sju kom med i sexstatskretsen, framför allt därför att småföretagsamheten i dag inte skulle ha haft möjligheter att hävda sig på en sådan marknad vare sig ekonomiskt eller tekniskt. Men den dagen måste komma då de båda blocken bör gå tillsammans.

Samtidigt vill jag uttrycka min tack-samhet för det arbete som statsrådet Lange presterat; det återstår nu endast några dagar till dess sjustatsöverenskommelsen är lyckligt i hamn. Jag måste dock fråga: Vad kommer att ske då vi i Sverige skall ändra våra köpvanor? Tänk på att vi t. ex. köper nästan alla våra bilar, vår elektriska materiel o. s. v. i Tyskland. Vi skall nu börja att köpa i England, och vi kanske mer och mer bör tänka oss en utbyggnad av vår egen bilfabrikation och all övrig fabrikation. Den dagen kan komma, i en inte alltför avlägsen framtid, då vår produktion inom sjustatsmarknaden så att säga blivit snedvriden, då vi fått samma produktion som de sex. Den dagen kanske inte är så långt avlägsen, då Tyskland med sina stora tekniska och ekonomiska resurser börjar dumpa varor inom sjustatsområdet, bl. a. i Sverige.

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

Detta kan medföra obehagliga konsekvenser, t. ex. arbetslöshet. Trots det kan jag emellertid inte underlåta att framföra en förhoppning, att vi måtte enas om vissa politiska åtgärder för att på längre sikt stödja vårt lands inordning i ett frihandelseuropa. Jag tänker därvid på sådana åtgärder, som är ägnade att stärka vårt näringsliv och rusta det att möta de svårigheter som väntar såväl under övergångsskedet som på längre sikt. Det är inte tillräckligt att vara eniga om Sveriges anslutning till de yttre sju, vi måste också visa oss beredda att i praktisk gärning stödja denna tanke.

Det finns i detta sammanhang anledning peka på hur konsekvent och målmedvetet man ute i Europa, till exempel i Holland, tagit itu med problemet att skapa ett progressivt näringsliv för att på så sätt möta de ökade krav som kommer att ställas i ett frihandelsinriktat Europa.

En sida av detta arbete, som många av oss svenska företagare i dag kommer i kontakt med, är försöket att öka den holländska produktionskapaciteten och därmed konkurrensförmågan genom att dra till sig utländskt kapital och utländskt industriellt kunnande och erfarenhet. Holländska staten inbjuder i dag svenska företag att starta fabriker i Holland och kan därvid erbjuda helt andra och förmånligare villkor än vi är vana vid här hemma. Vi erbjuds sålunda byggnadssubventioner med upp till 75 gulden per kvadratmeter för fabriksnybyggen. Vi erbjuds vidare att avskrika det resterande byggnadsvärdet på tre år. Vidare är löneläget avsevärt gynnsammare.

Denna vilja till samlade och effektiva åtgärder för att öka de skilda ländernas konkurrenskraft ser man många exempel på. Såsom representant för en västtysk hushållsprodukt har jag bland annat kommit i kontakt med de insatser, som man på detta håll är beredd

att göra för att bli konkurrenskraftig. På grund av ökade omkostnader hade en prishöjning på denna hushållsvara aktualiserats. Till följd av den gynnsamma västtyska kapitalsituationen — en direkt följd av den progressiva västtyska ekonomiska politiken — blev det möjligt för det västtyska företaget att anskaffa stora belopp för rationalisering och ytterligare automatisering av driften. Slutresultatet blev att jag erbjöds sänkta i stället för höjda priser.

Det är mot bakgrunden av dylika åtgärder ute i Europa, som jag framställer mitt önskemål om att vi skall åstadkomma en samlad insats att skapa ökad svensk konkurrenskraft. Grunden till denna utgöres av ett företagsvänligt klimat. Det är ej möjligt att på längre sikt tänka sig att vi skall kunna hävda oss på den europeiska marknaden, om vårt näringsliv skall drivas mot något som närmast påminner om en ny istid samtidigt som det på andra ställen blir ett allt mera gynnsamt klimat.

För att konkretisera dessa önskemål vill jag ta upp några aktuella frågeställningar.

Det är viktigt att frågan om företagens kapitalförsörjning utredes. Bland annat bör en utredning ske beträffande näringslivets kapitalbehov inför övergången till den frihandelsperiod, som vi nu börjar se förverkligad. Samtidigt är det nödvändigt att hålla möjligheterna öppna för en så omfattande självförsörjning som möjligt. Detta gäller inte minst de helt nya och de unga företagen.

Varför skulle inte vi här i Sverige i större utsträckning än vad fallet är kunna låna ut pengar efter samma grunder som exempelvis den statliga amerikanska organisationen Small Business Administration? Detta företag lämnar förtroendekrediter till små företagare för inköp av maskiner, byggnader m. m., när dessa exempelvis erhållit ett bindande löfte om kommande leveranser till ett

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

stort företag eller om vederbörande har en uppfinning, vilken av fackmän anses kunna slå igenom och bli en efterfrågad vara. Även i detta fall kan förtröendekrediter erhållas. Här satsas alltså på människan.

Samtidigt som vi diskuterar kapitalfrågorna bör vi diskutera möjligheten att erbjuda de mindre företagen tillgång till sakkunnig teknisk och kommersiell expertis då det gäller att investera de kapital som kan ställas till förfogande.

Det har många gånger sagts här i riksdagen, att småföretagarna måste få större möjligheter att låna långfristigt kapital. Men vi måste ju ha klart för oss hur detta kapital skall användas. Vi kan inte som hittills tillämpa omoderna och s. k. hantverksmässiga tillverkningsmetoder, ty i och med att sjustatsmarknaden blir verklighet, uppstår en helt ny konkurrenssituation. Småindustrien kommer att i huvudsak antingen få specialisera sig på tillverkning av *en* artikel eller också att tillverka olika massartiklar för storindustriens räkning inom sjustatsområdet.

Vidare bör vi beakta de små och medelstora industriföretagens möjligheter att exportera. För småföretagen är det inte så enkelt att på egen hand ge sig ut på nya, främmande marknader. Redan språksvårigheterna utgör en hämsko. För att den mindre industrien skall kunna exportera på de nya marknaderna torde nya distributionsorgan behöva skapas, som tar hand om de olika företagens export. Enligt min åsikt räcker det inte med en speciell byrå inom Exportföreningen. Det måste skapas speciella lokala exportserviceföretag som branschvis eller på annat sätt har hand om denna export. Dessa serviceföretag bör kunna sluta sig samman i företagargrupper, eventuellt med stöd av bankerna och från statens sida. Exportserviceföretagens förläggande skulle man kunna tänka sig i Norrland, Västsve-

rige, Småland, Skåne och andra centra för exporthandel och småindustri.

Sammanfattningsvis önskar jag framhålla, att det ur näringslivets synpunkt inte är tillräckligt med enighet om målet: ett europeiskt frihandelsområde och den tekniska apparat som är nödvändig för dess praktiska genomförande. Vi måste också uppmärksamma det faktum, att det fordras en extra ansträngning av vårt näringsliv för att klara de påfrestningar, som övergången till en fri marknad kommer att kräva.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Här har förts en ingående debatt om det europeiska samarbetets inverkan på vår interna ekonomi och på det nordiska samarbetet och detta med rätta. Det är viktiga frågor. Jag tänker emellertid inte ta upp dem här. Med anledning av vad bland andra herr Darlin nyss anförde skall jag nöja mig med att hänvisa till vad som tidigare sagts av herr Ohlin och till de motioner, som från vårt håll lagts fram på det område, som han berörde.

Jag skall inskränka mig till några reflexioner, som rör möjligheterna till ett vidgat ekonomiskt samarbete i Europa. I somras hade Europarådets ekonomiska kommitté förlagt sitt sammanträde till OEEC:s högkvarter i Paris för att i samråd med denna organisation försöka få en så klar bild som möjligt av Väst Europas läge i ekonomiskt avseende.

Jag har ett livligt minne av hur en av OEEC:s representanter då pekade på den enorma kapplöpning, som för närvarande äger rum när det gäller produktionsutvecklingen mellan å ena sidan USA och å andra sidan Sovjetunionen, och hur han framhöll, att om Europa skulle fortsätta att vara splittrat riskerade vi att så småningom bli ett underutvecklat område. Jag tror att det ligger mycket i detta, och det är väl också detta förhållande som utgör den

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

mäktigaste drivkraften till det arbete, som nu bedrivs för att söka få till stånd ett vidgat ekonomiskt samarbete.

Man kunde vid detta sammanträde inte undgå att beklaga det dödläge, som rådde inom OEEC-organisationen till följd av de stridiga uppfattningarna mellan dess olika medlemmar.

Sexstatsunionen var ett faktum, och man har från det hållet sagt till de andra staterna: Vänta tills vi hunnit växa oss starka och har slutfört vår union, ty ju starkare vi blir, desto mer frihandelsvänliga kommer vi att vara och desto lättare blir det för er att samarbeta med oss.

Nå, från de andra staternas sida var man övertygad om att man på den vägen inte når målet, och man beslöt ju att söka få till stånd ett samarbete mellan de s. k. yttre sju. De som varnade härför sade, att detta skulle bli en signal till handelskrig mellan två block i Västeuropa. Men så blev inte fallet. Tvärtom har man från många håll — även från sexstatsgruppens sida — sagt ifrån, att man betraktar sjustatsgruppen som ett steg på vägen till ett vidgat samarbete i Europa.

Det är för närvarande inte någon risk för ett handelskrig, men man kan konstatera att bildandet av sjustatsgruppen fört med sig en oro inom sexstatsmarknaden. Det är visserligen sant som sagts här i dag bland annat av herr Ohlin, att det framför allt är en politisk tanke som ligger bakom sexstatsmarknaden och att det egentligen bara är politiska argument, som biter på de två personer som har det avgörande inflytandet härvidlag. Men dessa personer kan å andra sidan inte undgå att beröras av kalla ekonomiska fakta.

Jag har framför mig det memorandum, som den europeiska marknadens kommission avgav den 22 september till den speciella kommitté som har att studera dessa frågor. Kommissionen framhåller — och detta är såvitt jag vet det

senaste yttrande som kommissionen avgivit i den här frågan — att man har fördubblat sina ansträngningar för att söka nå enighet inom den europeiska marknaden när det gäller en lösning av frågan om ett vidare samarbete i Europa. Men trots detta har man inte lyckats nå enighet inom marknaden, och det har orsakat, sägs det i rapporten, disharmoni och spänning inte bara mellan marknaden å ena sidan och de övriga länderna å andra sidan utan också inom sexstatsmarknaden.

Jag hoppas för min del att denna oro kommer att föda en förhandlingsvilja, ty en sådan är nödvändig i dagens läge. Givetvis är det bra om man slipper ett handelskrig — om man slipper slagsmål inom den västeuropeiska familjen — men det räcker inte utan man måste ha samarbete.

Herr Darlins exempel med de holländska inviterna belyser klart vilka nackdelar en fortsatt uppdelning på två handelsblock i Europa skulle innebära. Därför måste vi gå vidare. Hur skall det ske?

Statsrådet Lange höll ett mycket intressant och effektivt anförande inför Europarådets församling i Strassburg i september, där han framhöll att alla stater måste vara flexibla och villiga till kompromisser, och detsamma har sagts i regeringsdeklarationen i dag. Jag tror det är viktigt att vi pekar på detta. Det går inte, om man vill ha till stånd ett vidgat samarbete mellan de sex och de sju och även få in övriga OEEC-länder i det, att komma tillbaka med den gamla planen på ett frihandelsområde. Nej, det måste bli en kompromiss, och det fordrar att en ny organisation, en ny association som det är så modernt att säga nu, får mera av en tullunions karaktär än vad det gamla frihandelsområdet eller de yttre sjus område har. Det fordras på flera områden en ytterligare harmonisering av den yttre tullnivån. Därmed vinner man också att

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

man slipper ifrån de stora besvärigheterna, som ursprungsfrågan vällar. Man säger att det måste vara hemskt för ett land som är lågtullland att ens ifrågasätta, att man för att åstadkomma vidgat samarbete skulle acceptera, i varje fall på vissa områden, en högre extern tullnivå än för närvarande. Men det man vinner genom större marknad i Europa är så oerhört värdefullt, att vi måste vara beredda att här göra uppoffringar.

Vi som inte har varit i tillfälle att ta del av informationerna i utrikesutskottet vet ju inte så mycket om vad traktaten kommer att innehålla. Men statsrådet Lange antydde i Strassburg en intressant möjlighet, nämligen att de yttre sju skulle kunna förlägga sitt huvudkvarter till Paris. Jag vet inte om det blir fallet, men jag skulle livligt önska att det blir så. En placering av de yttre sjus högkvarter i Paris (där ju f. ö. även OEEC har sitt högkvarter), så att säga mitt i lejonets kula, skulle vara en ständig utmaning till ett ökat samarbete.

Herr talman! Sist vill jag nämna den enhälliga opinionsyttring, som kom till stånd i Europarådets rådgivande församling i Strassburg nu i september, där medlemmar från både sexstatsunionen, de yttre sju och de stater, som ännu inte är med i någon av dessa grupper, i en rekommendation nr 210 av sina regeringar begärde, att de senast den 31 mars 1960 skulle underteckna en principförklaring om ett multilateralt samarbete i Europa. Denna principförklaring skulle innehålla de viktiga huvudpunkterna i ett sådant avtal, och den skulle ratificeras av de nationella parlamenten. Det är en opinionsyttring från parlamentariker i hela Västeuropa, en opinionsyttring som inte bör förbises. När nu experterna enligt regeringsförklaringen skall fortsätta sitt arbete och då inrikta sina ansträngningar på möjligheterna till vidgat samarbete, tycker jag de skall ta med sig den rekommendationen

på vägen och också ha klart för sig, att det brådskar med effektiva åtgärder.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Det kanske kunde förefalla naturligt, om denna debatt snart tog slut. Efter alla de synpunkter som framförts i debatten är det givetvis svårt att komma med något nytt.

Inom en del av vårt näringsliv, nämligen fisket, är emellertid oron ganska påtaglig, och då fisket särskilt på Västkusten har mycket stor betydelse är det inte onaturligt, att jag här vill foga ytterligare några ord till vad som sagts i denna debatt.

Planritningarna för Sveriges inlemmande i en europeisk sjustatsmarknad betraktas, såsom nämnts av vissa talare, inte minst av herr Johansson i Öckerö, med djup och berättigad oro på fiskarhåll. Man sympatiserar visserligen helt och fullt med tanken på europeisk integration och liberaliserad handel men befarar, att vårt fiske får betala ett alltför högt pris för att andra gruppers intressen skall bli tillgodosedda. Det är ju så, att yrkesfisket och den beredningsindustri, som hämtar sin huvudsakliga råvara ur havet, utgör en ganska liten grupp i det stora sammanhanget. De små blir gärna klämda, och i det här fallet är riskerna för att just vårt fiske skall råka i strykclass ganska stora, därför att Sverige i jämförelse med Danmark och särskilt Norge är en liten fiskeration inom sjustatsgruppen, medan vi har våra främsta köpare just inom sexstatslägret. För att vår fiskerinäring i detta läge inte skall bli alldeles slagen till slant, måste sjustatsuppgörelsen på fiskets område baseras på kompromisser, som tillförsäkrar vårt fiske sådana ekonomiska och sociala villkor, att det kan äga bestånd och vidareutvecklas. Jag förutsätter att målsättningen för vår fiskeripolitik alltså är och

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

skall förbli vad riksdagen varit inriktad på, nämligen att i görligaste mån söka åstadkomma inkomstlikställighet för våra yrkesfiskare med närmast jämförbara medborgargrupper i samhället.

Här har talats om bristen på tillförlitliga informationer, och man har en ganska stark känsla av att det varit alltför litet härav beträffande våra fiskefrågor. Fiskarna har fått det intrycket, att de har varit åsidosatta. Det var först efter det att Sveriges fiskares riksförbund — därtill för övrigt föranlett av alarmerande uppgifter utifrån — uppvaktat jordbruksminister Netzen och därvid blivit informerade, som myndigheternas kommunikationer i denna högst angelägna fråga blivit bättre. Jag hoppas — och jag tackar för vad jordbruksministern yttrat på denna punkt — att en förtroendefull kontakt måtte komma till stånd med fiskets organisationer i fortsättningen, när sjustatsöversenskommelsen skall ytterligare förberedas på fiskets område. För vårt fiske och för fiskhanteringen över huvud taget står så vitala intressen på spel, att det vore oförlåtligt om myndigheterna bruste i underhandskontakt och information.

Redan när tanken på att etablera en gemensam nordisk marknad dryftades mera ingående, anmälde vårt fiskes talesmän vissa förbehåll. Det gällde framför allt ett eventuellt frigivande av importen. Hittills har vi tämligen smidigt kunnat avpassa fiskimporten efter behovet på hemmamarknaden. I den mån våra egna fångster inte räckt till har vi tillåtit import — jag tänker då närmast på färska och frysta filéer, som blivit en mycket begärlig artikel och samtidigt också en svår konkurrent till våra egna fiskares fångster och den beredningsindustri, som på senare år vuxit fram även i Sverige och numera är av rätt väsentlig omfattning. I synnerhet på sydkusten baserar sig vårt yrkesfiske helt på denna filétillverkning, och ett

borttagande av nu gällande importavgifter på såväl färska som frysta filéer skulle innebära ett mycket allvarligt hot mot både fiske och beredning.

I händelse av fullständig importfrihet löper våra västkustfiskare överhängande risk för att förlora betydande avsättningsområden för sina fångster. Jag behöver bara nämna Stockholm och gränsbygderna till Norge. Importfisken kan antagligen offereras till priser, som rätt väsentligt understiger vad våra fiskare måste betinga sig med hänsyn till sina omkostnader. Vi har oftast längre väg till fiskeplatserna. Drivmedelsposten exempelvis kostar redan nu mycket och kommer att kosta ännu mer till följd av den nya punktskatten på drivmedel.

I viss mån har vi som sagt kunnat klara oss genom att avgiftsbelägga importen och för övrigt inom ramen för ett perfekt fungerande system med minimi- och garantipriser på vissa reglerade fiskslag tillförsäkrat våra fiskare ett någorlunda existensskydd. Får vi behålla detta system, och hur skall i så fall prisskyddet avvägas?

För Norge är fisket en inkomstkälla av avsevärt större dimensioner än hos oss, och där slår man följaktligen vakt om detta näringsfång på ett alldeles särskilt sätt, vilket också har betonats under debatten här. Utvecklingen bör föranleda oss att skärpa vår uppmärksamhet. Den är betänkelig, därför att våra fiskare, som också vill leva, har utvecklat en storslagen livskraft och vilja till förnyelse på senare år. Denna expansion, som för övrigt är livsnödvändig, om inte vårt havsfiske skall alldeles akterseglas, medför som oundviklig konsekvens bl. a. en mycket hög skuld-sättning genom nybeställning av båtar för nybildade fiskelag eller ersättningsbyggen för äldre, numera olämpliga båtar. Vi får se till i god tid, att denna diskontering av framtiden inte blir en beklaglig felinvestering, därför att vi nu frestas att betrakta vårt fiske som en

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

relativt obetydlig minoritetspost i näringslivet. Jag förstår den djupa oro, som faktiskt har bemäktigat sig våra yrkesfiskare, vilka satsat sig själva och sin framtid på att utveckla sin näring och nu löper risken att stå där med höga skulder och kanske hypermoderna båtar av trä eller järn men utan någorlunda garantier för att få behålla åtminstone hemmamarknaden. Minimiprissystemet sådant 1933 års fiskeriutredning i huvudsak utformat det har hittills utgjort en mycket verksam garanti, men vi vet inte vilka planer våra sjustatsförhandlare umgås med härvidlag. Skall det tillåtas bestå — finns det över huvud teoretiskt sett fördragsenliga möjligheter att bibehålla ett sådant system inom sjustatsmarknadens ram — och hur blir i så fall priserna?

För mig står det klart, att om vårt fiske mister det gränsskydd, som de nuvarande fiskimportavgifterna utgjort, måste det på ett eller annat sätt kompenseras. När det på sin tid talades om gemensam nordisk marknad, begärde fiskarna kompensation i form av rätt till omlastning och transitering — även till tredje land — av sina fångster i norska och danska hamnar. Det finns, synes det mig, all anledning för våra förhandlare att hålla bestämt på detta krav även då det nu gäller att tillgodose vårt fiskes betingelser på en sjustatsmarknad.

Det kan bli svårt nog ändå för våra fiskare att avyttra sina fångster i norsk hamn. Bortsett från makrillen, som våra kungshamnsfiskare haft god marknad för i Norge, vet vi ingenting bestämt om de norska köparnas inställning till våra svenska fångster. Det är emellertid många, som fruktar ett tyst köpmotstånd, och även av det skälet bör det stå fritt för svenska köpare att också etablera sig på utländsk botten, där våra fiskare har möjlighet att landa sina fångster.

Jag kan i sammanhanget inte under-

låta att särskilt beröra vårt storsjöfiske, vars framtid ter sig högst problematisk inom den planerade sjustatsmarknaden, för den händelse fisket berövas sitt nuvarande skydd. De reservationer från storsjöfiskets sida, som med kraft hävdades vid övervägandena om gemensam nordisk marknad, gäller med allt eftertryck även inför det nya alternativet. Detta specialfiske har njutit gott av det gränsskydd, som riksdagen införde år 1932 och utan vilket fisket över huvud inte kunnat överleva den elaktartade krisen då, än mindre vinna stadga. Jag är fullt medveten om att den skyddande effekten av tullsatsen — 75 öre per kilogram — numera väsentligt hunnit urholkas genom penningvärdets oavslåliga försämring och att en förutsatt avveckling av detta tullskydd under fem år med 15 öre om året — såsom man tänkt sig i händelse av gemensam nordisk marknad — inte kan spela någon avgörande roll. Men tullskyddet måste dock ersättas med något annat skydd, som så långt som möjligt tryggar vårt storsjöfiskes existensmöjligheter. Det nuvarande importförfarandet gör det möjligt för storsjöfiskets organisation att smidigt anpassa importen av färsklångor efter vårt eget behov av råvara för att säkra tillgången på spilllångor. I den mån vårt storsjöfiske givit otillräckliga fångster har vi alltså fyllt ut underskottet med importlångor. I händelse av helt fri och ohämmad import kan våra storsjöfiskare komma att stå sig slätt, och alla deras ansträngningar under en lång följd av år med att bygga upp en förstklassig ordning, som ger fiskarna skälig lön för mödan och tillförsäkrar konsumenterna förstklassig spilllångor, kan i ett slag bli helt tillspillogivna. Vi kan inte bortse från eventualiteten att vid fri import spillångeberedningen, som nu ger många hundra bokuslänningar deras enda extra sysselsättning, tas upp också av andra intressenter. Ansatser i den riktningen har

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

tidigare förmärkts, och planerna är väl inte för alltid skrinlagda.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på riskerna för vårt islandssillfiske. Det har för all del redan fått pröva det allra mesta av detta livets onda och står för närvarande helt oskyddat mot exempelvis den norska konkurrensen, men här gäller det för våra förhandlare att bevaka svenska intressen i fråga om fiskegränsen. Över huvud är just problemet om fiskegränser brännande aktuellt i sammanhanget. Alla tecken tyder på att Norge överväger att flytta ut sin territorialvattengräns till tolv nautiska mil, för den händelse att den internationella Genèvekonferensen i mars om fiskegränserna skulle bryta samman. Inför en sådan sannolik händelseutveckling på norsk sida gäller det för våra myndigheter att i tid bevaka vårt fiskes vitala intressen och tillförsäkra oss rätt att fiska i gängse farvatten. Jag tänker då på det angelägna i att avvärja det allvarliga hot mot vårt räkfiske, som en dylik gränsaktion eljest skulle innebära. Skulle sedan Danmark följa i Norges kölvatten, bleve exempelvis hallandsfiskarna i mycket hög grad utklassade.

Det var med stort intresse man mötsåg handelsministerns och jordbruksministerns meddelanden i dag. Jag fäste mig vid jordbruksministerns formulering att »de riktlinjer, efter vilka förhandlingarna förts från svensk sida, självklart varit att bevaka det svenska fiskets intressen så långt detta varit möjligt inom ramen för frihandelsöverenskommelsen». Statsrådet använde här ordet »självklart». Vad jag med mitt anförande syftar till är att man måste ha klart för sig vad vissa åtgärder i fråga om vår fiskerinäring har betytt, åtgärder vilka i stor utsträckning genomfördes som ett resultat av 1933 års fiskeritutredning, där bland andra de dåvarande ledamöterna av denna kammare Ola Jeppsson, Frans Hansson och Carl Brännberg gjorde en bestående insats.

På dessa åtgärder byggde man vidare. Vad som då påbörjades och sedan har fortsatt har betytt oerhört mycket, och det är vad man uppnått därigenom som man nu är orolig att mista genom sjustatsöverenskommelsen. Fiskarnas farhågor bottnar givetvis i hög grad i oro för att det skydd, som fisket under dessa decennier har haft, kan gå förlorat. Det är därför jag skulle vilja enträget vädja till dem, som skall förhandla vidare i denna sak, att betrakta det som både självklart och absolut nödvändigt att bevaka det svenska fiskets intressen.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Regeringsdeklarationen i dag är från många synpunkter tillfredsställande även för den som hade hoppats på att den nordiska gemensamma marknaden vid det här laget för länge sedan skulle ha varit en politisk realitet, alltså långt före sexmaktsunionens tillblivelse och även före den europeiska frihandelsassociation som man nu skapar. Det tillfredsställande ligger däri, att de nordiska regeringarna men också Nordiska rådet är eniga om att det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna skall ges en fastare organisatorisk form, d. v. s. det nordiska ministerrådet och det nordiska ekonomiska samarbetsutskottet skall permanentas och fortsätta sitt arbete. Det är också tillfredsställande att regeringsdeklarationen anger olika konkreta nordiska samarbetsuppgifter på det handelspolitiska området, i fråga om produktionssamarbete och ett finansiellt och valutamässigt samarbete, i fråga om samordnandet av den ekonomiska politiken samt också beträffande samordning på utbildningens och forskningens område.

När man konstaterar detta mycket tillfredsställande i deklarationen får det emellertid inte undanskymma de obeklagliga fakta, som också gömmer sig i

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

deklarationen eller som inte alls behandlas i densamma. Jag tänker då i första hand på det erkännande som göres i deklarationen, när det säges att det otvivelaktigt skulle ha varit bättre för de nordiska länderna, om det hade upprättats en nordisk tullunion innan det större frihandelsområdet inom de sjus ram hade kommit till stånd. Även om denna tullunion inte hade varit en realitet, hade det räckt om det hela varit ett politiskt faktum i den meningen, att de nordiska länderna fattat politiska beslut i saken. Vidare tänker jag på vad som i deklarationen redovisas beträffande de politiska motsättningarna i våra nordiska grannländer, vilka har lett fram till att det inte mellan de nordiska regeringarna har kunnat träffas ett avgörande, som inneburit ett positivt beslut i fråga om den nordiska gemensamma marknaden.

Detta visar, herr talman, att vi har lång väg att gå innan vi vinner en reell nordisk samhörighet. Det kommer nog att dröja ganska länge innan den nordiska tanken kan slå igenom och ta över olika slags ekonomiska, politiska och nationella intressen.

Bör man i första hand kasta skulden härför på regeringarna i de nordiska små staterna? Jag tror att det vore felaktigt. Nej, här bör alla politiska demokratiska partier och praktiskt taget alla slags ekonomiska intressegrupperingar ta på sig sin del av ansvaret för att det har gått som det gjort. Har t. ex. den svenska industrien i tid och med tillräcklig kraft arbetat för att sammanjämka industriens olika intressen här i Norden? Har jordbrukets företrädare arbetat för en vidgad nordisk samverkan på sitt område? Har fiskarna gjort det? Har handelsns företrädare gått i bräsch för denna sak? Svar: nej och nej över praktiskt taget hela linjen. Det enda positiva, som man härvidlag kan konstatera, är att de nordiska fackliga landsorganisationerna har i ett gemen-

samt uttalande i april 1958 deklarerat sin anslutning till den nordiska gemensamma marknaden och tanken på ett verkligt vidgat intimt samarbete här i Norden. Det är, så långt jag kan se, de enda organisationer som har positivt gått in för att man skulle upprätta ett sådant samarbete.

Nu befinner vi oss i en ny situation. De nordiska länderna har valt ståndpunkt. Sjustatsmarknaden är snart en realitet, och då gäller frågan om det nordiska ekonomiska samarbetet inom denna marknad verkligen kan finna de former och utvecklingsmöjligheter, som man hade hoppats skulle skapas inom den nordiska tullunionens ram. Att detta är önskvärt, för att inte säga nödvändigt, framgår klart om man tittar ett tag på utvecklingstendenserna och bakgrunden till de strävanden, som vi också har här i Norden, nämligen den internationella ekonomiska utvecklingen. Om man gör detta skall man finna, att ingen tid kan uppvisa så snabba tekniska framsteg som den nuvarande. Vad som på detta område har skett under och efter andra världskriget är helt enkelt utan motstycke, och det är denna snabba tekniska utveckling som kommer att bestämma den framtida ekonomiska utvecklingen även för våra små länder här i Norden.

Den andra industrialiseringsperioden är i själva verket inledd, och bakom varje förvärvsarbetande ställs i dag och för varje år framåt ett allt större kapital. Kapitalfrågorna kommer helt säkert att bli dominerande och avgörande i fortsättningen. Världen är redan uppdelad i flera större marknader, och utvecklingen kommer utan tvivel att fortsätta i denna riktning. Dessa större marknader behövs helt enkelt för att man skall kunna tillvarata den nya tekniska utvecklingens fördelar, inte minst när det gäller avsättningen av de efter hand alltmer betydelsefulla s. k. varaktiga konsumtionsvarorna — jag

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

tänker på bilar, kylskåp, tvättmaskiner, televisionsapparater, radioapparater etc.

Det är mot denna bakgrund man bör se de strävanden som behöver förverkligas här i Norden när det gäller produktionssamarbetet. I de utredningar som föregått alla diskussioner på detta område intar just utredningarna beträffande produktionssamarbetet här i Norden det största intresset. I det nordiska samarbetsutskottets rapporter redovisas, hur man på järn- och stålområdet skulle kunna vinna mycket genom en fastare organisatorisk samverkan mellan järn- och ståltillverkarna här i Norden. Att vi måste göra någonting på detta område framstår som ganska klart mot bakgrunden av den samordning, som håller på att ske i Europas mitt, och den samordning, som håller på att ske inom järn- och stålområdet i Storbritannien, och mot bakgrunden av att de nordiska länderna står ganska öppna för eventuell dumpingpolitik såväl från Mellaneuropas stora järn- och stålverk som också från de brittiska.

På bilområdet sker i Sverige en glädjande utveckling. SAAB planerar en utbyggnad av sin produktion till inemot 60 000 bilar och Volvo en produktion av 150 000 bilar om året i mitten på 1960-talet. Vi vet också att våra nordiska grannländer är underförsörjda på detta område. Därför måste det i dessa länder finnas en stor potentiell bilmarknad, där de svenska företagen med framgång skulle kunna hjälpa till och leverera bra bilar till konkurrenskraftiga priser.

På elkraftens område har redan ett samarbete inletts, som ytterligare skulle kunna utvecklas. På maskinindustriens område väntas gemensamma nordiska insatser, inte minst när det gäller att tillvarata den moderna elektroteknikens alla möjligheter och svagströmsindustriens stora resurser och utvecklingskapacitet. Den tunga kemiska industrien är också ett område där Norden gemensamt måste åstadkomma resultat för att

kunna hävda sig i förhållande till de stora industrierna i Storbritannien, Västtyskland och kanske också i Amerika.

En stor uppgift väntar oss här i Norden. Det gäller att sammanföra de resurser som finns i de nordiska länderna. Vi har Danmarks affärsbegåvning och yrkeskunskap. Vi har Norges stora naturrikedomar i form av malm, elektrisk energi och skogsprodukter. Vidare har vi Finlands stora utnyttjade arbetskraftstillgångar, dess ännu ej exploaterade malmer och dess trävarutillgångar. Allt detta tillsammans med Sveriges tradition på industriens område, vår järn- och stålindustri, våra malmer och vår förstklassiga tekniska utbildning samt vår vetenskapliga forskning väntar på att utnyttjas inom den gemensamma nordiska marknadens ram.

Det främsta medlet till att främja en sådan utveckling och en sådan politik som jag här försökt beskriva är den nordiska investeringsbanken. I den allmänna rapport som är utarbetad av det nordiska samarbetsutskottet finns ett utkast till stadgar för den nordiska investeringsbanken. Själva grundtanken vid upprättandet av denna nordiska investeringsbank är så rimlig och självklar, att den egentligen inte behöver beskrivas. Banken skulle ju ha till uppgift att stärka Nordens ekonomi genom att lämna lån och ställa garantier, avsedda att möjliggöra investeringsprojekt, som annars inte skulle komma till stånd. Banken skulle även ha till uppgift att övervinna de omställningssvårigheter, vilka övergången till en gemensam nordisk marknad kunde förorsaka. Sedan man inbetalt vissa mindre bidrag till denna bank vid starten skulle i fortsättningen banken arbeta med hjälp av medel, som framför allt ställdes till förfogande genom att man tog i anspråk de räntor och amorteringar, som Norge, Danmark och Finland lämnade på sven-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

ska lån och krediter till dessa länder. I själva verket skulle det bli ganska obetydliga direkta bidrag från vårt eget lands sida. Vidare skulle banken kunna skaffa sig krediter från utlandet och med hjälp av dessa verksamt bidra till förverkligandet av nordiska investeringsprojekt.

Denna bank kommer nu inte till stånd. Det kanske mest allvarliga i den deklaration, som regeringen här har avgivit, är att man helt enkelt stryker ett streck över förslaget om att skapa en nordisk investeringsbank. Därigenom har man också begränsat möjligheterna att få i gång ett verkligt rejält nordiskt ekonomiskt samarbete för att tillvarata de möjligheter som onekligen finns här i Norden och de olika produktionsresurser som vi ännu inte har tagit i anspråk.

Därför, herr talman, vill jag avslutningsvis understryka det behov, som med säkerhet ganska snart kommer att anmäla sig av ett nordiskt ekonomiskt samarbete, och därmed också behovet av en nordisk investeringsbank, med vars hjälp man kan realisera detta produktionssamarbete. Ty så långt jag kan förstå, kan vi inte räkna med att vart och ett av de nordiska länderna på de sju staternas marknad eller på de sjutton staternas marknad eller vilken marknad som än skapas, skall kunna klara sig lika bra som t. ex. före första världskriget eller under mellankrigsperioden eller under utvecklingen efter kriget, detta helt enkelt därför att den tekniska utvecklingen nu är en annan; den går mycket snabbare och den går mycket mera hänsynslöst fram. Vidare drar den vetenskapliga forskningen i dag in på produktionsområdet och framkallar på ett helt annat sätt behovet av samarbete och framför allt behovet av specialiserade, ganska stora enheter som kan tillvarata de olika möjligheter som den moderna produktionstekniken ställer till förfogande. Därför vill jag i denna debatts slutskede uttrycka min var-

ma förhoppning om att det nordiska produktionssamarbetet skall bli en realitet och att vi inte skall behöva vänta alltför länge på den nordiska investeringsbanken.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det skulle vara mycket att tillägga till denna debatt men jag skall inte göra det, alldenstund intresset för debatten nu synes svalna.

Det har talats ganska mycket om fördelarna av sjustatsmarknaden. Även om jag uteslutande kommer att uppehålla mig vid nackdelarna av densamma, innebär detta icke att jag icke också inser att det finns många fördelar förenade med den.

Man har tidigare sagt här i dag, att vi måste göra oss beredda att möta de svårigheter, som kommer att uppstå genom sjustatsmarknaden. Jag skulle vilja säga att vad som i dag är angeläget är att försöka se till, att vi icke skapar onödiga svårigheter genom de avtal som kommer att slutas. Hittills har endast framlagts planer utarbetade av experter. Nu är det fråga om ett ministermöte. Inför detta skulle jag vilja påpeka angelägenheten av att man försöker åstadkomma sådana bestämmelser, som inte i onödan försvårar den nödvändiga anpassningen för det svenska näringslivet.

Jag vill varmt instämma i de uttalanden som redan tidigare har gjorts i fråga om att se till att bestämmelserna blir sådana, att icke det svenska jordbrukets berättigade intressen åsidosätts. Men samtidigt vill jag också säga, att också på andra områden stora intressen står på spel. Detta gäller framför allt vår hemmamarknads industri. Man skall ju försöka att på exportmarknaden kompensera bortfallet på hemmamarknaden. Det finns nog inte någon som i dag kan säga, i vilken mån vi har möjlighet att åstadkomma sådan compensation. Om vi inte lyckas med detta kommer det på

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

många områden att uppstå arbetslöshet och andra besvärigheter.

I regeringens deklaration säger man visserligen att svårigheterna kan bli av sådan karaktär, att de resulterar i en mera omfattande arbetslöshet inom en viss bransch eller ett visst geografiskt område. För sådana fall skulle det anses skäligt att ifrågavarande land finge möjlighet att temporärt begränsa importen. Jag vill understryka, att det är angeläget att man ser till, att en sådan bestämmelse inte blir alltför restriktiv, utan att man har möjlighet att åstadkomma erforderliga begränsningar för den händelse denna sjustatsmarknad får dylika verkningar.

Vad som kommer att bli ganska besvärligt är framför allt att fastställa varornas ursprung när man skall arbeta i ett frihandelsområde. Detta problem hade vi inte fått om vi hade kunnat komma fram till yttre harmoniserade tullar inom hela området. Bland annat det förhållandet, att England får ett preferensförhållande till sina kolonier, gör att dessa ursprungsbeteckningar får ännu mera avgörande betydelse. Den låglöne-marknad som existerar inom kolonialområdet skärper konkurrensen för dem som skall ta upp kampen med varuleverantörerna där.

På visst håll har man i dag hänvisat till att vi måste rikta vår handelspolitik österut. Då skulle nog våra svårigheter förvärras ytterligare. Inte minst de svenska textilarbetarna har redan nu fått klart för sig vad den handelspolitik som föres bakom järnridån betyder för konkurrensen på marknaderna. Engelsmännen får nu också fördelen att kunna sälja helfabrikat på den svenska marknaden utan några tullar och därvid använda halvfabrikat som kommer från något av länderna inom imperiet. Detta kommer att leda till ännu större svårigheter.

Det har sagts att näringslivet måste vara starkt för att klara påfrestningarna,

och jag är den förste att instämma i detta. Jag tror därför att vi inte har möjlighet att här i vårt land föra vilken inhemsk politik som helst, om vi skall kunna hävda oss inom sjustatsmarknaden. Det är synnerligen angeläget att vi ser till att utvecklingen och prisnivån här i landet blir sådan, att vi får möjlighet att konkurrera. När man i samband med sjustatsmarknadens införande diskuterar den ekonomiska politik som föres i vårt land, måste man ha klart för sig, att den inte får föras på ett sådant sätt att den leder till ytterligare höjning av kostnadsnivån.

Jag observerade att handelsministern gjorde det uttalandet, att sjustatsmarknaden kommer att innebära större fördelar än nackdelar för vårt land och att man därför inte behöver sänka de svenska löntagarnas standard just nu, vilket han ansåg skulle bli följderna om de förslag genomfördes, som bland annat högerpartiet har framlagt för riksdagen om begränsningar i de sociala utgifterna. Han menar alltså tydligen att löntagarna skall skaffa sig kompensation för de ökade kostnader de får vidkännas på grund av omsättningsskatten. Detta är ju synnerligen farligt. Det kommer att medföra ett höjt kostnadsläge i vårt land, och det är särskilt farligt när vi skall gå in i denna marknad.

Herr talman! Jag har bara velat göra dessa små påpekanden i all korthet inför det utomordentligt viktiga avgörande som vi står inför i vårt land.

Herr AGERBERG (h):

Herr talman! Det har i dag överlämnats åtskilliga blommor till regeringens representanter och förhandlarna i anledning av det nu förestående västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet. Det har dock även varit en del stänk av kritik inblandade i berömmet. Jag tänker inte på något sätt ta avstånd från berömmet, men det hindrar

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

inte att jag vill sätta något frågetecken i kanten.

Man kan konstatera att fördelar måste ha köpts med eftergifter på andra håll, och det är ju ganska naturligt, men jag tycker att man har kunnat konstatera — inte minst under debatten i dag — att de eftergifter som har gjorts i ganska stor utsträckning har kommit att beröra jordbruket och fisket.

Jag kan inte riktigt frigöra mig från intrycket att de danska förhandlarna har varit mycket skickliga när det gällt jordbruksfrågorna. Det har visserligen sagts att danskarna tar vissa risker och gör vissa uppoffringar genom att öppna sin marknad på det industriella området, men också Danmark skall väl tjäna totalt på denna utvidgade frihandel lika väl som vi räknar med att göra det. För övrigt har det också framskyttat att danskarna har för avsikt att göra en omställning från jordbruk till industri i betydande omfattning.

Med tanke just på dessa förhandlingar med Danmark beträffande jordbruksprodukterna skulle jag ha önskat en litet fullständigare redogörelse än den vi fått i dag. Speciellt tycker jag det skulle ha varit angeläget att få en redogörelse för det mycket omtalade Kungälvsvtalet. Regeringsdeklarationen är tyvärr mycket kortfattad på den punkten och säger inte mycket. Nu har jordbruksministern visserligen sagt att man vid det här laget inte kan avslöja för mycket, men Kungälvsvtalet kan väl inte vara helt hemligt. Jag har visserligen inte sett det, men jag vet att tidningarna i ganska stor utsträckning har publicerat vad det innehåller.

Avsikten med den här debatten har väl varit att riksdagen skulle få tillfälle att innan det slutliga avtalet träffas ge till känna sin mening om frågorna, och det kan man ju inte gärna göra med mindre än att man känner till huvudlinjerna eller åtminstone något av vad

som har diskuterats och överenskomits.

Jag skulle alltså ha önskat en närmare redogörelse för detta Kungälvsvtalet eller kanske ännu hellre en tolkning av avtalet. Jag vet att det har rätt mycken tveksamhet på den punkten inte minst bland jordbrukets företrädare ute i landet, eftersom så många punkter förefaller dunkla. Nu har ju något klarlagts under debatten i dag, men åtskilligt är fortfarande ganska oklart.

Får jag nämna ett par detaljer. Här har talats om begränsningen av exportsubventionerna. Om jag fattade jordbruksministerns svar till herr Ohlin i dag rätt, sade han att detta inte skulle gälla jordbruksprodukterna. Om nu den tolkningen inte skulle vara riktig, får vi väl ändå förutsätta att en eventuell begränsning inte skall komma att gälla i förhållande till dagens läge — det skulle onekligen vara en mycket allvarlig sak för jordbruket.

Jordbruksministern sade att gränsdragningen mellan vad som skall betraktas som industriprodukter och jordbruksregleringsvaror ännu inte är slutgiltigt fastställt. Det har framgått ganska tydligt av debatten i dag att den gränsdragningen är mycket viktig för både jordbruket och livsmedelsindustrin, och vi får väl hoppas att hänsyn till de synpunkter som har framförts här i debatten kommer att tas i största möjliga utsträckning innan avtalet är definitivt klart.

Jag sade att jag gärna skulle ha velat ha ett klarläggande från jordbruksministern om tolkningen av Kungälvsvtalet. I den regeringsdeklaration som vi har fått i dag heter det mycket kortfattat, att enligt ett mellan Sverige och Danmark slutet avtal har från svensk sida uttalats bl. a. att man kan räkna med att den framtida produktions- och förbrukningsutvecklingen kommer att öppna möjligheter för de danska produ-

Meddelande betr. det västeuropeiska och nordiska ekonomiska samarbetet, tillika svar på interpellationer och frågor ang. den planerade sjustatsmarknaden m. m.

centerna att bevara sin marknad i Sverige för varor som är av intresse för det danska lantbruket och att få del av en ökad förbrukning i Sverige av dessa varor.

Beträffande den punkten har jag tidigare hört ett betydligt mera bestämt uttalande. Man frågar sig, om det är meningen att den danska exporten av jordbruksprodukter till Sverige skall behållas statisk för varje slag av varor, oberoende av den svenska produktionsutvecklingen. Jag kan som exempel nämna köttet. Om jag minns rätt exporterar danskarna för närvarande ungefär 15 000 ton per år till Sverige. Det skulle ju vara orimligt att behålla den kvantiteten oavsett den inhemska svenska produktionen, ty det skulle ju omöjliggöra en angelägen produktionsanpassning för det svenska jordbruket som säkert blir ännu mer nödvändig efter slutandet av detta avtal. Det har länge sagts — det har för övrigt jordbruksministern själv flera gånger talat om — att exempelvis en ökning av köttproduktionen är önskvärd.

Herr talman! Det skulle kanske vara av intresse att beröra flera detaljer i dag, men både tiden och debatten har framskridit så långt, att det får vara nog med det sagda. Jag vill bara sluta med att säga, att det har rätt ganska stor oro bland jordbrukarna inför vad som komma skall i anslutning till sjustatsöverenskommelsen. Jag tror att den oron är ganska berättigad, men jag vill uttrycka tillfredsställelse över att jordbruksministern i dag har upprepat en försäkran som han tidigare har givit, att jordbruket skall hållas skadeslöst för eventuellt inkomstbortfall till följd av det blivande avtalet. Någon urholkning av det i år träffade sexårsavtalet för jordbruket skall alltså inte tillåtas, vilket väl bör stilla oron åtminstone något för de närmaste sex åren.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Föredrogs var för sig och remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 180, med förslag till lag om gränstullsamarbete med annan stat, m. m., och

nr 181, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt, m. m.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på kammarens bord ligande motionen nr 721.

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, statsutskottets utlåtanden nr 140—145, bevillningsutskottets betänkanden nr 57—59, bankoutskottets utlåtanden nr 43 och 44, andra lagutskottets utlåtanden nr 42 och 43, tredje lagutskottets utlåtanden nr 22 och 23 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 37 och 38.

§ 7

Föredrogs den av herr *Lundberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående regeringens syn på de frågor, som förekommit i höstens utrikespolitiska debatt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs den av herr *Antonsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i anledning av ifrågasatt

Interpellation ang. bestämmelserna om förebyggande av vattenföroreningar

omprövning av 1950 års fiskerättslagstiftning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9**Interpellation ang. bestämmelserna om förebyggande av vattenföroreningar**

Herr WEDÉN (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Nyligen inträffade i närheten av Eskilstuna att från en sågverksanläggning på grund av ett missöde i Eskilstunaån utsläpptes en vätska med mycket hög giftighetshalt, vilket bl. a. fick en omfattande fiskdöd till följd. Om en händelse av liknande slag skett mera uppströms kunde svåröverskådliga men sannolikt betydande besvärigheter och risker för en stor stads vattenförsörjning ha uppstått.

Det inträffade kan uppenbarligen betecknas som en ren olyckshändelse men aktualiserar ändå frågan, om de bestämmelser som finns på detta område är tillräckligt klara och väl ägnade att förebygga händelser av detta slag.

Utsläpp av industriellt avloppsvatten regleras i de 1956 tillkomna stadgandena i vattenlagen. Den aktuella paragrafen lyder:

»Ej må någon så avleda industriellt avloppsvatten att genom förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde ur allmän eller enskild synpunkt uppkommer olägenhet av någon betydelse med mindre föroreningens förebyggande prövas kräva åtgärder, som ej skäligen kunna fordras».

Detta stadgande är av så utpräglat tänjbar beskaffenhet att det varken tillfredsställer de skyddsanspråk, som ur allmän eller enskild synvinkel kan ställas, eller ger näringslivet en stabil grund för bedömningen av de kostnader som till förebyggande av skadlig vattenförorening måste förknippas med planerade anläggningar av olika slag. Visserligen stadgas i kungörelse av den 13 november 1956 att vissa där uppräknade

anläggningstyper ej får komma till stånd innan frågan om erforderliga åtgärder till motverkande av vattenförorening blivit prövad enligt vattenlagen. Komplettering av här aktuella bestämmelser har skett bl. a. genom föreskriften att utsläpp av visst slag, som sker efter den 1 juli 1958, måste anmälas till statens vatteninspektion eller i vissa fall till de kommunala myndigheterna. Slutligen har närmast efter initiativ från näringslivets sida och efter överläggningar med berörda myndigheter olika vägledande rekommendationer utarbetats, som tjänar syftet att söka ge större klarhet om vilka slag av avloppsvatten som får släppas ut och var utsläppet bör ske.

Alltjämt råder emellertid en betydande oklarhet om hur gällande förordningar skall tillämpas, och följaktligen kan man svårigen begära att vare sig hos allmänheten eller inom näringslivet en tillräcklig kunskap om och förståelse för vilka konsekvenser som skadliga vattenföroreningar kan föra med sig skall kunna finnas. Detta medför allvarliga olägenheter av flera olika slag.

För det första finns skäl framhålla, att så länge ej tillräcklig kännedom föreligger om den nuvarande faktiska föroreningsgraden och självreningsförmågan inom åtminstone de av redan uppförda eller projekterade industrianläggningar etc. mest berörda vattensystemen, så måste det för berörda myndigheter, som skall fastställa omfattningen och arten av skydds- och kontrollanordningar, vara utomordentligt svårt eller omöjligt att göra detta från några säkra utgångspunkter och med erforderligt beaktande av de ekonomiska synpunkterna.

Från näringslivets sida måste nämligen krav ställas på att planering av anläggningar kan ske under hänsynstagande till alla med anläggningen förknäpade kostnader. När anläggningen redan fullbordats kan i efterhand ställda

Interpellation ang. biljettpriserna på flyglinjerna mellan Gotland och fastlandet

krav på utförandet av omfattande kontroll- och reningsanordningar förrycka de ekonomiska förutsättningarna för företaget på ett betänkligt sätt. Det är nödvändigt även ur lokaliseringssynpunkt, att de anspråk, som vattenlagen ställer i samband med industrianläggningar av olika slag, är på förhand klart fixerade, då de i många fall kan bli bestämmande för förläggningen av dessa.

För det andra är det naturligtvis också nödvändigt att föreskrifter och kontrollbestämmelser utformas på ett sådant sätt att inte näringslivets kostnader stegras mer än vad som är oundgängligen nödvändigt och att största möjliga enkelhet följaktligen eftersträvas.

För det tredje torde enkelhet och klarhet i bestämmelserna vara en förutsättning för att vattenlagen skall få en folklig förankring och för att allmänheten skall kunna bevaka sina intressen i enlighet med densamma och hysa förståelse för dess betydelse.

Med anledning härav anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande fråga:

Planerar herr statsrådet att i samverkan med berörda myndigheter, näringslivs- och naturvårdsorganisationer eller i övrigt vidtagna åtgärder för att få till stånd klara och enkla bestämmelser beträffande förebyggande av vattenföroreningar i syfte såväl att göra allmänheten mera förtrogen med här föreliggande problem som att tillgodose näringslivets anspråk på en fast ekonomisk grundval för projektering av anläggningar av olika slag och att kunna undvika onödiga kostnader?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. biljettpriserna på flyglinjerna mellan Gotland och fastlandet

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp), som anförde:

Herr talman! Biljettpriserna på den av Aktiebolaget Linjeflyg trafikerade flyglinjen Visby—Stockholm ligger i förhållande till linjens längd väsentligt högre än priserna på samtliga andra inrikeslinjer, såväl de av Linjeflyg som av SAS trafikerade linjerna. Priset per passagerarkilometer utgör för linjen Visby—Stockholm 33,5 öre medan det för andra inrikeslinjer växlar mellan lägst 23,5 öre och högst 26,5 öre. Gotlandslinjens biljettpriser ligger således nära 50 procent över genomsnittspriserna på övriga inrikeslinjer. På linjen Visby—Norrköping ligger priset för övrigt ännu högre. Samtidigt är passagerarfrekvensen på Visby—Stockholmlinjen vida högre än för de övriga. Antalet passagerare per flygkilometer utgör för den förstnämnda 22 men för övriga linjer 16 å 17 eller i något fall endast 13. Flygplanens kapacitet kan alltså utnyttjas bättre på gotlandslinjen än på andra linjer, vilket ger till resultat att trafiken på denna lämnar en betydande vinst. På samtliga övriga av Linjeflyg trafikerade linjer går trafiken däremot med förlust. Genom den prissättning, som tillämpas för gotlandslinjen, kan alltså koncessionsinnehavaren, d. v. s. Aktiebolaget Linjeflyg, bereda sig en vinst, som kan användas för att täcka underskotten på bolagets övriga linjer.

Aktiebolaget Linjeflygs taxor för personbefordran på gotlandslinjen är uppenbarligen framräknade från enbart företagsekonomiska värderingar. Detta må ur bolagets egen synpunkt vara förståeligt, men det gotländska näringslivet och den gotländska allmänheten kan icke godkänna en sådan taxesättning. Den innebär, att passagerartrafiken på linjen Visby—Stockholm får subventionera trafiken på bolagets andra linjer. Det är ett oeftergivligt villkor för en sund ekonomisk utveckling på Gotland att priserna för såväl person- som godsbe-
fordran mellan Gotland och fastlandet

Interpellation ang. biljettpriserna på flyglinjerna mellan Gotland och fastlandet

blir skäligt avvägda och att den service de berörda transportföretagen ger blir fullgod. De för närvarande tillämpade biljettpriserna på linjen Visby—Stockholm uppfyller icke kraven på skälighet utan lägger en tung ekonomisk börda på den gotländska allmänheten och hämmar rent allmänt sett det gotländska näringslivets utveckling. Dessa priser kan anses bli skäliga, först sedan de sänkts till en sådan nivå, att priset per passagerarkilometer räknat blir ungefär detsamma som genomsnittspriset för övriga inrikeslinjer.

I sitt remissyttrande år 1958 över Linjeflygs framställning till kungl. luftfartsstyrelsen om borttagande av de s. k. flygrabatterna framhöll Gotlands handelskammare att dessa rabatter borde tas bort men yrkade samtidigt, att frågan om flygbiljetterna till Gotland skulle tas upp till grundlig omprövning, förslagsvis genom luftfartsstyrelsens försorg, under beaktande av de för denna linje erforderliga kostnaderna. I samband därmed borde även provas, vilken linjetäthet och vilka flygplantyper, som borde användas. Handelskammarens avsikt härmed var, att genom utredning av en opartisk expert såväl Linjeflygs som trafikanternas önskemål skulle kunna tillgodoses och bli avvägda på ett riktigt och rättvist sätt. Någon sänkning av betydelse av biljettpriserna kom emellertid inte till stånd genom luftfartsstyrelsens beslut på våren 1958 rörande taxorna på gotlandslinjen. Då någon bärande motivering för de stora avvikelserna mellan prisnivån på gotlandslinjen och prisnivån på övriga inrikeslinjer icke heller lämnades, överklagade handelskammaren hos Kungl. Maj:t luftfartsstyrelsens beslut i taxefrågorna. Kungl. Maj:t återförvisade med anledning härav ärendet till luftfartsstyrelsen för förnyad prövning, men denna prövning gav till resultat, att styrelsen i maj 1959 fastställde oförändrad taxenivå för gotlandsflyget. Handelskammaren har därefter återigen ge-

nom sin ordförande hos Kungl. Maj:t överklagat luftfartsstyrelsens senaste beslut i taxefrågan. Detta ärende har ännu icke avgjorts av Kungl. Maj:t. Sedan handelskammaren angivit besvär i ärendet har den låtit en opartisk expert, professorn i kommunikationsteknik vid tekniska högskolan Bo Björkman, utreda prissättningen på flygets inrikeslinjer. Denna utredning, som nu föreligger färdig, bestyrker, att stora differenser föreligger mellan prissättningen på gotlandslinjen och övriga inrikeslinjer till nackdel för den förstnämnda linjens trafikanter samt att denna linje ger god vinst medan samtliga övriga lämnar större eller mindre underskott. Denna utredning ger således ett gott stöd för handelskammarens yrkande, att frågan om flygbiljettpriserna på gotlandslinjen bör tas upp till grundlig omprövning.

Med hänvisning till vad jag sålunda anført hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att vidta åtgärder i syfte att få till stånd en sådan omprövning av biljettpriserna på flyglinjerna mellan Gotland och fastlandet, att en skälig prissättning, grundad på en riktig och rättvis avvägning mellan Aktiebolaget Linjeflygs och trafikanternas intressen och önskemål, kan åstadkommas?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Anmäldes Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition och skrivelse:

nr 175, med förslag till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., och

nr 182, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Nämnda proposition och skrivelse bordlades.

§ 12

Tillkännagavs, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 722, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åt-

gärder till bostadsförsörjningens främjande.

Denna motion bordlades.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 19.16.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 18 november

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaran inkomna läkarintyg:

Att landshövding Olov Rylander på grund av luftvägsinfektion fortfarande t. o. m. 20/11 1959 är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet intygar

Lars Hallén

Herr Rylander, som vid kammarens sammanträde den 10 innevarande november beviljats ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 10—17 november, beviljades nu fortsatt ledighet den 18—20 samma månad.

§ 2

Svar på interpellation ang. beskattningen av inkomst, uppkommen genom utslaktning på grund av torkan

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Antonsson framhållit, att många jordbrukare såsom en följd av sommarens torka avsevärt reducerat eller kom-

mer att reducera sina kreatursbesättningar genom nedslaktning eller annan försäljning. Herr Antonsson har i avslutning härtill frågat mig om jag avser att vidta sådana åtgärder att inkomst, som i dessa fall uppkommer genom minskning av kreatursbesättningarna, kan fördelas på två eller flera år vid beskattningen.

Herr Antonssons fråga gäller närmast, hur lantbrukarna skall kunna undgå att få högre progression på den statliga inkomstkatten, om inkomsten på grund av skördeskador och därmed följande utslaktning i år blir onormalt hög och nästa år onormalt låg. Jag vill då erinra om att liknande förhållanden föreläggat vid åtskilliga tidigare tillfällen i samband med missväxt eller epizootier. De nuvarande reglerna har därvid kunnat tillämpas utan att större olägenheter synes ha uppkommit. Jordbrukarna har, även om de har kontant inkomstredovisning, vissa möjligheter att själva fördela sina inkomster mellan olika år. En sådan möjlighet är att insätta skogslikvider på skogskonto och att göra uttag från sådant konto. Den enskilde jordbrukaren kan också i viss utsträckning själv bestämma om en likvid för

Svar på interpellation ang. beskattningen av inkomst, uppkommen genom utslaktning på grund av torkan

levererade produkter skall inflyta på den ena eller andra sidan om ett årskifte. — För lantbrukare med bokföringsmässig redovisning torde det av herr Antonsson upptagna problemet i stort sett sakna aktualitet.

Som kammarens ledamöter torde känna till har flera utredningar nyligen avlämnats på jordbruksbeskattningens område. Detta gäller 1957 års skattekommittés förslag om förlustutjämning, skattelagssakkunnigas förslag om rätt att göra avskrivningar på döda inventarier samt skatteflyktskommitténs förslag till regler om beskattningen av likvider för kreatursförsäljningar. En närmare prövning av dessa förslag skall ske i finansdepartementet. Vidare pågår en översyn av förordningen om ackumulerad inkomst. Att vid sidan av detta lagstiftningsarbete vidta särskilda åtgärder i den av interpellanten önskade riktningen kan jag inte ställa i utsikt.

Herr talman! Härmed anser jag att jag har besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Sträng för svaret på interpellationen. Tyvärr måste min tacksamhet begränsa sig till just detta att han velat svara på de framställda frågorna. Jag skall villigt erkänna att jag hade hoppats att statsrådet Sträng som den praktiske man han är hade tagit ett något annorlunda grepp på den fråga det gäller. Därför är jag en smula överraskad över att svaret är så klart avvisande som det är.

Det gäller ju ingen obillig begäran. Jag skulle tvärtom vilja säga att den tillhör vad man enligt gammalt språkbruk kallade rättvisa och billighet. Jag utgick från det faktum som alla känner till, att vi haft ett svårt torkår med skörde-skador och att många lantbru-

kare fått göra en avsevärd utslaktning i sina nötkreatursbesättningar. Jag menar, och det tror jag vi kan vara överens om, att det är en smula hårt att den som drabbas av skörde-skador som tvingar vederbörande att avyttra också en del av sina produktionsresurser, i detta fall en del av nötkreatursbesättningen, också ovanpå detta skall drabbas av en progressiv beskattning.

Därför har jag frågat finansministern om han vill medverka till att just sådana likvider kunde fördelas på exempelvis två år. Detta hade kunnat göras mycket enkelt genom att riksskatte-nämnden hade fått anvisningar om att så skulle kunna ske och det sedan hade tillämpats ute i de lokala taxerings-nämnderna.

Jag vill betona att det inte är fråga om några skattesubventioner eller undandragande av något belopp från beskattning. Jag kan tillägga att den stora grupp i detta land, som håller på den enskilda företagsamheten, åtminstone enligt min mening får vara beredd att ta risker och bära förluster i vissa situationer. Men här är ju fråga om ett exceptionellt förhållande, och min fråga avser att man skall undvika den progressiva beskattning man här skulle råka ut för.

Statsrådet sade att han inte vill vara med om detta, och han hänvisade till att jordbrukarna redan har vissa möjligheter att själva fördela inkomsterna mellan olika beskattningsår. Han hänvisade till skogskontona. Dessa har ju inte något intresse just i detta sammanhang.

Men statsrådet sade också att den enskilde jordbrukaren har vissa möjligheter att själv bestämma om han vill ta ut en likvid av det slag det här gäller på den ena eller den andra sidan av ett årsskifte. Detta låter säga sig i teorien och, vill jag tillägga, under normala år, men i verkligheten är det inte på det sättet när det blir ett skörde-skadeår. Verkligheten är nog den att

Svar på interpellation ang. erfarenheterna av den successiva utbyggnaden av taxeringsorganisationen

skuldsatta jordbrukare, som år efter år haft dålig skörd, är nödsakade att komma åt sina pengar, sina inkomster, och de har inte råd att halvårsvis låta pengarna stå inne i väntan på att man skall komma över till ett nytt beskattningsår: de har amorteringar och räntor och andra ting som de måste klara.

Nu hänvisade finansministern till inte mindre än fyra kommande reformer som ett av motiven till att han avvisar denna framställning, nämligen för det första frågan om förlustutjämningen, för det andra avskrivningsrätten för inventarier, för det tredje de nya reglerna för beskattning av likvid för kreatursförsäljning och slutligen den förordning om ackumulerad inkomst som man funderar över. Ingen av dessa påtänkta förändringar är tillämplig på den nu aktuella situationen i år. De har ju ingen av dem ännu beslutats.

Eftersom jag har respekt för finansministerns praktiska handlag och hans rejäla syn på praktiska ting, vill jag därför sluta med att vädja till honom att än en gång ta sig en funderare på denna fråga och låta riksskattenämnden utfärda bestämmelser som gör det möjligt att fördela dessa inkomster på två eller kanske flera år. Staten förlorar ingenting ur skattesynpunkt, men man ger ett välbehövligt handtag åt ett antal människor som är illa ute ekonomiskt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på interpellation ang. erfarenheterna av den successiva utbyggnaden av taxeringsorganisationen**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Carbell har frågat mig om jag är i tillfälle att redovisa

närmare erfarenheter av det taxeringsarbete, som 1956 års taxeringsorganisation utfört under den hittillsvarande delen av utbyggnadstiden, och om jag anser, att erfarenheterna är sådana att den helt utbyggda taxeringsorganisationen har den omfattning, som motsvarar det behov som skatteflykten motiverar. Med anledning härav får jag anföra följande.

1956 års riksdag godtog en reform av taxeringsväsendet för att åstadkomma ökad effektivitet och ett förbättrat rättsskydd. När organisationen är helt utbyggd skall en heltidsanställd taxeringsassistent biträda de särskilda taxeringsnämnderna för rörelseidkare, fria näringsutövare och andra skattskyldiga med svårkontrollerade deklarationer. Av de inemot 300 taxeringsassistenter har t. o. m. innevarande år tillsatts drygt hälften. Taxeringskontroll är ett ansvarsfullt och grannliga arbete och ställer stora krav på befattningshaverna. Detta gör att utbyggnaden inte kan ske i snabbare takt än som skett.

Taxeringsnämndernas arbete har under de båda sista åren bedrivits intensivare och effektivare än tidigare. Antalet avvikelser från deklaration har genomgående ökat. Taxeringsassistenter har kunnat ägna hela sin tid åt granskningsarbetet. Taxeringsnämndsordförandenas arbete har underlättats och taxeringsperioden har förlängts. Härigenom har ordförandena fått betydligt längre tid på sig att granska deklarationerna. Taxeringsarbetet har blivit effektivare, skatteflyktsåtgärder hindrats och de skattskyldiga erhållit ett ökat rättsskydd. Tvistefrågor har redan i taxeringsnämnden kunnat prövas med större omsorg än tidigare, vilket medfört en påtaglig minskning av antalet besvär från de skattskyldiga.

Mellan taxeringsperioderna skall taxeringsassistenter i huvudsak användas för taxeringsrevisioner. Denna betydelsefulla form av taxeringskontroll får

Svar på interpellation ang. erfarenheterna av den successiva utbyggnaden av taxeringsorganisationen

härigenom en väsentlig förstärkning. Den nya taxeringsorganisationen innebär därjämte en utbyggnad med tjugufem taxeringsrevisorer på länsstyrelsernas revisionsavdelningar. Inom riksskattenämnden har vidare inrättats en kontrollbyrå bestående av en byråchef och fyra byrådirektörer.

Trots svårigheter under utbyggnadstiden — de nya taxeringsassistenterna har i vissa fall ännu ej hunnit få sin speciella utbildning — är det utan vidare klart att den nya organisationen i väsentlig grad effektiviserat taxeringskontrollen. Alltjämt är dock den personal som står till förfogande för revisionsarbetet för fåtalig. En förbättring härutinnan kommer dock att inträda då organisationen är fullt utbyggd och intrimmad.

Interpellantens fråga om den helt utbyggda taxeringsorganisationen kommer att bli tillräcklig kan inte besvaras ännu. Utvecklingen följes med uppmärksamhet, och jag har för avsikt att inom kort tillsätta en utredningsman för att undersöka möjligheterna att inom den nuvarande organisationens ram vidtaga åtgärder för att ytterligare intensifiera taxeringskontrollen. Häri ingår att avdela viss personal för speciella granskningsaktioner, att förse revisionsavdelningarna med flera biträden och ökad teknisk utrustning. Eventuellt skulle genom försöksverksamhet på en eller ett par länsstyrelser kunna prövas hur en ytterligare utbyggnad av revisionsavdelningarna lämpligen bör ske.

Härmed anser jag, herr talman, att interpellationen besvarats.

Vidare anförde

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min interpellation.

Det gäller här en intressefråga, som för medborgarna är av första rang, näm-

ligen effektiviteten i taxeringsarbetet och rättsskyddet på detta område. Det är därför med tillfredsställelse man nu kan notera, att den hittillsvarande utbyggnaden av taxeringsorganisationen medfört så påtagligt fördelaktiga resultat som finansministern här redovisat.

Den aktuella frågan om kontrollen av taxeringen för skatteskyldiga med svårkontrollerade deklarationer berör främst två grupper. Det är dels de som gör sig skyldiga till skatteflykten och dels de som fullt ut erlägger skatt för sina inkomster. Den sistnämnda gruppen domineras — av fullt naturliga skäl för övrigt — av löntagarna. Löntagargruppen kommer därigenom att drabbas av en orättfärdigt hög skattebörda. Löntagarna får bära också en del av det totala skattetrycket, som rättvisligen borde bäras av dem som gör sig skyldiga till skatteflykt.

Ärligen undrandes mycket stora belopp taxering — det torde här gälla miljardbelopp — och ett betydande antal skattskyldiga kan opåtalat underlåta att betala skatt för sin verkliga inkomst och förmögenhet. Löntagarna, som fullt ut erlägger skatt för sina löneinkomster, känner detta helt naturligt som en bitter orättvisa, allra helst som de dagligen kan se många exempel på att de genom sin tyngre skattebörda betalar en god del av skattefuskarnas många gånger höga levnadsstandard.

Att ett effektivt taxeringsresultat åstadkommes är ett sunt rättvisekrav från de stora medborgargrupper, som i första hand drabbas av de orättvisor som skatteflykten medför. Dessa grupper har all anledning att med tillfredsställelse hälsa finansministerns besked om de resultat som nåtts och om den ytterligare effektivisering, som interpellationssvaret ställer i utsikt.

I min andra fråga berörde jag förhållandena då 1956 års taxeringsorganisation är helt utbyggd och önskade besked, huruvida erfarenheterna under

utbyggnadstiden varit sådana, att den ursprungligen tänkta omfattningen kunde anses motsvara det behov som skatteflykten motiverar. Finansministern anser att denna fråga ännu inte kan besvaras men ger besked om att utvecklingen följes med uppmärksamhet. Han redovisar därjämte att särskild utredning om åtgärder för ytterligare intensifierad taxeringskontroll kommer att vidtagas.

Ehuru jag personligen har den uppfattningen, att behovet av personalresurser blir större än vad som rymmes inom den år 1956 fastställda ramen — jag erinrar om att en taxeringsassistent inte hinner med mer än 1 200 deklARATIONER per år, och antalet företagare i landet är ju stort — kan jag självfallet inte vara annat än tillfreds med svaret även i denna del, allra helst som finansministern nämner att eventuell försöksverksamhet på en eller ett par länsstyrelser kan ge besked om hur en ytterligare utbyggnad av revisionen lämpligen bör ske. Vid dess utbyggnad bör det kunna förväntas att arbetet koncentreras till de väsentliga områdena; principiella småsaker torde få komma i andra hand. Jag säger detta därför att det i några fall får anses, att mindre betydelsefulla ting kommit att belasta den del av organisationen som redan är utbyggd. Sådant kan naturligtvis förekomma under intrimningstiden, men så småningom måste det ju bli de väsentliga frågorna man skall syssla med.

Vid bedömningen av hela detta problemkomplex kan man inte heller förbise den förbättring i nu aktuella händelserna som den planerade skattereformen med en större andel indirekt skatt skulle komma att medföra. Löntagarna, som sett skattesmitarnas förmåga att göra stora utgifter, är väl medvetna om att en omsättningsskatt bland annat medför större skatterättvisa.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. prövningen av de i besparingsutredningens betänkande påvisade besparingsmöjligheterna inom statsverksamheten

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Gustafsson i Skellefteå, har med kammarens tillstånd frågat statsministern om de åtgärder regeringen vidtagit eller ämnar vidtaga med anledning av de förslag om prövning och utredning i särskild ordning av det stora antal besparingsmöjligheter inom statsverksamheten som besparingsutredningen påvisat i sitt betänkande utöver förslagen till omedelbara besparingar.

Statsministern har överlämnat denna fråga till mig för besvarande.

Som svar härå får jag meddela, att de av interpellanten påtalade besparingsfrågorna för närvarande är föremål för behandling i samband med pågående budgetarbete. Resultatet härav kommer att redovisas inför riksdagen i den kommande statsverkspropositionen.

Härefter anförde:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Det är brukligt att en interpellant tackar statsrådet för svaret och det får väl jag göra också, även om jag samtidigt måste säga att så mycket att tacka för tycker jag inte det är. Besparingsutredningen har ju pekat på en hel rad spörsmål, som den anser borde utredas närmare och som alltså kunde utgöra material för ett mer kontinuerligt besparingsarbete.

Jag har frågat regeringen vad den har för planer i detta avseende. Jag ställde frågan till statsministern, eftersom ämnesområdet berör flera departement. Statsministern har överlämnat till finansministern att svara, men när jag läst de fyra, fem rader som finansministern har åstadkommit till svar, kan jag inte låta bli att undra om detta var

Svar på interpellation ang. prövningen av de i besparingsutredningens betänkande påvisade besparingsmöjligheterna inom statsverksamheten

så klokt gjort av statsministern — såvida han inte ville att svaret skulle bli en slående illustration till regeringens bristande intresse för besparingsåtgärder. Det är egentligen rätt betänkligt att just finansministern, som på grund av sin befattning borde vara den inom statsrådsaktskretsen som drev dessa besparingsfrågor, nu är den som på det mest effektiva sätt demonstrerar denna brist på intresse.

Besparingsutredningen måste ju försöka få fram ett förslag i så god tid, att det kunde beaktas redan vid uppgörandet av budgetförslaget för 1960/61. Detta var nödvändigt därför att vi får särskilt stora svårigheter detta år och av den anledningen måste utredningens arbete koncentreras till ett fåtal större utgiftsposter, där det var möjligt att uppnå väsentliga besparingar. Den finansgranskning av budgeten, som skulle vara nödvändig om man skulle kunna åstadkomma ytterligare besparingsförslag, måste utredningen avstå ifrån på grund av tidsnöd. Man fick i stället nöja sig med att ge en rad exempel på frågor som behövde närmare utredas. Många av dem kräver betydande undersökningar och det är naturligtvis alldeles uteslutet att detta skulle kunna ske i departementen under den nuvarande på grund av arbetet med statsverkspropositionen bråda tiden. Jag skulle kunna nämna många exempel på detta men skall nöja mig med endast några få.

Beträffande den statliga rationaliseringsverksamheten har utredningen föreslagit en rad åtgärder som bör övervägas i det fortsatta arbetet. Det gäller problem om delegeringsmöjligheterna, om befodringspolitiken, om koncentring av personaladministrativa och kamerala rutinärenden till större enheter. Det gäller också förslagverksamheten som ju hittills givit ett tämligen begränsat resultat, möjligen beroende på att den inte blivit föremål för tillräcklig propaganda och publicitet, enligt

utredningens mening även beroende på att belöningarna varit för små. Jag undrar just på vad sätt det kommer att framgå av statsverkspropositionen, om regeringen fäst någon vikt vid dessa påpekanden om vad som bör göras på detta område.

I detta sammanhang kan det vara anledning erinra om att besparingsutredningen även föreslagit en närmare översyn av vissa angivna verk.

Det gäller tullverket, där utredningen anser att översynen även bör omfatta det författningsmässiga underlaget för verkets arbete, det gäller skoladministrationen, där utredningen förutsätter att tillkomsten av länsskolnämnderna bör leda till personalminskningar hos skolöverstyrelsen. Vidare gäller det medicinalstyrelsen och vattenfallsstyrelsen — beträffande den senare skulle översynen ha till syfte att begränsa personaltillväxten. Skall nu också detta vara klart så att vi får se resultatet i statsverkspropositionen, herr finansminister?

Utredningen har även anfört vissa synpunkter på kommittéväsendet som enligt min mening bör beaktas. Det måste vara utomordentligt viktigt att direktiven för kommittéerna utformas så, att man, så långt det är möjligt, uppnår att kommittéförlagen anpassas efter den ekonomiska ram som står till buds. Riskerna för att en utredning gör övertramp härvidlag blir även större om utredningens ledamöter och experter tillsättes efter ett alltför fack- och intressebetonat urval. Dyra kommittéförlag kan ofta leda till beslut som går längre än vad som ur statsfinansiell synpunkt är lämpligt. Det har ju i dessa dagar till och med hänt att utredningsförslag betecknats som löften, som statsmakterna under alla förhållanden bör hålla. Detta är naturligtvis orimligt, men säkert är att det är lättare att driva en försiktig linje, om försiktigheten förefunnits redan på utredningsstadiet,

Svar på interpellation ang. prövningen av de i besparingsutredningens betänkande påvisade besparingsmöjligheterna inom statsverksamheten

än om utredningen genom generösa förslag skapat förväntningar på berörda områden. Kommer nu regeringens och finansministerns uppfattning på denna punkt att framgå av statsverkspropositionen?

En annan viktig sak är att kostnader na anges på ett riktigt sätt, så långt det är möjligt, samt att de anges inte bara för det närmaste budgetåret utan även på längre sikt. Ett skolexempel på hur det inte bör vara utgör det bekanta beslutet om ny fiskerättslag. Fiskerättskommittén hade sagt att kostnaderna för ersättningar för förlorad fiskerätt inte torde komma att överstiga 2 miljoner kronor. Departementschefen sade sig dessutom ämna föreslå vissa jämkningar i kommittéförslaget, som skulle vara ägnade att minska ersättningsanspråken. På dessa grunder antog riksdagen lagförslaget. Hittills lär emellertid ha utbetalats nära 10 miljoner i ersättning för förlorad fiskerätt, varjämte det lär finnas ännu ej prövade ersättningsanspråk på 115 miljoner samt 500 ärenden, där ersättningsanspråken inte är preciserade. Jag vill ju inte påstå att detta är ett typiskt fall, utan det är naturligtvis ett undantagsfall. Det är dock ytterst viktigt att de statsfinansiella konsekvenserna av utredningsförslag redovisas bättre än hittills och på längre sikt. Ämnar nu regeringen göra någonting härvidlag och kommer svaret på den frågan att redovisas i statsverkspropositionen?

Herr talman! Jag kunde räkna upp de flesta av de 30 punkter jag angivit som exempel i interpellationen och visa, att det helt enkelt inte går att klara upp sakerna nu under brådskan med att iordningställa statförslaget, men jag skall nöja mig med några stickprov.

Här har vi t. ex. punkt 1: möjligheten att minska det för domförhet erforderliga antalet ledamöter i hovrätterna från förslagsvis fyra till tre. Det förslaget bör snarast upptagas till pröv-

ning. Hinner ni verkligen med att pröva det under det att budgeten förberedes? Vi har en punkt som gäller övergång till större anstaltsenheter inom fångvården och ökad användning av öppen vård. Hinner ni överväga det också, medan ni arbetar med budgeten? Vi kan ta punkt 10: undersökning av möjligheterna att åstadomma en generell minskning av den statliga uppsiktsverksamheten inom socialvårdens område. Ni är duktiga, om ni hinner med detta under de veckor ni arbetar med budgeten. Vidare bör översyn ske av den lokala administrationen på bostadsstyrelsens område i syfte att vinna förenklingar, varvid även frågan om bostadsstyrelsens ställning bör bedömas. Kan det också vara klart när budgeten framlägges? Det statliga stödet till ferieresor för barn och husmödrar och stipendier för husmodersseminstrar bör upptagas till förutsättningslös prövning. När vi får statsverkspropositionen, skall det bli intressant att se, vad den prövningen har lett till.

Som ett sista exempel vill jag nämna att översyn bör ske av administrationen på jordbrukets område. Möjligheterna till besparingar där är enligt utredningens mening så uppenbara, att den översynen bör ske snarast och genom särskild utredning. Här gäller det onekligen en ganska stor sak. Lantbruksnämnderna, hushållningssällskapen och skogsvårdsstyrelserna har nämligen sammanlagt inte mindre än 2 316 anställda. För arbetsuppgifter av kameral och administrativ karaktär finns alltså tre personaluppsättningar i varje län. Lönekostnaderna för kansli- och kameral personal uppgår enligt en inom besparingsutredningen gjord undersökning till omkring 7 miljoner kronor. Utredningen anser nu, att det är ett förstahandsmål att, där så är möjligt av lokala skäl, sammanföra den kamerala förvaltningen till ett av dessa organ. Men den menar också, att det skall vara

Svar på interpellation ang. prövningen av de i besparingsutredningens betänkande påvisade besparingsmöjligheterna inom statsverksamheten

möjligt att sammanslå ett eller flera av dessa organ, och har därför föreslagit att en utredning skall göras på området. Kan den också vara färdig, när vi får statsverkspropositionen? I så fall är ni duktiga där uppe i departementet.

Så här kunde jag fortsätta punkt efter punkt och påvisa, att här inte är fråga om någonting som kan göras på några veckor, medan man arbetar med statsverkspropositionen, utan här behövs i många fall en rätt ingående undersökning. När finansministern nu kort och gott hänvisar till statsverkspropositionen, så måste det betyda antingen att han anser att kammaren inte bör få reda på vilka planer han har i detta fall eller också på att han inte har några planer att redovisa för kammaren.

Besparingsutredningens förslag är av två slag. Det var först direkta besparingsförslag, som rörde i allmänhet större utgiftsposter och som var avsedda att minska utgifterna för nästa budgetår. Det har ibland förefallit som om finansministern var villig att ta något eller några av dessa förslag, åtminstone delvis. Om detta nu varit finansministerns mening, borde han i god tid ha förberett opinionen på detta och sagt, att det statsfinansiella läget gör det nödvändigt att allvarligt överväga besparingsutredningens förslag. I stället höll finansministern ett tal i Kolbäck, där han framhöll att de föreslagna besparingarna inte hade någon större effekt på statsfinanserna men att de trots detta skulle medföra stora skadeverkningar. Detta har sedan upprepats och varierats i den socialdemokratiska pressen. I stället för att förbereda opinionen på att besparingar var nödvändiga gick alltså finansministern i spetsen för dem som försökte skapa en opinion mot besparingsförslagen. Det slaget av statskonst har jag mycket svårt att begripa, och jag är inte säker på att ens finansministern själv förstår det.

Det andra slaget av besparingar är

just den typ jag har aktualiserat i min interpellation, alltså uppslag som måste undersökas grundligare och som kan ligga till grund för mera kontinuerligt besparingsarbete. Utredningen hade exempel på besparingsmöjligheter som behöver närmare utredas, och det är fråga om ganska tidsödande undersökningar. Dessa besparingar kan därför inte annat än i undantagsfall vara färdiga, när statsverkspropositionen föreligger, och de kan heller inte ge resultat i nästa års budget. Men det hindrar ju inte att det vore ytterst angeläget om arbetet kunde komma i gång så fort som möjligt.

I det statsfinansiella läge vi nu har tycker jag att vi borde ha haft en finansminister, som bildligt talat frustat av iver när det gällt att få sina kolleger i regeringen att sätta i gång med detta arbete. En sådan finansminister har vi tydligen inte, om man skall döma av detta aktstycke. Det återstår bara att beklaga detta förhållande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag tyckte nog att interpellantens inlägg präglades av en sådan trötthet att jag inte skall falla in i samma jargong. Eftersom jag givit ett kort svar, kanske jag kan ge en ganska kort replik.

Besparingsutredningen hade i uppdrag att arbeta från den utgångspunkten, att dess förslag i stort sett skulle kunna bedömas vid den budgetberedning som för närvarande sker i kanslihuset. Nu begärde herr Gustafsson i Skellefteå att vi den 18 november skall vara beredda att tala om vad vi har skyldighet att meddela den 11 januari 1960. Det vittnar om en mycket dålig — och jag skall gärna säga ursäktlig — erfarenhet om hur budgetarbetet bedrivs i kanslihuset. Herr Gustafsson beskylldes framför allt finansministern för

Svar på interpellation ang. prövningen av de i besparingsutredningens betänkande påvisade besparingsmöjligheterna inom statsverksamheten

bristande intresse för sparsamhet. Jag kan nog säga att mitt korta svar har inte med mitt personliga intresse för sparsamhet att göra. Det är ett vänligt försök från min sida att tala om för herr Gustafsson, att han har ställt en omöjlig interpellation, och jag har velat skonsamt tala om det för honom. Tacket har blivit en invit till en träta.

Alla dessa frågor, som herr Gustafsson tar upp i sin fyra eller fem sidor långa interpellation, utgör en tabellrisk sammanställning av besparingsutredningens olika detaljförslag. De gäller frågor av organisatorisk karaktär i statsförvaltningen, bostadsstyrelsens och arbetsmarknadsstyrelsens lokala organ, organisationsfrågor på jordbrukets område såsom eventuell sammanslagning av hushållningssällskap och lantbruksnämnder eller en samordning av deras arbetsuppgifter, alltså en rad organisationsfrågor. De avser också en hel del rättsfrågor. Det är framför allt en väldig personaldiskussion som här presenteras från besparingsutredningens sida. I sista hand är ju allt detta budgetfrågor.

Jag har ännu inte haft tillfälle att resonera med justitieministern, hur han ser på hovrätternas personalorganisation, och inte heller med socialministern om hur han ser på organisationerna på länsplanet inom arbetsmarknadsverket och bostadsstyrelsens område, och jag har inte haft tillfälle att tala med jordbruksministern om hans uppfattning beträffande vissa organisationssammanslagningar på jordbrukets område. Allt detta måste ju diskuteras under den budgetbehandling som nu bedrivs. Även om finansministern tyvärr är tvungen att ofta stå i denna talarstol och besvara riksdagen, är det väl ändå riktigt, att departementscheferna i första hand tar ståndpunkt till de frågeställningar som besparingsutredningen aktualiserat på deras speciella områden. Sedan tillåter sig finansmi-

nistern även att ha en uppfattning i dessa frågor. Arbetet i kanslihuset går faktiskt till så, att man sedan får förhandla och se, om man kan komma fram till gemensamma lösningar.

Herr Gustafsson i Skellefteå har överdrivit sin egen och besparingsutredningens betydelse om han inbillar sig, att regeringen bara har att sätta sig ned och effektuera alla de utredningsbeställningar, som besparingsutredningen har presenterat. I första hand måste ju ändå regeringen ha en uppfattning om huruvida de förslag, som kommer från utredningen, är värda att undersöka. Man tillsätter ju inte en utredning med mindre än att man vill någonting med denna utredning. Bakom varje utredning ligger det således en politisk bedömning: Är det här värt att utreda? Vill vi nå de mål, som t. ex. herr Gustafsson vill? I vissa avseenden kommer vi kanhända att ha andra meningar än besparingsutredningen om själva målsättningen, och då får man ju i första hand vara på det klara med huruvida man från regeringens utgångspunkter kan anse att förslaget om utredning är befogat. På varje sådan punkt, där man beställt utredningar i långa rader, måste det föreligga en regeringsbedömning huruvida utredning skall göras. Vi kan alltså, herr Gustafsson, inte bara expediera hela utredningskakan. Om vi skulle göra det, är jag dessutom rädd för att vi helt enkelt inte skulle klara det med hänsyn till de bristande personalresurser, som finns för alla sådana utredningar.

Nu vänder herr Gustafsson på hela problemet och säger, att regeringen verkligen är duktig om den skall klara allt detta till den 10 eller 11 januari. Regeringen har ingen tanke på att klara allt detta till den 10 eller 11 januari. På de punkter, där regeringen blir överens med besparingsutredningen och där det inte behövs några större analyser och utredningar, kommer besparings-

Svar på interpellation ang. prövningen av de i besparingsutredningens betänkande påvisade besparingsmöjligheterna inom statsverksamheten

utredningens synpunkter att avspegla sig i den nya statsverkspropositionen. I andra frågor, där besparingsutredningen har krävt utredningar, kommer regeringen under den tid vi nu har framför oss att ta ställning till huruvida utredning är lämplig. Om regeringen anser att de resultat, som besparingsutredningen hade tänkt sig med utredningen, överensstämmer med vad regeringen vill komma fram till i varje sådan fråga — det är ju politiska bedömningar, och det är långt ifrån säkert att regeringen på varje punkt blir ense med besparingsutredningen — kan vi redovisa detta i början av januari månad, när riksdagen samlas. Då kommer vi att meddela om vi ämnar tillsätta någon av de föreslagna utredningarna eller om besparingsutredningens intentioner inte stämmer med regeringens och vi följaktligen avstår från att tillsätta den ifrågasatta utredningen.

Att man inte kunnat nå fram till ställningstagandet nu bör ju herr Gustafsson i Skellefteå nästan begripa. Det är ingen tvekan om att regeringen hittills haft åtskilligt att göra, och för min egen del har jag inte varit helt sysslolös sedan besparingsutredningen överlämnade sitt betänkande.

Herr Gustafsson slutar med att säga, att när finansministern kommenterade besparingsutredningens förslag i sitt tal i Kolbäck, så var det i en avkylande ton, som inte alls motsvarade den entusiasm och den frustande iver som herr Gustafsson efterlyste. Vad jag sade i Kolbäckstalet tror jag att jag någon gång tidigare refererat här i kammaren. Jag behövde helt enkelt tala om för svenska folket, att detta besparingsutredningens besparingsförslag på 120 miljoner kronor för budgetåret 1960/61 under inga förhållanden var ett alternativ till den skatteförstärkning som jag har predikat nu snart i ett års tid.

Besparingsutredningens förslag slogs ju upp i hela den press, som står herr

Gustafsson i Skellefteå nära, som att vi nu hade funnit lösningen på våra problem. De mera sansade av besparingsutredningens ledamöter var ganska generade över detta utspel och sade personligt till mig, liksom även i offentliga anföranden, tidsmässigt parallellt med att jag kommenterade utredningen, att förslaget inte var något alternativ utan ett bidrag — till och med ganska ringa — till den budgetsanering, som nu är erforderlig. Det var vad jag behövde tala om, när jag var ute i Kolbäck.

Dessutom tillät jag mig att personligen ha en annan uppfattning än besparingsutredningen t. ex. när det gällde statsbidragen till kommunerna. Jag annonserade även detta samtidigt som jag sade, att det i övrigt finns många ting i utredningens förslag, som är värda att överväga. Regeringen delar min uppfattning i fråga om statsbidragen till kommunerna, vilken jag också har redovisat i proposition nr 162 till riksdagen i år, där hela den ekonomiska politiken är presenterad.

Detta är den något längre förklaring, som jag avstod från i svaret men som herr Gustafsson i Skellefteå tvingade mig till genom sin trätlystnad. När herr Gustafsson anser, att vi skall ha en finansminister som skall frusta av iver att kasta sig över varje besparing, gör han den gruvliga felkalkylen att han förmenar, att jag i politiska frågor skall tänka likadant som herr Gustafsson själv. Men det är ju inte fallet, och detta kan vara förklaringen till att finansministern avvisar ett och annat förslag, som går emot hans personliga uppfattning om vad som är klokt och riktigt i fråga om besparingar.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Finansministern påstår, att jag är trätlysten. Det ligger inte alls för min natur att vara det; jag torde höra till de fridsammare. Herr Sträng

Svar på interpellation ang. prövningen av de i besparingsutredningens betänkande påvisade besparingsmöjligheterna inom statsverksamheten

har emellertid faktiskt en förmåga att göra även den fridsammaste trätlysten ibland.

Jag tycker, att jag hade viss ersättning för min trätlystnad, eftersom jag har tvingat finansministern — som han själv säger — att ge ett inte precis tillfredsställande men dock tämligen utförligt svar på min fråga. Om han hade ansträngt sig så pass när svaret utformades, skulle jag inte ha varit trätlysten i dag.

Finansministern gör gällande, att jag begär att han redan i statsverkspropositionen skall tala om vad han tänker göra åt dessa saker. Det har jag aldrig begärt. Det är finansministern själv som fört in statsverkspropositionen i debatten. Vad jag menade var att regeringen ändå har haft tid på sig sedan besparingsutredningen kom med sitt förslag att gå igenom de olika punkterna. Man kan nästan förutsätta, att den har några idéer om hur den skall fortsätta besparingsarbetet. Jag tyckte, att det var rätt naturligt att vi fick reda på dessa. Det är inte så märkvärdigt om en person, som varit med i en utredning, kommer och frågar regeringen om vad den ämnar göra åt utredningens förslag. Jag tror, att alla utom finansministern finner det ganska naturligt. Svenska statens finanser är inte herr Strängs lilla privata sandlåda, där han kan leka i avskildhet, utan något som angår oss alla. Därför tycker jag fortfarande att det är helt naturligt att man ställer en sådan här fråga och även att man får ett svar.

I övrigt tänker jag inte närmare kommentera finansministerns resonemang. Detta var rätt negativt när det gäller besparingsutredningens förslag, men jag hade inte väntat mig annat. Finansministern säger att bristen på personalresurser gör att man inte kan genomföra alla förslag på en gång, och det är säkerligen riktigt. Men det finns väl ändå möjlighet att genomföra det som är

mest matnyttigt. En hel del av förslagen är sådana att man skulle kunna rätt snart åstadkomma besparingar om man tar itu med saken.

Finansministern kom även in på sitt tal i Kolbäck och framhöll att han där hade haft ett behov av att klargöra att besparingar på 120 miljoner kronor inte räcker såsom ett alternativ till omställningsskatten. Det må nu vara, men åtminstone att döma av TT-referatet var finansministerns hela inställning till besparingsförslagen negativ och genom vad han sade i Kolbäck startade han liksom den presskampanj mot besparingsförslagen som har pågått. Han hjälpte alltså till att skapa en opinion mot förslagen, och om finansministern hade tänkt genomföra dessa var det väl inte någon statsmannavisdom att på detta sätt göra det omöjligt att förverkliga det som han själv önskade.

Herr Sträng ansåg att vi hade litet överdriven uppskattning av vår egen betydelse — han menade då förmodligen besparingsutredningens ledamöter. Ja, herr Sträng har nog sett till att den uppskattningen tonats ned.

Till sist påpekade herr Sträng att han inte tänker på samma sätt som jag. Nej, det har jag inte heller begärt. Jag har bara begärt att han skall tala om för oss hur han tänker i detta avseende. Hur jag tänker, får jag väl försöka klargöra själv.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Vid nu skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet liggande proposition nr 175, med förslag till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., hänvisades propositionen, såvitt gällde det under punkten 10) upptagna lagförslaget, till konstitutionsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Statsbidrag till allmänna hamnar och farleder

Härefter föredrogs och remitterades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 182, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å kammarens bord vilande motionen nr 722.

§ 7

Föredrogs den av herr *Wedén* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående bestämmelserna om förebyggande av vattenföroreningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs herr *Svenssons* i Stenkyrka vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående biljettpriserna på flyglinjerna mellan Gotland och fastlandet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs vart efter annat

konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § 1 mom. landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) m. m.; samt statsutskottets utlåtanden:

nr 140, i anledning av väckta motioner om vissa fria resor med järnväg för statliga befattningshavare i övre Norrland,

nr 141, i anledning av väckta motioner angående tillgodoräknande såsom

merit av viss tjänstgöring inom svenska kyrkan,

nr 142, i anledning av väckt motion om tillgodoräknande som merit av viss utlandstjänst,

nr 143, i anledning av väckt motion om anlitande av de statliga myndigheternas egen personal för utförande av kronans talan, och

nr 144, i anledning av väckta motioner om tillstånd för fodervärd att använda kronan tillhörig kallblodig häst för avel.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10**Statsbidrag till allmänna hamnar och farleder**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 145, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till allmänna hamnar och farleder.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz m. fl.* (I: 260) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Torp *m. fl.* (II: 322), hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i § 3 av kungörelsen den 10 augusti 1928 (nr 328) angående statsbidrag till byggnad, förbättring och underhåll av allmänna hamnar och farleder, att statsbidrag finge, när skäl därtill vore, utgå med nio tiondelar av de godkända byggnadskostnaderna.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 260 och II: 322 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Sedan det nu klubbats igenom en hel rad av utlåtanden från statsutskottet utan att någon av motio-

närerna i dessa ärenden tagit till orda kan det kanske synas förmätet av en motionär att här uppträda och polemiserar mot ett enhälligt statsutskott i ett ärende, som de allra flesta av kammarens ledamöter måste ha mycket liten erfarenhet av. Jag kan emellertid inte låta vårt förslag avfärdas utan vidare.

Det skulle aldrig ha fallit mig in att försöka skriva eller underskriva en motion med samma syfte som den förevarande, därest det varit fråga om ett lokalt initiativ, till vilket samtliga myndigheter ställt sig avvisande. Men jag kan här hänvisa till vårt lands främsta auktoritet på sjöfartens område, nämligen kungl. sjöfartsstyrelsen, som med ledning av den kändedom styrelsen besitter i denna fråga funnit det angeläget att från början framföra förslaget.

Ett bifall till förslaget skulle ingalunda öppna dörren på vid gavel för de kommunala myndigheterna på vilken plats som helst att utkvittera ett förhöjt statsbidrag till hamnanläggningar. Ansökningarna skall först granskas av sjöfartsstyrelsen och frågan sedan avgöras i departementet. Sjöfartsstyrelsen har förklarat sig villig att åta sig detta merarbete med granskningen, och ingen av kammarens ledamöter föreställer sig väl denna styrelse såsom en samling menlösa herrar, vilken beskedligt säger ja till alla framställningar. Jag kan i varje fall inte tänka mig sjöfartsstyrelsen som någonting sådant.

Sjöfartsstyrelsen har för övrigt i sitt remissyttrande angivit att det egentligen endast är två platser i hela landet som kan komma i åtanke. På den ena av dessa, nämligen Skärhamn, råder så exceptionella förhållanden att man svårigen kan tillämpa sådana affärsmässiga principer i detta ärende som författningen förutsätter, och sjöfartsstyrelsen har också ganska tydligt sagt ifrån att den är medveten därom.

Jag tror inte heller att vi vare sig har eller någonsin kommer att få ett statsråd som drar sig för att säga nej

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

när så behövs. Om detta är riktigt — och det kan nog inte bestridas — undrar man vad dessa remissorgan ävensom utskottet har för anledning att så att säga utgå ifrån att ett bifall till motionen skulle få ödesdigra följder. Jag har bättre uppfattning än så om de beredande och beslutande statliga organen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag slutligen få yrka bifall till förevarande motioner I: 260 och II: 322.

Häri instämde herr *Staräng* (h).

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Så sent som 1957 godkände riksdagen riktlinjerna för statligt stöd till hamnbyggnadsföretag. 1958 kom sjöfartsstyrelsen med ett förslag och ifrågasatte ändring av dessa riktlinjer. En enhällig riksdag föreföll liksom departementschefen ha den bestämda önskan att en sådan ändring inte skulle ske. De här motionerna som nu behandlas avser samma fråga som den riksdagen tog ställning till så sent som 1958, och även nu har statsutskottet, som motionären framhöll, enhälligt avstyrkt en ändring av dessa grunder. Om under alldeles speciella omständigheter en hamn behöver ytterligare statsbidrag, kvarstår ju möjligheten att Kungl. Maj:t tar upp detta särskilda fall och underställer riksdagen ärendet för prövning.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 april 1959 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 153, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning om ändrad lydelse av 10 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll anförde utskottet följande.

I propositionen föreslås, att kontantunderstöd, som utgives av arbetslöshetsnämnd med bidrag av statsmedel, skall befrias från beskattning. Detsamma föreslås skola gälla bidrag, vilka enligt vad därom finnes stadgat kan utgå av allmänna medel till vissa arbetslösa och partiellt arbetsföra m. fl. i samband med utbildning eller omskolning.

I de i anledning av propositionen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 476 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Jonasson* samt II: 582 av herr *Onsjö* hade hemställts, »att riksdagen måtte avslå förslaget i proposition nr 153 om generell skattefrihet för av arbetslöshetsnämnd med bidrag av statsmedel utbetalat kontantunderstöd;

att riksdagen måtte uttala att arbetslösa med låg skattekraft måtte efter prövning enligt kommunalskattelagens bestämmelser om extra avdrag vid ned-satt skattekraft erhålla erforderlig skattelindring; samt

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om de sociala förmårnas beskattning i hela dess vidd».

I enlighet med utskottets hemställan

i memorial nr 53 hade riksdagen vid vårsessionen beslutat att till innevarande års höstriksdag uppskjuta behandlingen av föreliggande proposition och motioner.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 153,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 10 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

B) att de likalydande motionerna I: 476 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Jonasson* samt II: 582 av herr *Onsjö* måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg*, *Spetz*, *Gustaf Elofsson*, *Mattsson*, *Nilsson* i Svalöv, *Magnusson* i Borås och *Larsson* i Luttra, vilka ansett att utskottet under A) 1) och 2) bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 476 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Jonasson* samt II: 582 av herr *Onsjö*,

1) för sin del antaga ett i reservationen intaget förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), samt

2) antaga ett av reservanterna likaledes framlagt förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272),

vilka förslag innebure den ändringen av vad i propositionen föreslagits, att kontantunderstöd, som utgaves av arbetslöshetsnämnd med bidrag av stats-

medel, icke skulle befrias från beskattning.

II) av herrar *Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Magnusson* i Borås och *Larsson* i Luttra, vilka ansett att utskottet under B) bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 476 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Jonasson* samt II: 582 av herr *Onsjö* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om de sociala förmånernas beskattning i hela dess vidd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 476 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Jonasson* samt II: 582 av herr *Onsjö* måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad i denna reservation anförts och hemställts, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

III) av herr *Gustafson* i Göteborg, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **LARSSON** i Luttra (cp):

Herr talman! Detta ärende gäller frågan om arbetslöshetsunderstödet behandling i beskattningshänseende. Det gäller alltså understöd som utbetalats genom arbetslöshetsnämnd men inte sådant som utbetalats från arbetslöshetskassa. För närvarande skall det förstnämnda understödet upptas till beskattning, men i propositionen föreslås att det skall bli skattefritt.

Vid beskattningen bör ju alla behandlas lika. Inkomstens storlek skall ju vara avgörande för beskattningen och inte källan varifrån den kommer. Vi har ju fått veta att det finns en mycket stor grupp inkomstagare här i landet med låga inkomster. 1957 fanns det således 700 000 inkomstagare som hade inkomster mellan 2 000 och 4 000 kronor. I den mån dessa inkomster blev beskattningsbara fick också vederbörande in-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

komstagare betala skatt. Då måste det te sig stötande att vissa personer, som visserligen gått arbetslösa någon månad men ändå kommer upp till en god arbetsinkomst, skall slippa betala skatt på en i många fall ganska betydande inkomst, som de fått såsom ersättning från arbetslöshetskassan eller i form av arbetslöshetsunderstöd.

Remissinstanserna har också i rätt stor utsträckning yppat ganska starka betänkligheter emot vad som här föreslås i propositionen. Jag ber att få citera något av vad kammarrätten har skrivit: »Mot det framlagda förslaget torde emellertid även kunna anföras skäl, hänförliga till principen om rättvisa och likformighet i beskattningen. Kammarrätten syftar härvid på att en mycket stor grupp personer beskattas för inkomster, som icke överstiga de särskilda ersättningarna. Att en person med arbetsfri inkomst skulle ha mindre skattekraft än den, som förvärvat samma inkomst genom arbete, torde icke vara riktigt. Om en arbetare under början av ett år uppburit arbetslöshetsunderstöd och därefter under året erhållit värlavlönat arbete, men en annan arbetare haft arbete under hela året, ehuru mindre värlavlönat, så att den samlade arbetsinkomsten understigit den förres, lär den förres skattekraft vara större än den senares. Och likväl har den senare arbetaren kanske dessutom fått vara med om att i sin mån bidra till den förres, mera bärkraftiges understöd.»

Vissa länsstyrelser har varit inne på precis samma principer.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anför bland annat: »Länsstyrelsen vill till slut framhålla, att det är principiellt felaktigt att av sociala skäl frikalla vissa inkomster från skatteplikt. Sociala olägenheter av beskattningen skall undanröjas genom generella regler om ortsavdrag och extra avdrag på grund av nedsatt skatteförmåga. Den andra utvägen leder till orättvisor och är ett

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

onödigt komplicerande av beskattningsapparaten.»

Detta är precis vad vi varit inne på i reservationen till detta betänkande. Vi har menat att man inte bör ytterligare komplicera lagstiftningen genom nya regler om skattefrihet för vissa inkomster. Man bör i stället utreda frågan hur dessa särskilda understöd och sociala bidrag över huvud skall behandlas i beskattningshänseende.

Även i andra avseenden är den nuvarande ordningen otillfredsställande. Man kan ju erinra om att exempelvis familjebidraget till värnpliktigs familj inte är skattefritt. Det finns ju även andra liknande fall.

Man har även i remissyttrandena varit inne på tanken att det behövs en utredning. Jag citerar ytterligare något från vad länsstyrelsen i Jönköpings län skrivit: »Det vill synas som borde nu förevarande förslag icke isolerat upptagas till prövning utan behandlas i det större sammanhanget — frågan om de sociala förmånernas beskattning över huvud. Eftersom så många förmåner av social natur anknyter till taxeringarnas höjd, bör icke utan synnerligen vägande skäl skatteprivilegier tillskapas, vars konsekvenser icke kan överblickas.»

Vi menar därför att vi har goda skäl för att yppa betänkligheter emot vad som här har föreslagits.

Utskottet har väl inte heller alldeles utan betänkligheter gått med på ett bifall till propositionen. På en punkt har man ju beträffande förhållandet emellan arbetslöshetsförsäkringen och kontantunderstöden skrivit på ett sätt som gör, att man kanske i viss mån accepterar resonemanget från motionärer och reservanter: »Det är givetvis angeläget att den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen inte göres mindre lockande genom att likvärdig ersättning i annan form utgår till de arbetslösa utan särskilt bidrag från deras sida. Om kontantunderstöden i enlighet med vad utskottet tillstyrkt göres skattefria bör

därför vid en eventuell omprövning av understödsbeloppens storlek hänsyn tas till deras förändrade karaktär i beskattningshänseende.»

Detta innebär alltså, att utskottsmajoriteten menar att man kan gå med på att göra kontantunderstöden mindre om de skall bli skattefria, för att man inte genom detta skall få den konsekvensen att man blir mindre intresserad av att vara med i arbetslöshetskassan eller att bilda arbetslöshetskassa.

Jag skall begränsa mig till dessa synpunkter. Beträffande propositionens förslag om skattefrihet för bidrag till utbildning och omskolning av arbetslösa har ju utskottet varit enigt om att tillstyrka propositionen. Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationerna nr I och II.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Det problem som vi nu skall försöka knäcka har inte alltför stor räckvidd. De understöd som utbetalas till arbetslösa genom arbetslöshetsförsäkring är skattefria. Däremot är det inte lika klart att vad som betalas ut som kontant bidrag genom kommunerna skall vara skattefritt. Dessa bidrag betraktas väl i allmänhet som socialhjälp, och taxeringsnämnderna torde ha som praxis att bevilja skattefrihet för vad som utbetalas av kommunerna i form av kontantunderstöd. Denna praxis är emellertid vacklande, och för att inte taxeringsarbetet skall krånglas till mer än nödvändigt har finansministern ansett det lämpligt att ändra paragraf 19 i kommunalskattelagen dithän att kontantunderstöd utbetalat av kommun skall, liksom arbetslöshetshjälp från arbetslöshetsförsäkring, vara skattefritt.

Motionärerna anser att detta är oriktigt. De anser att arbetslöshetsunderstöd och kontantbidrag är en form av ersättning för förlorad arbetsinkomst. Denna syn på kontantunderstöden är

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

helt enkelt felaktigt, ty dessa understöd avpassas till att ge den arbetslöse ett bidrag, som närmast kan antas täcka existensminimum och sålunda sannoligen har socialhjälpens karaktär. Eftersom socialhjälp är skattefri, borde rimligen också hjälp i denna form vara det.

Utskottet har emellertid uttalat att kontanthjälp är en hjälpform som så mycket som möjligt bör inskränkas, och jag tror att kommunerna också eftersträvar att inte ge kontanthjälp i onödan. Utskottet har dessutom poängterat, att kontanthjälp aldrig bör vara så utformad, att den utgör en anledning att avstå ifrån arbetslöshetsförsäkring. På den punkten råder det sålunda full enighet.

Nu vill emellertid motionärerna utvidga detta område, och de förordar en utredning av frågan om de sociala förmånernas beskattning i hela dess vidd. Det är ett vittutseende och stort ämne, och jag tycker att den sak vi här diskuterar är alltför liten för att utgöra anledning att aktualisera en utredning av ett så stort område. Den utredning om socialhjälpens beskattning som möjligen kan vara motiverad kan säkerligen ske även om vi gör denna lilla ändring i kommunalskattelagen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag har en blank reservation antecknad till utskottets betänkande, och jag vill gärna med några ord motivera den.

Jag var ganska tveksam inför det framställda förslaget om att befria kontantunderstöden från skatteplikt, men med hänsyn till de ömtåliga förhållanden som skulle uppstå, om vi skulle ha kvar denna skatteplikt, har jag för min del stött propositionen i den delen. Det är ju egentligen ganska orimligt att, medan de arbetslösa, till vilka

utgår ersättning t. ex. från socialhjälp eller från arbetslöshetskassorna, får en skattefri ersättning, dessa kontantunderstöd, som bara utbetalas i speciella undantagsfall och bara i kommuner som fått särskilt tillstånd av myndigheterna att bedriva sådan verksamhet, i princip är skattepliktiga. Dock har man på ett sätt erkänt att skattekraften inte är så stor hos dem som får dessa kontantunderstöd, eftersom det inte utgår någon som helst källskatt på understöden. I september månad var det bara 13 kommuner i hela riket som utbetalade arbetslöshetshjälp i denna form, och det är ganska egendomligt att de arbetslösa som befinner sig just i dessa kommuner skulle beskattas för sina förmåner, under det att de som bodde i andra kommuner, där förmånerna utgår efter andra grunder, skulle ha en skattefri inkomst. Det är ett orimligt förhållande, och därför stöder jag propositionen på denna punkt.

Nu har det från centerpartiet kommit fram en motion om en översyn av frågan om de sociala förmånernas beskattning i hela dess vidd. Jag för min del anser att detta är en befogad önskan. I en sådan utredning, som blir mycket vittomfattande, bör man ta upp den propå som kom fram under remissbehandlingen från Tjänstemännens centralorganisation om att vi, för att få större enhetlighet på detta område och för att få bort en mängd inadvänter, skulle låta alla sociala förmåner i princip vara skattepliktiga men givetvis anpassa beloppen med hänsyn härtill.

En sådan utredning anser jag bör komma till stånd, men jag håller med herr Sundström om att detta bör ske i ett mycket större sammanhang. Det är därför som jag inte har biträtt reservationen om en skrivelse till Kungl. Maj:tt nu i denna fråga. Vi har så många viktiga skattefrågor under utredning — vi skall också i dag behandla förslag om ytterligare utredning på skatteom-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

rådet av frågor som är av omedelbar vikt och som bör ha en särskild prioritet — att det för närvarande inte bör finnas anledning att ge denna fråga en sådan prioritet som en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i frågan skulle innebära. En utredning bör komma till stånd i ett större sammanhang, när vi får något mindre belastning på skatteutredningsapparaten än vi för närvarande har. Jag kommer därför i omröstningen om det sista yrkandet att avstå.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Sundström om att taxeringsnämnderna i regel behandlar understöden på sådant sätt att dessa blir skattefria. Reservanterna har också sagt, att de inte tror att det skulle innebära någon olycka om taxeringsnämnderna även i fortsättningen finge klara upp saken på den vägen, när man menar att det föreligger sociala skäl för det.

Om propositionen bifalles, har emellertid taxeringsnämnderna inte någon möjlighet att beskatta bidragen, även om den som får bidrag har betydande inkomster från annat håll. Vi menar att det inte händer någonting för de arbetslösa, om man fortsätter som man nu gör och alltså tillämpar kommunalskattelagens bestämmelser om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga. Den möjligheten har ju taxeringsnämnderna alltid om anledning föreligger.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i *punkten A*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Luttra begärde emellertid votering, i anledning varav

efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i *punkten A*) i utskottets betänkande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Luttra begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 114 ja och 74 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Härefter gav herr talmannen i avseende å *punkten B* propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen II; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Luttra begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i *punkten B*) i utskottets betänkande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

den vid betänkandet fogade reservationen II) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Luttra begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 99 ja och 91 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan jämväl beträffande punkten B).

§ 12**Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 58, i anledning av väckta motioner angående viss reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 287 av herr *Gustaf Henry Hansson* samt II: 357 av herrar *Darlin* och *Magnusson* i Borås, vari hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t efter företagen utredning måtte förelägga riksdagen förslag till sådan ändring av bestämmelserna om värdeminskingsavdrag för byggnad som ingår i rörelse att förhållandevis större avdrag får göras under de första åren efter det byggnaden uppförts»; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 288 av herr *Aastrup m. fl.* och II: 358 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

anhåller om utredning i syfte att anpassa beskattningsreglerna i fråga om värdeminskingsavdrag i byggnader, som ingår i rörelse, så att större värdeminskingsavdrag kan göras under de första åren efter uppförandet».

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 287 av herr *Gustaf Henry Hansson* samt II: 357 av herrar *Darlin* och *Magnusson* i Borås ävensom de likalydande motionerna I: 288 av herr *Aastrup m. fl.* och II: 358 av herr *Ohlin m. fl.*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att anpassa beskattningsreglerna i fråga om värdeminskingsavdrag å byggnader, som inginge i rörelse, så att större värdeminskingsavdrag finge göras under de första åren efter uppförandet.

Reservation hade avgivits av herrar *Ericsson* i Kinna, *Eriksson* och *Jansson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Möller*, *Wärnberg*, *Sundström*, *Brandt* i Aspabruk, *Allard* och *Andersson* i Essvik, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att de likalydande motionerna I: 287 av herr *Gustaf Henry Hansson* samt II: 357 av herrar *Darlin* och *Magnusson* i Borås icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 288 av herr *Aastrup m. fl.* och II: 358 av herr *Ohlin m. fl.* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! I förevarande betänkande från bevillningsutskottet hemställles om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande avskrivningsreglerna i fråga om värdeminskingsavdrag på byggnad som ingår i rörelse.

Vid det föregående ärendets behandling sades, att det inte var av alltför

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

omfattande karaktär. Det här föreliggande avsnittet av våra beskattningsregler har däremot en rätt stor betydelse, vilket jag tror att jag bör framhålla för kammaren. Avskrivningar på t. ex. byggnader innebär i realiteten ett avdrag från den skattepliktiga inkomsten. Eftersom det gäller avdrag från den skattepliktiga inkomsten för bolag och ekonomiska föreningar på speciella objekt, nämligen byggnader använda i rörelser, frågar man sig först och främst vad storleksordningen är på dessa skatteobjekt. Av bevillningsutskottets betänkande framgår, att en uppskattning för ett par år sedan med ledning av taxeringssiffrorna ledde fram till en summa av 9 miljarder kronor. Motionärerna yrkar ändringar i föreliggande beskattningsregler och menar att de avskrivningar som nu verkställs på 2 procent per år — i vissa fall 3 procent och i undantagsfall upp till 4 procent — är otillräckliga. Utskottsmajoriteten delar uppfattningen att man borde ha betydligt större avskrivningar under den första tiden efter en byggnads uppförande för att sedan få nöja sig med mindre avskrivningar.

Om vi höjer avdraget från 2 procent till 4 procent skulle detta innebära, att ungefär 200 miljoner kronor faller bort från den skattepliktiga inkomsten. Märk väl, ärade ledamöter, att jag alltså talar om den skattepliktiga inkomsten och inte om vad vi får in i skatt, ty det är beroende på en hel del andra omständigheter i samband med ett företags deklaration.

Jag har nämnt dessa siffror därför att vi för ett par år sedan ändrade beskattningsreglerna så, att större hänsyn togs till en byggnads ekonomiska livslängd. Detta tillsammans med att våra varuvärderingsregler och avskrivningsregler i övrigt är sällsynt gynnsamma för företagen gör, att vår företagsbeskattning är tämligen liberal.

Förra året behandlades en liknande motion, och riksdagen avslög den. Vad

är det då som inträffat sedan dess, som skulle motivera att riksdagen i dag skulle inta en annan ståndpunkt? Så långt jag förstår har det inträffat en sak, som borde påverka riksdagen vid ställningstagandet, nämligen de nya reglerna för investeringsfonder, som riksdagen sedan dess beslutat. De innebär att man kan få utomordentligt gynnsamma avskrivningsmöjligheter i samband med att man tar investeringsfonden i anspråk. Detta leder helt naturligt till att företagen får möjligheter till avskrivningar och därmed också lättnader i beskattningen, vilket kan motivera att man inte bör ändra de nu gällande reglerna.

Motionärerna och bevillningsutskottets majoritet vill alltså att större avdrag skall kunna göras på en byggnad de första åren efter uppförandet. Man hänvisar därvid till de regler som gäller i Norge och Danmark. Utskottet påpekar vidare att det svenska näringslivets konkurrensförmåga gentemot utlandet bör öka, om vi får gynnsammare avskrivningsregler. Detta är ett mycket intressant påstående. Vi går alltså fram emot en hårdnande konkurrens — detta talade vi om i går — och nu säger man att om det blir hårdnande konkurrens, behöver vi större avskrivningsmöjligheter. Det skulle innebära att det går lättare att tjäna pengar under mycket hård konkurrens än under mera gynnsamma förhållanden.

Här begär man att få sätta av en större del av vinsten i form av avskrivning. Men för att det skall uppstå vinst, måste det ju vara en lönande affär man bedriver. Dels emotser man här hårdnande konkurrens, och dels vill man använda en större del av vinsten till avskrivning. Det går ju inte ihop. Får vi en hårdare konkurrens, så måste ju marginalerna anpassas på det sättet att vi kan hävda oss i konkurrensen, och och då föreställer jag mig att företagens nuvarande avskrivningsregler är fullt tillräckliga.

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

Nu kan en företagare visserligen säga, att det kan komma ett år, då det finns möjligheter att skriva av en större del av vinsten, om detta är tillåtet. Ja, men då finns redan avskrivningsmöjligheter i investeringsfonderna. Till dem får man nu sätta av inte en eller två utan upp till fyra år, och man kan också få förhandsbesked om hur pengarna får disponeras. Om vi bedömer denna fråga ur konjunktursynpunkt, så är det ingen tvekan om att investeringsfonderna är ett mycket smidigare instrument än avskrivningsförfarandet.

Det som höger- och folkpartimotionärerna här föreslagit har tillstyrkts av bevillningsutskottets majoritet. Det är lotten som gynnat majoriteten i det fallet, så att motionärernas ståndpunkt har blivit utskottets. Det är inte något fel i det. Vinner man på lotteri, så skall man ju ha fördelar av det. Men jag begriper inte varför centerpartiets representanter i utskottet här har förenat sig med högern och folkpartiet. Vad kan man från bondesynpunkter — om jag får använda det uttrycket — ha för intresse av att biträda motionärerna i detta fall? I en tid med skärpta beskattningsregler för fysiska personer vilka i vissa avseenden även drabbar investeringsvaror — jag tänker här på varuskatten — och efter att ha vidtagit så genomgripande förändringar beträffande investeringsfonderna som vi gjort i år, skall vi väl inte nu helt plötsligt hemställa till Kungl. Maj:t om en utredning om nya avskrivningsregler. I varje fall kan det inte vara något bärande motiv härför att säga, att vi har ett emotse en hårdnande konkurrens i samband med bildandet av sjustatsmarknaden.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):
Herr talman! I fråga om avskriv-

ningarna för byggnader, som användes i industri- eller annan rörelse — i form av aktiebolag, ekonomisk förening, handelsbolag eller vilken form den än bedrivs i — har utskottsmajoriteten ansett det befogat att tillämpa mera liberala regler. Det berättigade häri framgår särskilt tydligt, när fråga är om industribyggnader. Förr uppförde man i regel en byggnad, där man placerade sina maskiner, och när man senare behövde nya maskiner, tog man bort de gamla och satte in de nya i stället. Byggnaden fick stå kvar ungefär lika länge som dess fysiska livslängd var. Det var med andra ord naturligt att avskrivningsreglerna för byggnaden anpassades efter dess fysiska livslängd.

Nu har emellertid den tekniska revolutionen medfört att industribyggnaderna i mycket stor utsträckning anpassas efter maskinerna. Skaffar man nya stora maskiner, får man därför ofta riva ned hela den gamla byggnaden eller företa så omfattande ombyggnader, att man inte har någon nämnvärd glädje av den gamla byggnaden i dess förra skick. Detta förhållande har man nu alltmer börjat ta hänsyn till. År 1955 gjorde riksdagen ett påpekande, i vilket det framhölls att man mer än hittills bör ta hänsyn till byggnadernas ekonomiska livslängd. Detta har medfört någon uppmjukning av reglerna, men i stort sett håller sig avskrivningarna fortfarande inom två procent per år. I vissa fall kan man få göra tre procents avdrag. Ett utslag från regeringsrätten nyligen tyder också på att det större avdraget kan få göras i något större utsträckning än hittills, men det är ändå ett mycket blygsamt avdrag i jämförelse med vad man får avskriva i en del andra länder.

Bevillningsutskottets ordförande nämnde nyss att avskrivningsreglerna i Danmark och Norge hade återopats. Han fördjupade sig inte alls i ämnet, men jag vill för att få en jämförelse nämna att man i Danmark och Norge ny-

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

ligen har beslutat sig för en stor förbättring på detta område. I Danmark får man det första året skriva av 12.5 procent på byggnadens värde, och detta får man hålla på med i ytterligare tre år, så att man alltså på fyra år har avskrivit hälften av byggnadens värde. I Sverige blir det under dessa fyra år 8 eller omkring 10 procent. I Norge är man litet blygsammare, men där får man i alla fall skriva av 3,75 procent per år de första fem åren. I Finland, där man haft relativt låg avskrivning tidigare, har införts en bestämmelse som säger att i byggnader uppförda från och med 1958 kan få skrivas av sammanlagt 30 procent under de fyra första åren. Detta är ju regler som medger avskrivningar av helt annan storleksordning än de vi har här i vårt land.

Herr Ericsson i Kinna säger att vi har ganska liberala företagsbeskattningsregler i övrigt. Han nämnde t. ex. varulagervärderingen, som han ansåg vara liberal. Men den vill ni ju höja, den vill ni ju skärpa nästa år, eller hur?

I fråga om företagsbeskattningen är det inte själva beskattningens absoluta höjd som är det viktiga, utan det är i stället, när det gäller företagens konkurrensförmåga, tendenserna i beskattningen, det vill säga om den höjes eller sänkes. Löner och kostnader och allt sådant har inriktat sig efter den nivå på vilken företagsbeskattningen ligger i de olika länderna. Det är ju alldeles självklart att vi aldrig hade kunnat nå den reallönenivå vi har nått här i landet, om vi inte under åren efter 1938 hade haft rätt till fri avskrivning. Kostnader och löner har inriktat sig efter de förhållanden som råder. Om vi då får ett läge av ökad konkurrens och övriga länder mildrar sin företagsbeskattning, måste detta vara ett besvärande faktum för vårt näringsliv.

Herr Ericsson i Kinna frågade vad som hänt sedan riksdagen förra året avlog den motion som då väcktes av

folkpartiet. Först och främst har det hänt, säger herr Ericsson i Kinna, att årets riksdag beslutat genomföra väsentliga lättnader i reglerna för investeringsfonderna. Ja, men dessa lättnader rör sig ju inom ett synnerligen begränsat område. De är ju endast relevanta för företag som gör investeringar som det tar fyra, fem år att genomföra. För dessa företag har man ju tagit bort den investeringsavskrivning på 10 procent som finns vad gäller investeringsfonderna och för övrigt sagt att bara 75 procent av investeringsfond får användas för detta ändamål. Denna uppmjukning gäller några få, mycket stora bolag, under det att denna framställning gäller byggnader som används i rörelse över huvud taget.

Vad är det som hänt ytterligare? Jo, det är det som herr Ericsson i Kinna berörde: det ekonomiska samarbetet i Europa har utvidgats. Bevillningsutskottets ordförande menar, att om man säger att det kan bli en ökad konkurrens på grund av sjustatsmarknaden, så kan man inte samtidigt begära att få liberalare skatteregler, ty får man ökad konkurrens kan det inte bli så stor vinst, att man kan sätta av någonting till avskrivningar och fonder. Detta är en mycket pessimistisk syn på möjligheterna för svenskt näringsliv att hävda sig i konkurrensen.

Om vi säger att det kan bli en ökad konkurrens och att det gäller att stärka företagens konkurrenskraft, så innebär ju inte detta att vi menar att konkurrensen kommer att vara sådan, att man över huvud taget inte kan arbeta med vinst. Men konkurrensläget kan kanske hårdna så mycket att en del företagare kan få utdela mindre till aktieägarna och i stället använda mer för att konsolidera företaget, så att det skall kunna stå starkare i konkurrensen med utlandet.

Det har därför hänt något ganska revolutionerande, som enligt min uppfattning bör medföra att man omprövar

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

sin ställning. I gårdagens debatt om det europeiska samarbetet nämnde herr Darlin ett intressant exempel. Han talade om att industrierna nu får flitiga erbjudanden från Holland att etablera sig inom sexstatsmarknadens ram. Det kan i och för sig inte vara något intresse för oss här i Sverige att de gör det, om de lika gärna kan sysselsätta arbetskraft här hemma. Vad är det för förmåner som Holland erbjuder svensk industri? Man har i ett fall erbjudit för det första en subvention på 75 gulden per kvadratmeter, och för det andra erbjudit denna industri att få skriva av byggnadens hela värde på tre år, d. v. s. 33 procents avskrivning per år. Mot den bakgrunden verkar ju våra två eller tre procent inte så särskilt imponerande.

Herr Ohlin nämnde i går i den ekonomiska debatten att sjustatsmarknaden kommer att medföra ökad konkurrens också inom de sju länderna. Han sade att det också bör bli ökad konkurrens mellan ländernas finansministrar om att föra en så näringsvänlig politik som möjligt, ty det är förutsättningen för att vi skall kunna klara oss i detta läge, kunna hävda vår ställning och utveckla vårt näringsliv och vår produktion. Jag tycker, herr talman, att en utmärkt början på denna konkurrens mellan de olika ländernas finansministrar, när det gäller att stärka det egna landets företags konkurrenskraft, vore att bifalla dessa motioner.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Jag har tillsammans med herr Darlin väckt en motion i detta ärende, i vilken vi hemställt att riksdagen måtte besluta om en utredning syftande till att öka värdeminskningsskatten för byggnader. Denna motion har ju blivit så välvilligt behandlad av bevillningsutskottet, att utskottet har

föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Det skulle mot den bakgrunden vara onödigt att yttra sig, men med hänsyn till att hela den socialdemokratiska delen av bevillningsutskottet i en reservation har yrkat avslag på motionen, skall jag be att få säga några ord.

Det är angeläget att man får bättre avskrivningsmöjligheter på detta område, bl. a. därför att byggnadskostnaderna nu stiger ganska kraftigt. Som läget för närvarande är sker i allmänhet avskrivningen på byggnad på taxeringsvärdet. Det vore lämpligt att man här finge fram en återanskaffningsprincip för dessa avskrivningar. Man kan visserligen få litet liberalare avskrivningsregler under förutsättning att det kan visas, att den ifrågavarande fastigheten inte kommer att ha så lång brukningstid. Men det är i allmänhet ganska svårt att redan vid en byggnads tillkomst förutsätta, hur länge byggnaden skall kunna vara användbar för det ändamål vartill den är avsedd.

Jag kan instämma i alla de uttalanden som herr Gustafson i Göteborg gjort beträffande behovet av en ändring på detta område. Herr Ericsson i Kinna säger, att man inte kan motivera en sådan ändring med det förhållandet att vi går in i en hårdare marknad på grund av sjustatsöverenskommelsen, alldenstund därmed möjligheterna att tjäna pengar skulle bli mindre och det på det sättet skulle bli svårare att få fram avskrivningsmedel. Jag vill till detta säga, att det här inte är fråga om att gömma undan några vinster, utan meningen är helt enkelt att få fram avskrivningsregler, enligt vilka man kan göra avdrag för kostnader som är föranledda av produktion. Om sålunda en fastighet inte kan användas så länge för det avsedda ändamålet, skall man ha möjligheter att kunna göra snabbare avskrivning.

Jag tror att de ledamöter av bevillningsutskottet som var med på bevillningsutskottets resa 1952, då utskottet

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

besökte en del olika industrier, vid besöken på en del järnbruk fick klart för sig, att byggnader, som var tillkomna för 20 år sedan, redan visade sig vara otjänliga för det ändamål som de var avsedda för. Om näringslivet får möjligheter att ha moderna byggnader och trivsamma lokaler, blir det också möjligheter att öka produktionen. Det är en väsentlig förutsättning för att vi skall kunna klara oss i den hårdnande konkurrens som alldeles säkert är att vänta. Det är naturligt att det ena året ur lönsamhetssynpunkt kan vara bra och det andra året sämre. Det är angeläget att vi inför den hårdnande konkurrensen har en så effektiv produktionsapparat som möjligt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERICSSON i Kinna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg talade om att man i Danmark, Norge och Finland nyligen fattat beslut om gynnsammare avskrivningsregler. Jag tillät mig i mitt anförande att nämna, att detta var ett motiv för motionerna. Det var alltså inte någonting som är obehagligt för oss.

Herr Gustafson anmärkte på att jag i mitt anförande talade om de varulagervärderingsregler som gäller och sade, att vi nu ville skärpa dessa regler. Det är riktigt att det är aktuellt. För närvarande kan nedskrivning av varulager göras med 70 procent till 30 procent, medan det är tänkt att nedskrivning skall kunna ske med endast 60 procent till 40 procent. Jag tycker emellertid att även det är en mycket generös regel.

Nu talar man om svenskt näringslivs möjligheter att konkurrera. Och man talar om de möjligheter som erbjuder sig i Holland — jag föreställer mig att det också gäller hela sexstatsområdet.

Men vad har näringslivet i ett land som t. ex. England för möjligheter att skriva ned varulagren och därmed göra vinster? Det är ju detta det är fråga om — dock inte på olagligt sätt; därvidlag har herr Magnusson i Borås missuppfattat mig. Herr Magnusson säger att det inte är fråga om att gömma undan några vinster. Alla lagliga medel för att undgå skatt är ju tillåtna. Men i England har man inga sådana lagliga möjligheter att skriva ned varulager, utan där får man ta upp det bokföringsmässiga resultatet till beskattning. Och det är väl ingen av kammarens ledamöter som är okunnig om att ifall det uppstår en vinst i ett företag och man har möjlighet att skriva ned lagret, så gör man det. Har man hållit på tillräckligt länge kommer ju vinsten fram, om man inte gör nya investeringar och får nya avskrivningsobjekt. Det är fullt i sin ordning.

Jag kan alltså inte förstå herr Gustafson i Göteborg när han säger, att företagen i Sverige inte har samma förmåner som företagen i andra länder när det gäller avskrivningar. Varulagervärderingen är ju oerhört betydelsefull. Ta ett land som Västtyskland — vad har man där för möjligheter att skriva ned varulager? Jo, där gäller regeln, att om priserna går upp och värdena stiger med t. ex. 10 procent, slipper företagen att omedelbart ta fram denna värdestegring till beskattning. De får uppskov ett år, och det är väl i syfte att se om prisnivån skall sjunka.

Jag vidhåller alltså, att våra beskattningsregler måste ses som en enhet och att det inte finns någon anledning att nu förändra avskrivningsmöjligheterna för byggnader.

I den mån sådant som herr Magnusson här pekat på inträffar, nämligen att en byggnad har blivit otidsenlig eller opraktisk, så sade jag i mitt första anförande, att numera tar man hänsyn till den ekonomiska livslängden. För en byggnad som inte fyller sin funktion

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

tillåter myndigheterna större avdrag — de vanliga 2 eller 3 procenten gäller alltså inte. Dessutom är det så, att om en byggnad som ingår i rörelsen och inte i varulagret avyttras, utgår ingen särskild skatt på inkomsten av försäljningen.

Herr Gustafson i Göteborg gör gällande, att jag skulle se mycket pessimistiskt på våra möjligheter inom sjustatsmarknaden. Det gör jag visst inte. Jag har bara sagt, att om man motiverar gynnsammare avskrivningsregler med att vi får en skärpt konkurrens, så innebär det sistnämnda att man menar att företagets vinster skulle bli mindre, varför man inte kan göra större avskrivningar. Man vill emellertid skriva bort mera, och då säger jag: Detta kan man motivera ur andra synpunkter men inte med att det blir ökad konkurrens. Vi står inte starkare för det, utan snarare är det på det sättet, att i den mån vi får stora överskott har vi hållit höga priser, och då är det inte så väldigt hård konkurrens.

Det är för mig angeläget att klara ut dessa begrepp och inte bara i största allmänhet tala om att den nya marknadssituationen kommer att innebära det och det. Varorna har sina bestämda vägar att gå, och det skall mycket starka hinder till för att hindra varorna att få en naturlig marknad på olika håll i världen. Det finns ingen anledning att överdriva vad som nu inträffat därhän, att man säger att vi på denna grund skulle ändra alla våra beskattningsregler. Att hävda att detta är ofrånkomligt går helt enkelt inte.

Det sägs att vissa länder gör mer än vi och det talas, som jag nämnde, om Holland, där man är beredd att ge subventioner. Ja, är man beredd till det, så har man det dåligt ställt. Det är alltså betydligt värre att etablera företag där än här i Sverige. Här har vi en utomordentligt livaktig etableringsverksamhet. Det är under uppåtgående konjunkturen som nya företag kommer till.

Min uppfattning om det nuvarande läget är, att det råder stor efterfrågan på kapitalmarknadens resurser. Våra företag har haft så pass gynnsamma förutsättningar att arbeta, att många av dem är självfinansierande, och de gör utbyggnader. Vi har med andra ord inte behov av att försöka locka utländska företag hit genom subventioner. Att göra så tycker jag för övrigt är osunt, och enligt min mening är det en av de frågor, som vi bör söka lösa inom sjustatsmarknaden, att få bort illojal konkurrens.

Jag är sålunda inte pessimistisk när det gäller vår export — tvärtom. Det är här egentligen fråga om andra ting: det är fråga om vad företagen rimligen skall redovisa som skattepliktig inkomst. Därvidlag menar jag, att vi redan har så liberala villkor, att någon skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om nya regler inte behöver avlätas.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Herr Ericsson i Kinna säger, att det är fullt i sin ordning att företagen använder de avskrivnings- och nedskrivningsmöjligheter som de har, och det tycker jag är viktigt att vi är överens om; jag har inte heller tänkt något annat. Dessa avskrivningsregler äro ju inte subventioner av något slag, utan härvidlag är det endast fråga om under vilken tid man skall fördela de kostnader på produktionen, som vi är överens om inte skall beskattas, eftersom vi här i landet har skatt på nettovinsten och inte på bruttokostnaderna.

När jag berörde varulagervärderingen och företagsbeskattningsreglerna över huvud taget gjorde jag inte någon jämförelse mellan den absoluta höjden på företagsbeskattningen i olika länder. Jag sade att den är inte av så stort intresse, eftersom kostnader och löner redan anpassat sig efter de skatteregler, som gäller i de olika länderna. Jag är

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

beredd att upprepa: Hade vi inte haft den fria avskrivningsregeln, som här förutseende infördes av en socialdemokratisk regering — men som sedan också avskaffades av en socialdemokratisk regering — hade vi i dagens läge inte haft den reallönenivå vi nu har. Men en högre reallön betyder också högre kostnader, och om vi har hård konkurrens med utlandet och utlandet på flera viktiga punkter mildrar sina skatteregler, måste detta minska vår konkurrenskraft. Det är viktigt inte bara för företagen utan också för alla deras anställda, att vi kan hävda oss på den nya europeiska marknaden.

Herr Ericsson i Kinna säger, att varorna har sina bestämda vägar att gå och därför kommer denna nya marknad inte att betyda så mycket. Jag tillåter mig ha en helt annan uppfattning. Jag är övertygad om att de nya marknaderna kommer att ändra varornas rörelseriktning i mycket stor utsträckning. Vi har redan sett tydliga bevis på detta i de omläggningar, som håller på att göras i exportansträngningarna inom olika länder. Det är helt naturligt att, om man inom ett område gör omfattande tullreduktioner eller helt avskaffar tullarna, varornas vägar kommer att ändras.

Jag anser att det är av oerhörd betydelse att det kommer att gå tillräckligt många varuvägar från Sverige till utlandet, att vi kan hävda vår export, att våra företag kan vara konkurrenskraftiga och kan konsolidera sig. Det är i denna riktning, i takt med tiden, som utskottets hemställan går.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! För att herr Ericsson i Kinna och jag inte skall behöva missförstå varandra skall jag be att få betona, att det här inte är fråga om att ianspråktaga vinster för att göra dessa avskrivningar. Det är nämligen enligt mitt förmenande inte någon vinst när

man inte har gjort de avskrivningar, som motsvarar den verkliga kostnaden för framställningen av de produkter det gäller. Vad jag med mitt uttalande tidigare velat hävda är just, att de avskrivningsregler vi i dag har beträffande våra byggnader icke är tillräckliga för att ge företagen möjlighet att göra tillräckliga avskrivningar för att i alla situationer täcka den verkliga kostnad, som är förenad med produktionen.

Herr ERICSSON i Kinna (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är angeläget för mig att omedelbart få framhålla, att jag aldrig har sagt, att de nya marknadsplanerna inte kommer att få någon betydelse. Jag har sagt att man skall akta sig för att överdriva verkningarna av vad som nu sker och det är något helt annat; jag är angelägen om att saken blir uttryckt så.

Herr Magnusson i Borås sade i sitt senaste anförande, att det inte är fråga om att undanhålla vinster. Nej, man kan ju uttrycka saker och ting på olika sätt. Jag tillät mig säga att avskrivningar är i realiteten ett avdrag från den skattepliktiga inkomsten. Och det måste ju vara så. Men man måste ta hänsyn till *alla* de bestämmelser som gäller avskrivningar.

Jag lyssnade med intresse till herr Gustafson i Göteborg som sade, att nu kommer man att försämra varulagervärderingsreglerna. Jag hänvisade till England, där det inte finns några sådana avskrivningsmöjligheter, och till Tyskland, där de är mycket små. Jag vidhåller att man måste beakta investeringsfonderna. Vad det i realiteten gäller är vad som kan vara rimligt och skäligt.

Herr Gustafson i Göteborg påstår vidare, att tack vare den fria avskrivningen har vi konsoliderade företag här i landet. Vi är väl överens om att hade vi kunnat fortsätta med den fria av-

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

skrivningen, om den inte hade missbrukats, hade detta varit det ideala. Nu har vi, som jag tidigare antytt, beslutat en ändring av dessa regler, men ändå har vi mycket liberala villkor här i landet.

Till slut, herr talman, kan jag inte bli klar över herr Magnussons i Borås yttrande. Om ett företag har en byggnad som inte längre motsvarar det behov, som den var anskaffad för, och man anser sig böra endera riva den eller väsentligt förändra den, håller jag före att skattemyndigheterna tar hänsyn till dylika omständigheter. Det är just byggnadens ekonomiska livslängd man nu tar större hänsyn till än man gjorde tidigare. Med detta tycker jag att herr Magnusson kunde vara nöjd. Man kan diskutera, huruvida man skall ha ännu generösare villkor, men i fråga om tillämpningen av skattereglerna tror jag att man innerst inne är överens.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste anmäla avvikande mening beträffande den syn bevillningsutskottets ordförande har på frågan vad en avskrivning egentligen är. Herr Ericsson i Kinna säger, att en avskrivning är ett avdrag på en beskattningspliktig inkomst. Men den terminologien är väl inte riktigt rättvisande. Eftersom vi har en nettovinstbeskattning här i landet kan ju skatt bara utgå på nettovinsten. En avskrivning måste betraktas som en kostnad i rörelsen, och därför kan det inte vara tal om att avskrivningen är ett avdrag på en beskattningspliktig inkomst. Den beskattningspliktiga inkomsten måste vara vad som är kvar sedan kostnaderna är avdragna. Sedan kan man diskutera hur stor avskrivning det är rimligt att medge i det ena eller andra fallet.

Herr Ericsson i Kinna gör vissa jämförelser — vi kan vara överens om att det är mycket svårt att göra interna-

tionella jämförelser — om den totala höjden på företagsbeskattningen i olika länder. I företagsbeskattningskommittén började vi med det försöket, men det gick inte, eftersom det är så många faktorer som spelar in. Herr Ericsson i Kinna nämner, att man i andra länder inte har våra möjligheter till nedskrivning av varulager. Där har man i stället andra metoder, lifometoder — sist in, först ut — och en hel del andra saker, som jag inte nu skall beröra närmare.

Det väsentliga för svenska förhållanden är ju, att man planerar att försämravaruvärderingsreglerna, så att de som utnyttjat nuvarande bestämmelser blir tvungna att skriva upp sitt varulager med en tredjedel, och det är inte litet. Man kommer i flera fall att bli tvungen att ta fram vinster, trots att dessa vinster inte uppstått ännu och trots att man ännu inte vet om de kommer att uppstå.

Jag vill inte förneka, att t. ex. investeringsfonderna är ett mycket värdefullt inslag i vår företagsbeskattning, även ur konjunkturpolitisk synpunkt. Men i det läge där vi nu befinner oss — vi får inte glömma att det är en revolutionerande utveckling vi står inför när det gäller Europamarknaden — behövs det något mera. Det behövs att vi har ögonen med oss lika mycket som man haft i Norge, Danmark och Finland, där man insett att det är nödvändigt att beträffande avskrivningsrätten på byggnader medge en liberalare lagstiftning.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i debatten mellan herrar Ericsson i Kinna, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg. Men när herr Ericsson i Kinna säger, att det är förvånande att alla borgerliga ledamöter varit med på förslaget, skulle jag tvärtom vilja säga, att det är förvånande att inte socialde-

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

mokraterna varit med, detta mot bakgrunden av vad herr Ericsson själv är på det klara med, nämligen de svårigheter som svensk industri ställs inför i samband med sexstatsmarknaden.

Det är emellertid, herr talman, en alldeles speciell synpunkt jag skulle vilja framföra här, en synpunkt som varken har berörts i motionerna eller inom utskottet. Det förekommer ofta, att olika industrier och företag av den största vikt för samhället inte kan drivas utan att det uppstår biprodukter, som kan ha ett olyckligt, ja ett ofta rent skadligt inflytande på andra fastigheter eller på hela omgivningen. Som exempel kan jag nämna bullret från en flygplats, dammet från en cementfabrik, luten från en massafabrik o. s. v.

Ibland åläggs ju företagen att minska dessa olägenheter, och mycket ofta vidtar även företagen frivilligt själva åtgärder i detta syfte. Det erfordras därvid ofta utvidgning av byggnader eller nybyggnader. När företagen frivilligt eller efter åläggande vidtar sådana åtgärder, förefaller det som om det vore än mer berättigat att företa en snabbare avskrivning. Det är ju här fråga om åtgärder, som kan vara av den allra största såväl hälsopolitiska som socialpolitiska betydelse. Jag tycker då det är all anledning att genom generösare avskrivningsregler stimulera företagen till dylik, i egentlig mening samhällsnyttig investeringsverksamhet.

Herr talman! Jag har velat nämna dessa synpunkter, då de otvivelaktigt är ytterligare ett mycket viktigt skäl för tillsättandet av den utredning, som utskottet hemställer om.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Regeringen har med energi arbetat på vårt lands anslutning till sjustatsmarknaden och dess frihandelsområde, och vid gårdagens debatt om sjustatsmarknaden påtalade flera talare näringslivets stora omställnings-

problem och de ekonomiska påfrestningar näringslivet ställs inför.

Jag hade förutsatt, att regeringen nu också på olika sätt ville medverka till att företagsamheten stödes i den kommande stora uppgiften att öka produktionen, förbilliga produkterna, öka exporten och därmed skapa ökad arbetstillgång och förstärkt valutareserv. Tyvärr har jag misstagit mig på regeringen. Den tycks inte vara positivt inställd till företagarnas problem.

Reservanterna i bevillningsutskottet har reserverat sig mot majoritetens förslag om en liberalare avskrivning på byggnader. De har motiverat sin reservation bland annat med att hänvisa företagen till nu föreliggande möjligheter att avsätta medel till investeringsfonder. Reservanterna tycks tro, att vi företagare kan tåla vilka påfrestningar som helst. Om vi tänker oss att en mindre företagare bygger en fabrik och anskaffar maskiner delvis med lånat kapital, anser då verkligen herr Ericsson i Kinna, att denne företagare har möjlighet låsa fast sitt rörelsekapital i en investeringsfond? Därigenom skulle ju företaget stjälpas i stället för att hålla produktionen i gång. En högre avskrivning på fabriksbyggnaden under de första åren skulle betyda ett påtagligt och effektivt stöd för särskilt denna mindre företagarkategori.

En småföretagare har inte alltid möjlighet att köpa råvaror i så stor utsträckning, att han därvid kan använda sig av de avskrivningsmöjligheter som finns — jag tänker nu på småföretagarens begränsade resurser de första åren efter byggandet av ny fabrik — men byggnaden finns, och en liberalare avskrivningsmöjlighet skulle utgöra ett ekonomiskt stöd för företagaren.

Herr Ericsson i Kinna frågade, hur det är möjligt för oss att hävda oss i en påtagligt hårdnande konkurrens inom sjustatsmarknaden — å ena sidan talar vi om hårdare konkurrens och mindre möjligheter att tjäna pengar och

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

å andra sidan framhåller vi behovet av ökade avskrivningar. Med min kännedom om den svenska företagsamheten har jag den uppfattningen, att vi skall kunna hävda oss även i framtiden, om inte alltför stor skattebörda läggs på våra axlar. Vi skall kunna betala arbetslöner, företa normala avskrivningar och betala våra skatter.

Jag vidhåller, att vårt förslag i motionen om en liberalare avskrivning skulle, om den genomfördes, bli ett ovärderligt stöd speciellt för de mindre företagen. Det är givetvis ett litet stöd, men det är en av vägarna bland de många för att möjliggöra för oss att hävda oss i den knivskarpa, hårdnande konkurrensen inom den marknad vi står inför.

Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets majoritets förslag.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Det var inte min avsikt att delta i denna debatt. Emellertid uppfordrade bevillningsutskottets ordförande direkt centerpartiet att förklara, hur vi ur bondesynpunkt kan acceptera vad man här gått in för och vilka intressen man kan ha av detta ur den synpunkten.

Jag må säga, att jag med hänsyn till den allmänna grundsyn, som enligt vad jag har uppfattat saken bevillningsutskottets ordförande har, är en aning överraskad över att han härvidlag tycks leva kvar i gamla — jag höll på att säga — tjugotalsföreställningar om hur våra partier arbetar, inte minst det parti jag företräder. Inget parti här i landet kan undgå att ta ställning till de allmänpolitiska tingen. Ingen begär heller exempelvis av herr Ericssons i Kinna arbetarparti, att det bara skall syssla med arbetarfrågor och sådant som står arbetarna nära. Vi sitter väl här för att resonera om det svenska samhället i allmänhet. Vad jag nu sagt räcker väl som förklaring.

Emellertid bör det tillfogas, att med den allmänna inställning som centerpartiet har till företagsamheten, vilken inte bara gäller jordbruket, måste vi också fundera på dessa ting. Jag har för egen del sagt mig, att vad som här föreslås måste innebära en viss stimulans för nyetablerade företag. Ur den synpunkten tror jag det har en viss betydelse.

Jag tror också att bevillningsutskottets ordförande inte helt eller åtminstone inte så kategoriskt som han gör skall avvisa den betydelse förslaget har när det gäller att stärka konkurrenskraften inför sjustatsmarknaden och över huvud taget det nya handelsläget.

Jag tillät mig i går citera en uppgift som jag fått om att vårt inhemska löneläge är ungefär 70 procent högre än genomsnittet inom sextstatsmarknaden. Det är självfallet, att det med hänsyn härtill nog är bäst att vi, om vi kan finna andra vägar för att neutralisera detta och därmed stärka konkurrenskraften, inte från början, innan utredningen är tillsatt, bör inta en kategoriskt avvisande hållning.

Jag vill tillägga — jag har deltagit i denna frågas behandling i bevillningsutskottet — att avskrivningsreglerna för jordbruket är föremål för utredning. Nu har man begärt samma sak när det gäller annan rörelse, och då tycker jag, att man inte har skäl att avvisa utredningskravet på den punkten.

Herr Ericsson i Kinna uppförstorar nog denna fråga litet i onödan, därför att — om jag fattat det rätt — det man begär ju är att man skall få ta en större värdeminskningssavskrivning de första åren. Det bör inte vara så särdeles märkvärdigt, om man kommer fram till att detta ur allmän företagsekonomisk synpunkt är vettigt. Därför tror jag, att frågan inte har den stora betydelse, som den i denna debatt har kommit att tillmätas.

Jag tror, att den förutvarande handelsministern gör sig skyldig till en

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

underskattning, när han talar om att våra varuvägar är bundna och kommer att gå i de gamla spåren även på de nya marknaderna. Även om jag på denna punkt naturligtvis inte kan polemisera mot den sakkunskap, som herr Ericsson i Kinna besitter, finner jag nog hans uppfattning en aning traditionsbunden. Man räknar väl ändå bl. a. med att man genom sjustatsmarknaden skall kunna få ut skandinaviska varor över huvud taget till England, där de skall undergå en viss manufaktureringsprocess och sedan vandra ut till de brittiska samväldesländerna på ett helt annat sätt än tidigare. Där kan öppna sig många nya perspektiv, om vilka vi i dag inte har en aning eller kan fälla några omdömen.

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg ansåg, att investeringsfonderna inte lämpar sig särdeles bra för små företag. Herr Darlin uttryckte ungefär samma åsikt när han sade, att man inte gärna kan binda sina pengar i investeringsfonder medan man däremot i en byggnad har dem i rörelsen. Han ville väl ge kammaren den uppfattningen, att alla småföretag har det så ställt, att de utnyttjat alla avskrivningsmöjligheter. Eftersom rörelsen fortfarande ger gott resultat skulle de alltså få redovisa en större skattepliktig vinst. Det förhåller sig väl inte så i verkligheten, utan vårt näringsliv har i mycket stor omfattning byggts upp på det sättet, att man har skaffat nya byggnader, maskiner och inventarier och fått ett avskrivningsunderlag, som undan för undan blivit större. Jag tror, att de regler som gäller öppnar möjligheter för rimliga avskrivningar. En annan sak är att företagen själva har ett egenintresse av att ta fram så pass stor vinst, att de kan betala en normal utdelning till aktieägarna. Just denna utdelning blir många gånger avgörande för vad företagen bokföringsmässigt skall redovisa i vinst.

Både herr Antonsson och herr Darlin påstod, att jag hade underskattat vad som nu sker när det gäller sjustatsmarknaden. Jag kanske var oförsiktig, men jag framhöll att man inte borde överdriva verkningarna. Detta var vad jag sade, och det finns i protokollet, herr Antonsson. Man kan inte motivera alla möjliga ting — bl. a. en ändring av skattereglerna — med att vi skall få en 20-procentig sänkning av tullarna inom ett visst område.

Herr Antonsson frågar, om jag inte har följt med vad som hänt inom centerpartiet. Jo, jag har nog försökt följa med det, herr Antonsson. Jag tror, att alla här i kammaren fattar situationen. När jag frågar herr Antonsson direkt hur han kan motivera sin anslutning till utskottsmajoriteten, så säger han: »Jag tror, att det har en stimulerande effekt att sänka skatten.» Det bästa vore väl då att vi tog bort all skatt på rörelse och helst på enskilda också, ty det skulle bli oerhört stimulerande, eller hur?

Detta är en avvägningsfråga, herr Antonsson. Medan jag anser, att vi får se enskildas och företags beskattning på så sätt, att vi får en rimlig avvägning, har jag ibland funnit, att centerpartiet lägger vissa synpunkter på skattefrågor, som inte bara är framsprungna ur allmänna intressen utan också kan ha andra bevekelsegrunder. Man slår med andra ord vakt om vissa gruppers beskattningsregler. Vi har fått rätt många förslag av den karaktären inte minst under denna riksdag. Det var därför jag frågade, om centerpartiet anser att företagen nu är så hårt beskattade och har så lysande konjunkturer, att man har utnyttjat alla avskrivningsmöjligheter, varför avskrivningsreglerna enligt centerpartiets mening bör göras ändå generösare.

Det är mot detta reservanternas vänder sig. Efter den rad av åtgärder, som vidtagits för att mildra beskattningen, finns det inte någon anledning att nu

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse

skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om ytterligare lättnader.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När det gäller investeringsfonder vill jag bara fästa uppmärksamheten på att bestämmelserna därom endast gäller för aktiebolag och ekonomiska föreningar. De företagare som driver sin rörelse i annan form har inte någon som helst möjlighet att göra avsättning till investeringsfond.

Vidare vill jag betyga till herr Ericsson i Kinna, att jag har klart för mig att bevillningsutskottets ordförande är av den uppfattningen, att man inte skall *överdriva* betydelsen av sjustatsmarknaden. För min del anser jag emellertid att Norge, Danmark och Finland, som infört liberalare regler på här ifrågasvarande område, icke har överdrivit dess betydelse utan endast har vidtagit en åtgärd som är erforderlig i nuvarande situation. Inte heller bevillningsutskottets majoritet har gjort sig skyldig till någon överdrift härvidlag.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr Ericsson i Kinna har uppenbarligen missförstått mitt uttalande, när han säger att det verkar som om småföretagarna redan skulle ha använt alla möjligheter till avskrivningar. Jag framhöll att småföretagarna i allmänhet inte har sådana ekonomiska resurser under de första åren av sin verksamhet, att de kan köpa stora varulager. De har därför inte tillfälle att begagna de avskrivningsmöjligheter som finns å varulager. Om man har skaffat sig en ny fabrik och får vidtaga större avskrivningar än hittills betyder detta en ekonomisk stabilisering. Införes liberalare avskrivningsregler, blir det alltså ett direkt stöd för småföretagarna — det vidhåller jag.

Nu kanske herr Ericsson i Kinna invänder, att det alltså inte har så stor betydelse, om småföretagen får skriva ned sina varulager till 30 eller 40 pro-

cent. Nej, man kan säga att den saken spelar mindre roll för en liten företagare under de första verksamhetsåren.

Vad beträffar småföretagens utdelning ger de flesta små aktiebolag i Sverige sällan någon utdelning till aktieägarna, eftersom man behöver pengarna som rörelsekapital.

Herr Ericsson i Kinna ansåg, att jag hade överdimensionerat de svårigheter som skulle följa med en kommande sjustatsmarknad. Jag måste säga att om man här i landet fortsätter med den näringspolitik som förts från regeringens sida, så kommer tusen och åter tusen småföretag att gå under. Det gäller för småföretagen att i tid omställa sin produktion och bli leverantörer till storföretag inom frihandelsområdet eller specialisera sig på en enda artikel. Men för att kunna göra detta behöver man nya moderna automatiska maskiner och sådana maskiner kostar pengar. Varifrån skall småföretagarna få dessa pengar?

Det är nödvändigt med såväl liberalare avskrivningsregler som större möjligheter att anskaffa kapital, därest vi skall kunna hävda oss i den hårdnande konkurrensen.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Herr Ericsson i Kinna lade i min mun andra ord än jag hade yttrat och därför måste jag få säga några ord trots att debatten håller på att ebba ut.

Herr Ericsson i Kinna säger, att jag gett uttryck åt den uppfattningen, att alla skattesänkningar är stimulerande, och han frågar därför, om det inte vore riktigast att avskaffa alla skatter. Vad jag sade var att det skulle ha stimulerande effekt för nyetablerade företag, om man fick göra större värdeminskningssavdrag under själva ingångsskedet av verksamheten, och den uppfattningen står jag för.

Vidare ironiserade herr Ericsson i Kinna över att jag trodde, att han inte

Betalningsvillkoren vid yrkesmässig försäljning av bilar

hade följt med utvecklingen i centerpartiet. Men det var inte det saken gällde, utan den principellt felaktiga uppläggning som herr Ericsson i Kinna gjorde sig skyldig till när han frågade: »Vad kan en ändring av avskrivningsreglerna ha för intresse ur bondesynpunkt?» Även om vi här i landet har haft ett arbetarparti — herr Kinnas parti har förresten ännu den beteckningen — som en gång i tiden fört en extrem arbetarpolitik och vi också har haft ett bondeförbund som från sina utgångspunkter drivit en klasspolitik, så är det inte i det nuvarande samhället möjligt att anlägga så begränsade aspekter på partiernas sätt att arbeta.

Det var bara detta jag ville säga när herr Ericsson i Kinna frågade, vad saken kunde ha för intresse ur bondesynpunkt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ericsson i Kinna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Ericsson i Kinna m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående

omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 98 ja och 103 nej.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 13

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 59, i anledning av väckt motion angående skatteavdrag för bidrag till vetenskaplig verksamhet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Betalningsvillkoren vid yrkesmässig försäljning av bilar

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar.

I en den 17 april 1959 dagtecknad proposition, nr 155, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, inhämtat riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förordning med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anför.

Reservation hade avgivits av herr *Regnéll*, som ansett att utskottets utlåtande bort ha i reservationen angiven lydelse och utmyнна i hemställan att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 155.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Betalningsvillkoren vid yrkesmässig försäljning av bilar

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Vid behandlingen i utskottet har jag reserverat mig och föreslagit en skrivning med mera kritisk inställning till den föreslagna förordningen om bilhandelns kreditgivningsvillkor. Utgångspunkten för både utskottsmajoriteten och mig är att bilhandeln utgör ett betydelsefullt avsnitt av samhällsekonomin. Av affärsbankernas utlåning tycks ungefär 3 procent avse finansiering av personbilskrediter.

Jag är också angelägen att framhålla, att det är fullt klart att avbetalningshandeln måste beaktas av konjunkturpolitiken också i vårt land, eftersom avbetalningsköp blir allt vanligare.

Så långt är jag alltså införstådd med majoritetsskrivningen.

Sedan kan jag emellertid inte hålla tillbaka ett par kritiska synpunkter. Den ena dikteras av tvivel på en sådan förordnings praktiska effekt, den andra dikteras av en principiell inställning mot särlagstiftning.

Låt mig först motivera varför jag tvivlar på att den ifrågasatta bestämmelsen kan få någon praktisk effekt. Att vi totalt sett har kapitalbrist i landet vet vi alla. Konkurrensen mellan olika anspråk gör att inte en enstaka bransch plötsligt kan räkna med att få större bit av kakan på de övrigas bekostnad. Att bilbranschen, som i och för sig är mycket kapitalkrävande, plötsligt med bibehållen försäljningsvolym skulle kunna tillhandahålla sina kunder liberalare kreditvillkor än nu förbjuder sig alltså självt. De bankkrediter som skulle krävas står helt enkelt inte att få. Däremot, det erkänner jag, är det naturligtvis teoretiskt möjligt för en bilhandlare att i det *enskilda* fallet tillämpa liberalare kreditvillkor. Men om han på det sättet tömmer ut en relativt större andel av sin kreditgivningskapacitet på ett begränsat antal kunder, kan han inte lämna lika många avbetalningskrediter. Med detta resonemang,

som jag tror håller, kommer man alltså ingalunda till resultatet, att liberal kreditgivning med nödvändighet ökar antalet bilköp i vårt land.

Så mycket om den praktiska sidan.

Vidare har jag tillåtit mig att i reservationen skriva några ord om särlagstiftning.

Om förordningen utfärdas blir resultatet särlagstiftning i två hänseenden. Dels hamnar bilbranschen i särställning gentemot branscher som inte regleras genom lagstiftning. Dels hamnar de bilhandlare, som anslutit sig till den frivilliga överenskommelsen, i särställning gentemot den som inte gjort så.

Att söka dirigera det fria konsumentvalet genom särlagstiftning kan naturligtvis, trots de principiella betänkligheterna, komma i fråga när väsentliga fördelar står att vinna för samhället. Att några sådana fördelar inte skulle uppstå genom den föreslagna lagstiftningen har jag sökt visa. Avsteg från liberal marknadshushållning kan, enligt vad jag förstår, inte tillräckligt motiveras härvidlag.

Beträffande diskrimineringen mellan de bilhandlare som anslutit sig till den frivilliga överenskommelsen och dem som står utanför, förefaller arrangemangen mig ganska märkliga. Förslaget går ju ut på att »avtalshandlarna» vid överträdelse av bestämmelserna skall av en nämnd med majoritet för deras branschkolleger åläggas utge vite. Den bilhandlare som står utanför överenskommelsen ställs för precis samma förseelse under åtal av allmän åklagare och döms till böter. Jag tillåter mig fråga, om det inte kan anses en smula märkvärdigt att ett avtal mellan kommerskollegium och Sveriges automobilhandlareförbund skall skydda vissa personer mot straffrättslig påföljd av handlingar, som för den utomstående är kriminaliserade.

På grund av mina tvivel på lagstiftningens praktiska effekt och mina principiella betänkligheter mot särlagstift-

Betalningsvillkoren vid yrkesmässig försäljning av bilar

ning ber jag få hemställa, att riksdagen måtte som sin mening ge till känna vad som anförts i reservationen.

Herrar *Magnusson* i Borås (h) och *Edlund* (h) instämde häri.

Herr **PERSSON** i Appuna (s):

Herr talman! Det framgår ju av detta utlåtande att avbetalningshandeln i vårt land under ett antal år reglerats genom frivilliga överenskommelser. Det har visat sig att dessa frivilliga överenskommelser har varit svåra att upprätthålla på grund av att de som stått utanför inte känt sig bundna av uppgörelsen.

Nu har Sveriges automobilhandlareförbund meddelat, att man inte kan gå med på en dylik överenskommelse längre. Under dessa förhållanden uppdrog Kungl. Maj:t åt kommerskollegium att ta upp en diskussion med Automobilhandlareförbundet. Man träffade i april månad 1959 en uppgörelse, vilket framgår av utlåtandet. Denna uppgörelse innebär att man förutsätter, att man får författningsföreskrifter som kommer att binda utanför stående. Överenskommelsen har nu av Kungl. Maj:t underställts riksdagen för yttrande.

Som herr Regnéll sade har vi i långa stycken varit överens i utskottet. Herr Regnéll är ensam om en reservation, där han anför principiella betänkligheter. Det har inte framkommit några avvikande meningar från herr Regnélls partivänner i utskottet. Under sådana omständigheter finner jag ingen anledning till att riksdagen inte skulle kunna sanktionera denna överenskommelse.

Därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **REGNÉLL** (h):

Herr talman! Herr Perssons i Appuna resonemang gick enbart ut på att konstatera, att den ena regleringen föder den andra. Det är en erfarenhet som vi gjort i många sammanhang. För regleringssamhällets vänner blir denna erfarenhet en anledning till att kräva

ytterligare regleringar. För dem som har en annan grundsyn blir erfarenheten helt enkelt en varning för att över huvud taget införa regleringar.

Beträffande detta speciella fall har det uttalats från branschens sida, att man helst ville slippa en lagstiftning. Sedan har det sagts, att man inte gärna ville biträda en frivillig överenskommelse. Detta vore besvärande för dem som anslutit sig till överenskommelsen, eftersom vissa bilhandlare står utanför. I detta sammanhang har det bland annat talats om handlande »med kontoret på fickan», som man brukar uttrycka det. Man räknar med att de avtalsanslutna handlanden kreditgivning skall kontrolleras med hjälp av auktoriserade revisorer samt bedömas av den särskilda nämnd som jag nyss talade om. Kostnaderna uppskattar man till ungefär 60 000 kronor om året. Får jag då fråga med vilka medel och till vilka kostnader man tänker sig att utöva kontrollen över dessa s. k. affärsmän med kontoret på fickan? Jag tror att var och en som tänker efter måste säga sig att svaret på den frågan är, att en sådan särskild kontroll icke kan utövas. Ger man det svaret erkänner man också, att den verklighetsbetonade bakgrunden till det framlagda förslaget är mycket bräcklig.

Herr **PERSSON** i Appuna (s):

Herr talman! Herr Regnéll sade att detta är ett tydligt bevis på att regleringsmakarna kommer att se till att det tillskapas ytterligare regleringar. De ärade kammarledamöterna kan ju emellertid se efter vilka som undertecknat betänkandet. Vi har lyckats få med den prominente högermannen herr Ewerlöf, som är ordförande i bankoutskottet. De ständiga regleringsmakarna är således inte ensamma. Herr Regnéll däremot är ensam om sitt avslagsyrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m.

på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Regnell under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 44, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande organisationen av riksbankens kontorsnät.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner om översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag har som motionär tillsammans med herr Odhe avlämnat en reservation i det här ärendet, eftersom jag inte har samma uppfattning som utskottet gör sig till tolk för beträffande utfallet av den lag angående konkurrensbegränsningar som kom till 1957.

Konkurrensen har visserligen ökat, men den är inte så effektiv att den har givit ett fullt tillfredsställande resultat i fråga om prisbildningen. Det faktum att de stora konsumentgruppernas organisationer, LO och TCO, tillstyrkt en översyn av pris- och kartellagstiftningen talar ju för att konsumenterna tror sig kunna få ut mera om en prisövervakning blir sådan, att den i vissa fall kan leda till förhandlingsresultat.

Det är riktigt som utskottet säger att de i motionen relaterade fallen av leversvägran har rättats till sedan motionen skrevs, men dessa fall framstår väl ändå som exempel på att viljan till fri konkurrens inte alla gånger motsva-

rar de krav man måste ställa på näringslivet, om den nuvarande lagstiftningen skall vara tillräcklig för att motverka onödigt höga prismarginaler. Detta är ju fall som har kommit till allmänhetens kännedom och kommit under allmän debatt, men det finns också andra fall, som aldrig blir kända. Pris- och kartellnämnden har säkert uppenbarat oskäligen marginaler i många fall som aldrig lett till vare sig publicering eller ingripande av ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, därför att det inte rört sig om konkurrensbegränsning. Det kan vara höga marginaler på varor utan att orsaken är konkurrensbegränsning — det kan vi få många exempel på i pressuppgifter som kommer fram tid efter annan.

Utskottet hänvisar till skärpt prisövervakning, som har signalerats i Kungl. Maj:ts proposition nr 162. Även vi motionärer hälsar en sådan förstärkning med tillfredsställelse, men vi anser att en breddning av pris- och kartellnämnden inte ger fullgott resultat om inte det övervakande organet också kan med parterna ta upp förhandlingar, som kan leda till resultat utan den tidsförlust som måste uppstå med den nuvarande ordningen, då ofta och tidsödande skriftväxling fördröjer ärendets slutliga behandling i näringsfrihetsrådet.

Herr talman! I avvaktan på Kungl. Maj:ts proposition om en förstärkning av pris- och kartellnämnden har jag inget yrkande.

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Först tycker jag man kan vara skyldig utskottet ett tack för det utförliga utlåtandet med information om sakernas tillstånd till nytta för motionärerna och andra som är intresserade av dessa främst för konsumenterna så angelägna frågor.

De slutsatser utskottet kommer till kan man emellertid ha anledning att diskutera. Först och främst är det vik-

Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m.

tigt att slå fast att motionärerna ingalunda syftat till någon stel priskontroll å la krigstidens. De har velat ställa under debatt, huruvida de verktyg samhället numera har — låt vara prövade bara en kortare tid — är de rätta och om de kan användas så att de befrämjar den utveckling som lagstiftarna avsåg när de kom till. Trots den utförliga skildringen i utskottsutlåtandet tror jag fortfarande att det vore nyttigt att man toge ett och annat till omprövning.

Underlaget för en sådan inställning hämtar jag främst från de redovisningar, som man får bland annat från pris- och kartellnämnden i enskilda ärenden. Jag kan inte förstå annat än att de alltför ofta blottar omständigheter, som visar att den fria konkurrensen verkliga inte kan göra allt. Likaså måste väl konstateras, att det helt enkelt icke finns konkurrens på en del områden, och vad detta får för utslag på prisbildningen är ju klart för alla.

Men vad som framför allt verkar upprörande är då pris- och kartellnämnden lägger fram redogörelser, som t. ex. visar att det för vissa varor skett en sänkning av priset i produktionsledet men att inte bara denna minuspost har trollats bort för konsumenterna, utan påläggerna i senare led har ökats och tagit bort effekten helt eller delvis. En sådan undersökning som publicerades i oktober i år och som gällde herrskjortor visade t. ex. att inköpspriset minskat med sex procent, handeln ökade marginalen med sex procent och konsumenten fick en sänkning av två procent, d. v. s. en tredjedel av sänkningen i tillverkningsledet.

Ett annat exempel är taget från pris- och kartellnämndens meddelande för april i år och gäller en jämförelse mellan skohandelns prissättning hösten 1957 och hösten 1958. Där talar man om att skohandelns pålägg i genomsnitt är 42 procent på inköpspriset, d. v. s. 29,6 procent på försäljningspriset — en i och för sig inte föraktlig marginal

kanske konsumenten tycker. Den har ökat sedan hösten 1957 med 2,1 procentenheter, under det att skohandelns inköpspris har minskat med 1,4 procent.

Någon kanske säger att detta inte på något sätt är oskäligt, ty tjänsterna, d. v. s. arbetslönerna, i detaljhandeln har ökat. Det är emellertid sådant konsumenten inte vet någonting om.

Det kan också vara så att det hos den traditionella handeln finns en bristande lust att konkurrera med priserna i handelsledet. Här kommer fribytarna in i bilden. De bör av många skäl observeras. Att de gör en god gärning för konsumenterna kan väl inte bestridas. Att de inte ses med blida ögon av den traditionella handeln, kan man sluta sig till av de fall av leveransvägran som förekommit och vilka också blivit beivrade, då de upptäckts och behandlats av vederbörande organisation. Tillståndet framgår om man tar del av ett reklamblad, där en pälsfirma av »annorlunda» typ låter professor Anders Östlind framföra en artikel under rubriken »Om skråanda och priskonkurrens». Professor Östlind är som bekant en mycket aktiv man när det gäller dessa angelägenheter. Han jämför bland annat skråtiden, som hade sina begränsningar och fel, med vår moderna tid och säger att man nu arbetar efter principen att ta ut det pris som marknaden tillåter. Han slår fast att den organiserade handelns ovilja att priskonkurrera är ett av våra stora samhällsproblem. Han säger också: »Maktövergrepp mot affärsmän, som säljer 'för billigt', är inte lika riskfria som förr. Men bakom kulisserna läggs dagligen många krokben för affärsmän, som går priskonkurrensens ärenden». Detta må stå för professor Östlinds egen räkning, men jag tycker att det är rätt symptomatiskt att en affärsfirma anser det vara förenligt med sina intressen att framföra dessa synpunkter i ett reklamblad.

Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m m.

Låt mig ta ett ytterligare exempel från pris- och kartellnämndens meddelanden. Det gäller damkappor. Prissättningen i detaljhandeln, säger man, är där i regel försedd med progressiva marginaler, d. v. s. det blir procentuellt ökade marginaler ju högre priset är. Dessutom säger man att riktpriiset följes mycket hårt, och det är det som är det intressanta i detta sammanhang. Avvikelserna är små och få. Om man tar en summa av de uttagna priserna och jämför den med totalsumman av de åsatta riktpriiserna, framkommer att dessa underskridits med i genomsnitt 0,2 procent. Detta sker framför allt i storstäderna. Detta förhållande gäller också andra varugrupper. Här kommer ett nytt problem in: riktpriisernas vara eller icke vara. De har på något sätt kommit att fungera som fasta priser, och det är verkligen mycket olyckligt. Jag kan inte låta bli att citera vad pris- och kartellnämnden i sitt pressmeddelande den 13 oktober 1959 säger; det gäller riktpriissättningen för herrskjortor. Det heter: »Riktpriiser förekommer företrädesvis för skjortor i de något högre prislägena och i mycket liten utsträckning för de billigaste. Undersökningen visar emellertid att de procentuella påläggen är högre för riktpriissatta än för icke riktpriissatta skjortor i samma 'prisklass'. De fabrikanter som framräknat riktpriiserna har sålunda därvid begagnat pålägg som otvivelaktigt är högre än de som genomsnittligt för varor i samma prislägen tillämpas inom handeln vid obunden prissättning. Det torde vara vanskligt att enbart av de uppgifter som framkommit i denna undersökning dra alltför bestämda slutsatser angående orsakerna till att riktmarginalerna på herrskjortor numera ligger något högre än de marginaler som tillämpas för i prishänseende motsvarande, icke riktpriissatta plagg. I och för sig föreligger emellertid i sådana fall, där riktpriiserna — som här — följs i mycket hög grad, risk för att

dessa i konkurrenshänseende kommer att verka på samma sätt som de numera förbjudna fasta bruttopriiserna. Därvid kan konkurrensen mellan de fabriker som tillämpar riktpriissättning ta sig uttryck i erbjudande av högre marginaler till återförsäljarna.»

Som konsumentupplysare på lekmanaplanet har jag alltför ofta gjort den erfarenheten, att människor tror att riktpriiser är *riktiga* priser, och det är en sak som man skulle kunna komma ifrån om pris- och kartellnämnden ägnade ännu mer uppmärksamhet åt detta fenomen.

Jag har klart för mig att konsumenterna har en nyckelställning. Det går framåt med upplysningen, det skall vi gärna hålla med om. Man måste med största glädje hälsa exempelvis konsumentinstitutets nya friska metoder att öppenhjärtigt och klarläggande servera fakta om varornas kvalitet. Men man skulle också önska att pris- och kartellnämnden ägnade sig åt en bättre, intensivare konsumentupplysning till gagn för konsumentgruppen. Pressmeddelanden skulle kunna göras mera lätt-tillgängliga, så att de kan användas på ett enklare och bättre sätt av bland annat konsumenternas, d. v. s. husmödrarnas och löntagarnas press, vilken inte alltid är utrustad med experter, som kan ta hand om materialet och göra något av det.

Det ligger för övrigt i sakens natur, att då man från nämndens sida inte får uttala någon mening, så blir materialet ur journalistens synpunkt ganska ointressant. Bakgrunden till detta är just en av de frågor, som motionärerna har velat aktualisera.

Sedan vill jag om pris- och kartellnämnden säga, att det för en utomstående förefaller litet underligt att det inte är nämnden utan dess chefstjänsteman som skriver remissvar i exempelvis sådana ärenden som vi nu diskuterar. Följden blir, att de ledamöter, som offentligt övat kritik av samma slag som

Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m.

motionärerna här, inte får tillfälle att ta upp sina synpunkter till diskussion i nämnden. Denna nämnd är ju ändå sammansatt med partsrepresentation, och man tycker att en sådan sammanställning skulle ta sig uttryck också i det fallet. Detta är givetvis en liten sak, men den kan ändå vara värd att nämna.

I och med den signalerade förstärkningen i samband med omsättningsskattens genomförande har vi emellertid nu kommit i ett något annat läge, och ett och annat av det som motionärerna uttryckt önskemål om kan måhända därför beaktas. Jag vill i det fallet gärna ansluta mig till de förhoppningar, som utskottet har givit uttryck åt i den sista meningen i sitt utlåtande, där det säger att de föreslagna åtgärderna synes möjliggöra en fullständigare information till konsumenterna rörande pris- och konkurrensförhållandena.

Till sist sätter jag också min lit till vad chefen för handelsdepartementet framhöll i en diskussion i första kammaren så sent som den 29 april i år. Han sade då, att han för sin del väl kunde tänka sig att hela detta komplex får bli föremål för en utredning mot bakgrunden både av våra egna erfarenheter och av erfarenheterna utomlands. Det finns, sade statsrådet, mycket som talar för att en sådan utredning i varje fall före eller senare bör komma till stånd.

Detta får väl tas som intäkt för att det även på det hållet finns intresse för att följa utvecklingen och ta de initiativ, som kan befinnas nödvändiga.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Häri instämde herrar *Johansson* i Södertälje (s) och *Carbell* (s) samt fröken *Olsson* (s).

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När utskottet avstyrkt de i detta ärende väckta motionerna, så har det inte varit därför att utskot-

tet haft den uppfattningen att allting är bra som det är. Det vill jag redan från början säga ifrån. Men utskottet har ansett att de av motionärerna föreslagna åtgärderna inte är de lämpligaste för att nå ett tillfredsställande resultat på detta område.

Det är från såväl konsumenternas som samhällets synpunkt mycket angeläget att vi får en aktiv prispolitik, som möjliggör ett bemästrande av alla prisfördyrande faktorer, men samhället har så sent som 1957 vidtagit åtgärder i detta syfte. Då sades det ifrån att vi skulle ha fri prisbildning, som ger en hårdare konkurrens möjlighet att påverka priserna i positiv riktning.

Inom pris- och kartellnämnden utövar man i det avseendet en kontrollerande verksamhet, och man försöker där att genom diskussioner och på annat sätt komma till rätta med hithörande problem. Resultaten av nämndens verksamhet under de gångna åren har också varit goda. Om jag inte är fel underrättad, håller också den hårdare konkurrensen nu på att slå igenom i priserna, till gagn för konsumenterna.

Vi skall i sammanhanget ha klart för oss, att de som tidigare hade hand om den kontrollerande verksamheten på detta område, i regel satte de minst konkurrenskraftiga företagens priser som riktmärken. Det hände därför ofta att de priser som sattes för handeln med vissa varor var för höga för konsumenterna.

Ur den synpunkten bör vi vara glada över de från samhället vidtagna åtgärderna att försöka möjliggöra fri konkurrens och att förhindra kartellbildningar och andra konkurrensbegränsande faktorer. För att vi verkligen skall komma till rätta med detta problem fordras dock att konsumenterna blir mera pris- och kvalitetsmedvetna. Från handelns sida är det nödvändigt att medverka här till, och även samhället har börjat vidtaga åtgärder i detta syfte.

Det sades tidigare i debatten att hem-

Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m m.

köpen skulle vara något slags fribytare och att de gagnade det svenska samhället. Låt oss få bort den myten! Ingen som själv driver handel kan säga att hemköpen är prisbestämmande. Hemköpen har plockat ut de varor som har stora marginaler. De för alltså ett mycket begränsat sortiment. Den prissättning de tillämpar är inte låg i förhållande till handeln i övrigt, men de utför det underliga konststycket att sätta höga återbäringsrabatter. Om man inte tappar andan inför all reklam kan man jämföra priser och rabatter och den service som bjuds. Då kommer man att finna att hemköpen tillämpar ganska höga priser. Jag vågar också påstå att om den reguljära handeln fräntas de mera marginalstarka varorna och endast får ha kvar de varor, som går jämnt upp, kommer i varje fall lanthandeln inte att kunna fylla sin uppgift.

Jag hoppas motionärerna har lagt märke till att det för närvarande sker en mycket kraftig strukturförändring. Lanthandeln befinner sig i en besvärlig situation. Den kanske själv är orsak därtill, eftersom prissättningen på landsbygden på grund av bristande konkurrens ofta har varit för hög. Genom den ökade bilismen skapas nu möjligheter för landsbygdens folk att handla i tätorterna. Affärerna i tätorterna blir därför mera konkurrenskraftiga och kan hålla lägre priser än affärerna på landsbygden. De personer på landet däremot, som inte har bil, kommer i en mycket besvärlig situation.

Jag vågar säga att handelns prisutveckling sedan 1956 visar i stort sett inte bara stillastående utan i viss mån vikande index. Någon kanske invänder att socialstyrelsens prisindex visar en uppåtgående tendens. Ja, med statistik kan ju allt bevisas. Om jag emellertid jämför prisutvecklingen i företag, där jag har möjlighet att göra detta, finner jag att priserna -- i jämförelse med år 1956 -- för samma varuslag i dag ligger

tio enheter under socialstyrelsens. Den utveckling är ett resultat av den konkurrens som genomförts. Det är självklart att i de tätorter, där konkurrerande företag finns, är tendensen liknande.

I motsats till vad som framkom vid diskussionen för en stund sedan har jag den uppfattningen att man inom handel och industri gläds åt de generösa avskrivningsregler vi har här i landet och vilka ger oss möjlighet att rationalisera och därmed stärka vår konkurrensförmåga.

Här har anförts att bland annat lönekostnaderna vore orsak till att socialstyrelsens prisindex stigit. Vi som sysslar med handeln skall villigt erkänna att sådana generella uttalanden kan vara mycket felaktiga. Under första halvåret i år har lönerna i det företag, som jag har inblick i, stigit med 10—12 procent. Våra prismarginaler har sänkts mycket kraftigt. Resultatet av detta har icke blivit att de lönekostnader som ligger i priset har höjts. Detta talar väl för att teori och praktik i affärsfrågor ofta är olika saker.

Jag vill försäkra motionärerna att vi hälsar med tillfredsställelse allt som kan göras för att åstadkomma en ökad priskonkurrens. Men om man skulle följa motionärernas väg är jag rädd för att det skulle ha en fullständigt motsatt verkan. Med utgångspunkt härifrån har jag, som också är konsument och en mycket intresserad konsument, kommit till den uppfattningen att det bäst tjänar motionärernas syfte att följa utskottets yrkande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken SANDELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg yttrade att man i det affärshus han representerar i Uppsala har priser som ligger tio enheter under socialstyrelsens index. Det är väl ett belägg för att det som motionärerna påpekat måste finnas mar-

Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m.

ginaler inom handeln i övrigt. Ty det är väl inte så att herr Lundbergs affär i Uppsala säljer sina varor under inköpspriserna?

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! De slutsatser som fröken Sandell dragit visar hur underligt en som inte sysslar med affärer kan resonera. Det finns nämligen företag som arbetar med mycket tunga kostnader. Även om deras prismarginaler skulle ligga på låt oss säga socialstyrelsens index, så är det därför inte säkert att deras lönsamhet är så överväldigande och så mycket större än vår. Genom konkurrensen tvingar vi fram en rationalisering och en prisaktivitet. Genom denna rationalisering och prisaktivitet följer ökad omsättning samt möjligheter att sänka de fasta kostnaderna inom företaget. Det som vi spar in på dessa fasta kostnader skall komma konsumenterna till godo.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag hade inte alls tänkt delta i debatten, men fru Lewén-Eliasson uppkallade mig att i varje fall säga ett par ord.

Jag har mest erfarenhet från produktionsledet och jag är medveten om att vi där måste räkna med att konkurrensen i allmänhet är så betydande i vårt land att det blir en självsanering. I den mån ett företag inte kan klara sig i konkurrensen måste det försvinna och andra former för skapande av varorna måste komma till stånd. Detta klarar sig ganska väl självt.

I detta fall gäller tydligen resonemangets huvudsakligen distributionen. Det som egentligen uppkallade mig var begreppet »fribytare». Det vore farligt om svenska folket allmänt skulle få den uppfattningen att vi behöver fribytare för att få en normal prisnivå. Man för det felaktiga resonemang att om någon åtar sig att på omvägar och genom konstgrepp distribuera varan till lägre

pris än den normala handeln kan, så skulle detta vara bra. Men man tar inte reda på hur det går till.

Jag vill på det kraftigaste reagera mot den kutym som börjar utbreda sig därigenom att det bildas inköpsföreningar som säger sig kunna erbjuda märkesvaror till så och så mycket lägre priser. När medlemmarna i sådana inköpsföreningar kommer för att ta reda på hur den och den varan är beskaffad, om den tilltalar dem, hur den skall utformas för att exakt passa deras inredning och deras behov, så svarar dessa försäljningsorganisationer: »Gå in i den reguljära handeln och låt dem demonstrera varan, låt dem ge alla upplysningar ni behöver och kom sedan till oss med en förteckning över alla de detaljer ni fått, så skall vi beställa varan. På det sättet får ni lägre pris.»

Jag har velat framföra detta för att var och en skall få klart för sig att en utveckling i denna riktning naturligtvis är fullständigt orimlig. Den kommer att leda till att man får andra former för prissättningen av varorna. Jag skulle djupt beklaga om man genom sådana åtgärder skulle åstadkomma att några märkesvaror i framtiden inte kommer att finnas.

Jag kan för kammarens ledamöter berättat vad jag fick redan på för någon vecka sedan när jag sysslade med vissa frågor inom varudeklarationsnämnden, där vi håller på att utforma provningsmetoder för en viss varugrupp. Vi har skaffat in exemplar av den vara det gäller genom den reguljära handeln av den typ som jag förmodar att man vänder sig mot på grund av att man anser att den håller för höga priser. Jag kan öppet säga att det gäller en fåtölj av en ganska billig typ. Den såldes i en vanlig affär på Sveavägen för ett pris som enligt uppgifter jag fått låg mellan 50 och 60 kronor. Men så vände man sig till en sådan där försäljare som genom annonser meddelat att han säljer direkt från tillverkaren till kon-

Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m m.

sumenten. Där fick man enligt fackmännens uppgifter exakt samma fabrikat, men varan kostade 110 kronor. Detta gällde inte en märkesvara. Jag har bara velat kraftigt varna för att man genom att glorifiera fribytare helt enkelt tar bort möjligheten till den kontroll som kontrollen av priset på märkesvaror innebär. Det är ett system som måste komma att straffa sig självt i längden.

De exempel som nämnts på att man har gått så och så många procent över de normala riktpiserna för märkesvaror är enligt min uppfattning småsaker jämfört med det fiffel med undermåliga varor och mycket för hög prissättning som sker om utvecklingen tvingar handeln in på sådana varor som den anser sig behöva sälja för att över huvud taget kunna klara sig.

Ingen skall tro att jag vill göra mig till tolk för den uppfattningen att vi inte skall ha en konkurrens i distributionsledet. Vi tillverkare är angelägna om att varan skall nå den slutgiltige köparen till lägsta möjliga pris, men vi vill ha konkurrens på lika villkor också i distributionsledet, så att man inte misskrediterar den normala handeln, som utför en samhällsgagnelig och konsumentgagnelig verksamhet, till förmån för allehanda underligheter som på sista tiden uppträtt inom svensk distribution. Det är för att kraftigt protestera mot att sådana ävarter av distribution skall glorifieras såsom något slags fribytare av tacknämligt slag som jag velat säga dessa ord.

Fru LEWEN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan till mycket stora delar ansluta mig till vad den senaste talaren sade. Det finns inget intresse hos konsumenterna att åstadkomma en urartning av distributionen så att man liksom inte kan komma åt varans ursprung, inte kan reklamera en vara som inte är fullgod o. s. v. Men å andra si-

dan måste jag säga både till honom och till herr Lundberg att jag verkligen själv kan räkna ut i min portmonnä hur mycket jag tjänar på de nya typer av distributionsföretag som finns exempelvis när det gäller livsmedel. Jag handlar inte själv av dem, men jag kan iaktta hur den affär jag handlar av får lov att följa med i den priskonkurrens som de i alla fall utövar. Vad som är mycket väsentligt är att man på detta sätt kan uppluckra tron hos konsumenterna att märkesvarornas riktpiser är absoluta, och få dem att inse, att t. ex. ett tvättmedelspaket kan kosta både den ena och den andra. Det är en hjälp för konsumenterna att se sig om efter de distributionsformer där man får varan billigast.

Vad som också är mycket viktigt är att man på detta sätt stimulerar fram en priskonkurrens. Det kan annars lätt bli så att detaljhandeln eller handeln över huvud taget konkurrerar med service, med lyxbutiker eller genom att på annat sätt fånga upp kunderna. Ur konsumentsynpunkt måste det väl i alla fall vara mest angeläget att konkurrensen sker med priserna. Därför håller jag på att dessa »annorlunda» distributionsföretag har en stor uppgift och har uträttat mycket.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingenting emot att fru Lewén-Eliasson handlar i hemköp eller gör prisjämförelser mellan sådana företag och andra. Om man emellertid väger pris mot kvalitet, är jag övertygad om att man kommer att finna, att dessa företag inte är effektiva och för kunden fördelaktiga.

Med riktpiserna är det numera på det sättet, att de flesta riktpiser underskrids i branscher där det förekommer konkurrensvilja och prisaktivitet.

Om inte hemköpsföretagen handlade med nästan uteslutande marginalstarka varor eller om den reguljära handeln i dess helhet läte varje vara bära sina

Översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m.

egna kostnader och satte priserna där-
efter, då skulle hemköpsföretagens saga
vara slut. Det är endast en saga, och
det blir aldrig något annat.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag skall inte nämnvärt
förlänga denna debatt, helt enkelt där-
för att jag inte ämnar yrka bifall till
den motion, som jag och mina parti-
kamrater väckt i frågan. Anledningen
till att jag inte gör det är att regering-
en utlovat åtgärder för en skärpt pris-
övervakning. Det lär väl inte dröja mer
än ett par månader förrän vi får se,
hur regeringen tänker utforma dessa åtgärder. Då blir det väl tillfälle att återkomma till saken.

Både socialdemokraterna och kom-
munisterna har väckt motioner i denna
fråga. Dessa motioner sammanfaller i
det avseendet, att de ger uttryck för
missnöje med de nuvarande förhållan-
dena. De sammanfaller väl också i den
meningen att de vill rätta till de nuva-
rande missförhållandena, även om de
praktiska åtgärder som föreslås avvi-
ker från varandra.

Nu har den nya prisregleringslagen
gällt i snart tre år. De som under många
år försökte radera den tidigare priskon-
trollen anförde ju som ett huvudargu-
ment, att denna priskontroll på sistone
var ett hinder för prissänkning, att
den liksom konserverade en hög pris-
nivå och att motivet för att radera pris-
kontrollen följaktligen var att man
skulle åstadkomma sänkta priser. Vi
har som sagt haft snart tre år på oss
för att pröva sanningshalten i denna ar-
gumentation, och jag måste säga att de
fakta som i dag föreligger är mycket
övertygande när det gäller att påvisa,
hur ogrundat hela detta resonemang
var. Därmed vill jag inte alls gå i god
för att den priskontroll vi hade före
den 1 januari 1957 var bra. Den var
inte bra. Den var ytterst bristfällig, och
en av anledningarna härtill var att den
under en rad år decimerats i fråga om

arbetskraft och inte alls hade samma
möjligheter som tidigare att verkligen
öva inflytande på priskbildningen. De
direktiv som gällde och som vi från
vårt håll ofta kritiserade var otillräck-
liga.

Men att denna priskontroll var bättre
än den som därefter följde är ganska
påtagligt. Härvidlag är det väl till fyl-
lest att hänvisa till de realiteter, som
uttrycktes av förändringarna i prisni-
vån. Det påpekas i utskottsutlåtandet,
att från ett toppläge i januari 1957 har
importpriserna fram till januari 1959
sjunkit med 16 procent, medan konsu-
mentprisindex under samma tid stigit
med 6,2 procent. Nu har man sökt bort-
förklara detta på flera sätt och hänvisat
till olika faktorer, men dessa bortför-
klaringar är inte övertygande.

Det har väl ändå inte varit så att de
som misstrodde de nu vidtagna åtgär-
derna för priskbildningens övervakande
velat inta den ståndpunkten, att det
över huvud taget inte finns någon kon-
kurrens. Att hävda detta vore att för-
neka fakta. En viss konkurrens före-
kommer och den är mycket skiftande.
På vissa områden är den ganska utprä-
glad och effektiv, men på andra områ-
den är den, om inte helt förlamad så i
alla fall långt ifrån något att stödja sig
på för dem som hoppas att genom kon-
kurrensen kunna erhålla billigare varor.

Faktum är ändå att det föreligger en
mycket stark tendens till förtröstning,
till monopol i syfte att bromsa prissänk-
ningar — och inte bara bromsa utan
också för att driva upp priserna. De
sänkningar man kunnat registrera be-
träffande importprisinivån har till stor
del hängt samman med den kris vi ge-
nomlevat. Det oerhörda överskottet på
varor har påverkat prisinivån och av
den anledningen har monopolen ändå
inte varit tillräckligt mäktiga för att
helt kunna radera ut dessa verkningar.
Jag tror emellertid det vore att gå för
långt om man åberopade sig härpå för
att visa, att konkurrensen lever och ver-

Interpellation ang. en översyn av jaktvårdens organisation, m. m.

kar och att vi nu kan vänta oss goda resultat av densamma.

Detta är ett problem som man inte kommer ifrån. Och hur varsamt utskottet än skrivit i denna fråga är väl redan det faktum, att regeringen själv signalerar åtgärder för en skärpt prisövervakning, ett uttryck för att det behövs kraftåtgärder på dessa områden. Det finns oerhört mycket att göra härvidlag, och jag tror att man skall kunna nå resultat, om sådana kraftåtgärder vidtas.

Det har här talats om de nya former som distributionen tar sig, sådana som hemköpsföretagen m. m. Till och med på arbetsplatserna börjar det utveckla sig en ny sorts distribution, särskilt av livsmedel men också av andra varor. Ja, är inte detta ett uttryck för att det finns mycket höga marginaler, som tillåter även ganska kostnadskrävande former för en distribution som, åtminstone tidvis, är tämligen konkurrensduglig?

Herr talman! Jag har som sagt inte tänkt ställa något yrkande vid detta tillfälle, då regeringen har lovat att komma med förslag i frågan. Vi får väl återkomma senare till saken.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 17

Föredrogos vart för sig

andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckta motioner om viss översyn i vad gäller utländska medborgare av lagstiftningen på social- och undervisningsväsendets områden;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motioner angående befogenhet för kommunerna att uppträda såsom sakägare i vattenmål, och

nr 23, i anledning av motioner om översyn av naturskyddslagen m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckta motioner om svensk forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område inom de s. k. underutvecklade länderna, och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av 1959 års internationella veteavtal.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18**Interpellation ang. en översyn av jaktvårdens organisation, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Norderön (cp), som anförde:

Herr talman! I januari månad 1949 tillsatte dåvarande jordbruksministern med Kungl. Maj:ts bemyndigande en utredning för översyn av vissa med jaktutövningen sammanhängande frågor. Utredningen har sedermera antagit namnet 1949 års jaktutredning. Ursprungligen avsågs att utredningen skulle avsluta sitt arbete inom en relativt kort tidrymd. Emellertid har nya ärenden successivt tillförts utredningen, varför den alltjämt bedriver sitt arbete.

Enligt de ursprungliga direktiven äger utredningen att upptaga sådana frågor till behandling, som ej berör grunderna för den gällande jaktlagstiftningen. Begreppet grunderna för gällande jaktlagstiftning är givetvis tänjbart, men det synes mig icke utesluta att utredningen upptager ett väsentligt frågesmål, som alltmer aktualiseras. Jag åsyftar frågan om jakt- och viltvårdens organisation, särskilt avseende fördelningen av inflytande mellan centrala och lokala instanser.

De större ekonomiska möjligheterna, den ökade fritiden o. s. v. har medfört att allt fler människor ägnar sig åt jakt som rekreation och hobby. Häremot finns i och för sig intet att invända.

Interpellation ang. en översyn av jaktvårdens organisation, m. m.

Emellertid har vissa problem uppkommit i sammanhanget. De, som i större eller mindre utsträckning är ekonomiskt beroende av jakten, anser sig inte tillbörligt tillgodosedda vid meddelande av jakttider, rätten att jaga visst villebråd o. s. v. Bl. a. har Riksförbundet Landsbygdens folk och jaktvårdsföreningen i ett norrlandslän anmält missnöje i dessa frågor. Intressen från den centrala instansens sida, d. v. s. i första hand Svenska jägareförbundet och domänstyrelsen, har i alltför stor utsträckning tillåtits påverka frågornas avgörande. En översyn av gällande bestämmelser är befogad. Önskemål har i skilda sammanhang uttalats om att även en sådan ordning skall övervägas, att jaktvårdskonsulenterna — såsom fallet är med fiskerikonsulenterna — underställes hushållningssällskapet i stället för Svenska jägareförbundet.

Jaktutredningen har bl. a. att pröva frågan om vidgning av kretsen för ersättning ur älgskadefonden. Utredningsuppdraget torde till denna del böra vidgas ytterligare. Även frågor rörande ersättning för skador vållade av annat villebråd än älg bör uppmärksammas. I sammanhanget bör särskilt beaktas att den nya skogsvårdstekniken med bl. a. skogsplantering i starkt ökad omfattning medfört att betande vilt vållar större skador på växande ungskog än tidigare. Dessa omständigheter talar enligt min mening för att det uppdrag, som 1949 års jaktutredning erhållit, vidgas till att omfatta av vilt vållade skador över huvud taget.

Med stöd av vad som i det föregående anförts anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Är herr statsrådet beredd vidtaga sådana åtgärder att frågan om jaktvårdens organisation, särskilt avseende fördelningen av bestämmanderätt mellan centrala och lokala instanser, snarast göres till föremål för översyn, så att

förslag kan föreläggas riksdagen inom en nära framtid?

2. Är statsrådet beredd att vidga 1949 års jaktutrednings uppdrag beträffande älgskadefonden, så att det kommer att omfatta av vilt vållad skada över huvud taget?

Denna anhållan bordlades.

§ 19

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 316, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., såvitt avser Mjogaryd Mellängården 2¹ i Jönköpings län m. fl. fastigheter.

Härefter anmälades jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 317, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av 1959 års internationella vete-avtal.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemsfällan i dess utlåtande nr 38 bifölles även av första kammaren.

§ 20

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 723, av herrar *Munktell* och *Sehlstedt*, i anledning av bankoutsiktets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän.

Denna motion bordlades.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 13.59.

In fidem
Sune K. Johansson